Youth4Youth: Ενδυνάμωση της Νεολαίας για την Πρόληψη της Έμφυλης Βίας μέσω Αλληλοδιδακτικής Προσέγγισης

Στάσεις των Νέων απέναντι στα Έμφυλα Στερεότυπα και την Έμφυλη Βία

Έκθεση χώρας: Ελλάδα

Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας

Αύγουστος 2012

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή 1

Εθνικό πλαίσιο 1

Στόχοι 4

Μέθοδος 5

Σχολεία 5

Συμμετέχοντες/-ουσες 5

Περιγραφή εργαλείων 6

Διαδικασία 8

Αποτελέσματα 11

Συζήτηση 52

Συμπεράσματα και Προτάσεις για το Μέλλον 57

Βιβλιογραφία 58

Εισαγωγή

Ισότητα των φύλων σημαίνει «ισότιμη συμμετοχή για τους άνδρες και τις γυναίκες σε όλα τα πεδία της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής». Ωστόσο, αυτό δε συνεπάγεται ότι τα δύο φύλα είναι ίδια, αλλά ότι είναι ίσα. Είναι γεγονός ότι για περισσότερα από εκατόν πενήντα χρόνια, το κίνημα της γυναικείας χειραφέτησης εστίασε στην εξάλειψη των διάχυτων διακρίσεων που βίωναν οι περισσότερες γυναίκες και στη διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής ανδρών και γυναικών στην κοινωνική ζωή. Χάρη σε αυτό, η ζωή της πλειοψηφίας των γυναικών και των ανδρών στο σήμερα διαφέρει σημαντικά από τον προηγούμενο αιώνα. Το Συμβούλιο της Ευρώπης (2009), εντούτοις, επισημαίνει ότι «…αν και έχει υπάρξει αξιοσημείωτη πρόοδος […],στην καθημερινή ζωή παρατηρούνται πολυάριθμα εμπόδια για την κατάκτηση της ισότητας των φύλων σε ολόκληρη την Ευρώπη».

Εθνικό πλαίσιο

Στην Ελλάδα, η ισότητα των φύλων αναγνωρίζεται πλέον ως θεμελιώδης αρχή και ανθρώπινο δικαίωμα, μέσα από σειρά νομοθετημάτων. Όμως, η πραγματικότητα στους επιμέρους τομείς εξέλιξης για τις γυναίκες, όπως η ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση, οι ίσες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας, ο καταμερισμός των εργασιών στο σπίτι, η φροντίδα και η ανατροφή των παιδιών κ.λπ., καταδεικνύει ότι χρειάζεται ακόμα αρκετή προσπάθεια ούτως ώστε να επιτευχθεί η ισότητα των φύλων στη χώρα μας.

Όσον αφορά τον τομέα της εκπαίδευσης, «ρίχνοντας κανείς μια ματιά στα αναλυτικά στοιχεία με βάση το φύλο, είτε μεταξύ των μαθητών είτε μεταξύ των εκπαιδευτικών είτε μεταξύ των ατόμων που κατέχουν υψηλόβαθμες θέσεις στην εκπαίδευση, καθίσταται παραπάνω από εμφανές ότι οι σχετικές νομοθετικές πράξεις μοιάζουν να είναι ανεπαρκείς ως προς τη διασφάλιση της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων· γεγονός που συνδέεται άμεσα με τις κοινωνικές αντιλήψεις, την κουλτούρα και τα στερεότυπα που σχετίζονται με τα δύο φύλα και τους ρόλους αυτών» (Πετρουλάκη και συν., 2008).

Στην αγορά εργασίας, αν και η αντιπροσώπευση των γυναικών έχει αυξηθεί σε επαγγέλματα που απαιτούν εξειδικευμένα προσόντα -τα οποία παραδοσιακά θεωρούνταν «ανδροκρατούμενα»-, η ανεργία παραμένει υψηλότερη στις γυναίκες σε σύγκριση με τους άνδρες, ανεξάρτητα από την ηλικιακή ομάδα ή τα επαγγελματικά προσόντα. Για παράδειγμα, το 2006, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ανερχόταν

στο 13,6%, ενώ το αντίστοιχο των ανδρών στο 5,6% (Spinthourakis, 2008b). Σήμερα, η κατάσταση παραμένει περίπου η ίδια: στοιχεία, δημοσιευμένα από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία τον Ιούνιο του 2012, επισημαίνουν ότι για τις χρονιές 2007 έως 2012 ότι η ανεργία στις γυναίκες είναι σταθερά υψηλότερη κατά 6% από ότι στους άντρες (Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, 2012). Ειδικά, εν μέσω της οικονομικής κρίσης, μέσα σε ένα χρόνο (από το 2011 έως το 2012) η ανεργία στις γυναίκες αυξήθηκε από 19,2% στο 25,8%, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τον ανδρικό πληθυσμό ήταν 13,2% και 18,9% (Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, 2012).

Πέρα από την ανεργία, αξιοσημείωτο είναι και το μισθολογικό χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το Φεβρουάριο του 2007, σε σχετική μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδας, όπου εξετάστηκαν οι μισθολογικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων σε όλο το εύρος των αμοιβών, σημειώνεται -μεταξύ άλλων- ότι «κατά μέσο όρο, οι αμοιβές των γυναικών έφταναν περίπου στο 84% των αντίστοιχων αμοιβών των ανδρών σε ανάλογες θέσεις» (Papapetrou, 2007).

Η συμμετοχή των γυναικών στα πολιτικά δρώμενα εξακολουθεί να απέχει πολύ από την κατάκτηση της ισότητας στην Ελλάδα. Σύμφωνα με Εθνική Έκθεση που είχε αποσταλεί στα Ηνωμένα Έθνη το 2001, η Ελλάδα περιγράφεται σαν «μια κοινωνία που συνεχίζει να θεωρεί ότι οι άνδρες έχουν μεγαλύτερη εξουσία από τις γυναίκες», τονίζοντας ότι «ο χώρος της πολιτικής εξακολουθεί να κυριαρχείται από άνδρες». Το 2007, τα στατιστικά στοιχεία έδειξαν ότι «λιγότερο από το 10% του ελληνικού κοινοβουλίου αποτελείται από γυναίκες, σε αντίθεση με άλλες 7 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα κοινοβούλια των οποίων ο αριθμός των γυναικών αντιπροσωπεύει πάνω από το 30% του βουλευτικού δυναμικού» (United Nations, 2001). Το 2012, η κατάσταση δεν βελτιώθηκε αισθητά, καθώς στις εκλογές του Ιουνίου εκλέχτηκαν μόνο 61 βουλευτίνες (20,33%, ελαφρά υψηλότερο ποσοστό από εκείνο των εκλογών του 2009, όπου είχαν εκλεγεί 59 γυναίκες). Αξίζει να σημειωθεί ότι στο 39μελές κυβερνητικό σχήμα (υπουργών και υφυπουργών) της σημερινής κυβέρνησης (2012), συμμετέχουν μόνο δύο γυναίκες.

Εκτός από τη συμμετοχή στους κοινωνικούς τομείς, η σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα δεν είναι η επιθυμητή όσον αφορά το ζήτημα της βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων –που συνδέεται άμεσα με την πατριαρχική δομή της κοινωνίας. Η μοναδική επιδημιολογική μελέτη για την ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα έγινε το 2002-2003, σε δείγμα 1.200 γυναικών ηλικίας από 18 έως 60 ετών. Από την έρευνα αυτή φάνηκε ότι το 56% των συμμετεχουσών ανέφεραν ότι είχαν βιώσει

λεκτική ή ψυχολογική κακοποίηση, το 3,6% σωματική κακοποίηση και το 3,5% σεξουαλική κακοποίηση (ΚΕΘΙ, 2003· Τσιριγώτη και συν., 2011). Ωστόσο, μόνο 8,8% των γυναικών θεωρούσαν ότι οι σύντροφοι/σύζυγοί τους είναι βίαιοι, ένα στοιχείο ενδεικτικό του ότι η ελληνική κοινωνία εμφανίζει αρκετά μεγάλη ανοχή απέναντι στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων και αυτός φαίνεται να είναι και ο λόγος για τον οποίο οι γυναίκες δε θεωρούν τη λεκτική και ψυχολογική κακοποίηση από τους συζύγους/συντρόφους τους ως βίαιες συμπεριφορές. Επίσης, το γεγονός ότι, από το 5,3% των γυναικών που είχαν κάνει προηγούμενο γάμο ή ερωτική σχέση, σχεδόν τέσσερις στις δέκα ανέφεραν ότι είχαν πέσει θύματα κάποιας μορφής βίας από τους συζύγους/συντρόφους τους, υποδηλώνει ότι τα χαμηλά ποσοστά σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης που καταγράφονται δεν επιτρέπουν την εκτίμηση του πραγματικού μεγέθους του προβλήματος στην Ελλάδα.

Μια άμεση και έμμεση εκτίμηση για το μέγεθος του προβλήματος της βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων επιχειρήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος *«Ευαισθητοποίηση Ανδρικού Πληθυσμού στο Ζήτημα της Βίας μεταξύ Ερωτικών Συντρόφων (ΒΕΣ) στο πλαίσιο του Στρατού»* (Petroulaki et al., 2006b). Μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίου, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες (227 νεοσύλλεκτοι άνδρες με μέσο όρο ηλικίας 22,4 έτη) να αναφέρουν περιπτώσεις βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων τις οποίες γνώριζαν, καθώς και τις δικές τους εμπειρίες ως παρατηρητές, θύματα ή δράστες. Ένα υψηλό ποσοστό αυτών ανέφεραν ότι γνώριζαν τουλάχιστον ένα ζευγάρι όπου ο άνδρας χτυπούσε τη γυναίκα από τη γειτονιά τους (27%), από τους φίλους τους (16%) και από την οικογένειά τους (3%), ενώ πάνω από το 60% των στρατιωτών πίστευαν ότι σε περισσότερα από τα μισά ζευγάρια, ο άνδρας προσβάλλει τη σύζυγο/σύντροφό του. Επιπλέον, οι ίδιοι απάντησαν ότι είχαν ασκήσει λεκτική βία στις συντρόφους τους (44,9%) και ότι είχαν υπάρξει θύματα λεκτικής βίας από τις συντρόφους τους (36,3%). Ένα ποσοστό νέων ανδρών ανέφεραν, τέλος, ότι είχαν κακοποιήσει σωματικά (13,5%) ή σεξουαλικά (10,8%) τις συντρόφους τους, ενώ 6,4% και 19% αντίστοιχα ανέφεραν ότι είχαν υπάρξει θύματα σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης από τις συντρόφους τους.

Σε μια μελέτη που έγινε το 2003, σε δείγμα 486 νέων κοριτσιών (15-21 χρονών), περισσότερες από τις μισές συμμετέχουσες (61,5%) ανέφεραν ότι είχαν υποστεί τουλάχιστον μία μορφή βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων (σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική κακοποίηση) στο πλαίσιο της τωρινής ή παλιότερης σχέσης τους. Μία στις τρεις ανέφερε ότι είχε πέσει θύμα σωματικής κακοποίησης (35,2%) και σχεδόν

τέσσερις στις δέκα (37,9%) ότι είχαν υπάρξει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης. Τέλος, είναι αξιοσημείωτο ότι το 20% των νέων γυναικών πίστευαν ότι –κάτω από «συγκεκριμένες συνθήκες»– η σωματική κακοποίηση μιας γυναίκας από τον σύντροφό της (π.χ. αν τον είχε απατήσει), καθώς και η εξαναγκαστική σεξουαλική επαφή μέσα στο γάμο, είναι δύο αποδεκτές συμπεριφορές (Pentaraki, 2003· Τσιριγώτη και συν., 2011).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη στο πλαίσιο του προγράμματος *«Περιπτώσεις Βιασμού σε Ραντεβού μεταξύ Νεαρών Γυναικών: Στρατηγικές Υποστήριξης και Πρόληψης»*, σε δείγμα 478 γυναικών (18-24 χρονών) από την Ελλάδα, 142 νεαρές ανέφεραν ότι είχαν εξαναγκαστεί σε σεξουαλική επαφή παρά τη θέλησή τους. Επιπλέον, 24 από 328 γυναίκες ανέφεραν ότι είχαν πέσει θύματα βιασμού από άτομο που είχε κάποιου είδους εξουσία απέναντί τους και 32 από 332 ότι είχαν βιαστεί επειδή φοβούνταν να πουν «όχι» (MIGS, 2008· Τσιριγώτη και συν., 2011).

Όλες οι προαναφερόμενες προβληματικές καταστάσεις –είτε αφορούν την κοινωνική είτε την ιδιωτική ζωή των ατόμων– σχετίζονται με την άνιση μεταχείριση των φύλων και η προέλευσή τους συνδέεται στενά με την ύπαρξη παγιωμένων έμφυλων στερεοτύπων. Τα έμφυλα στερεότυπα σχηματίζονται κοινωνικά με την απόδοση και την ενίσχυση γενικών χαρακτηριστικών ή ρόλων στους άνδρες και τις γυναίκες· για παράδειγμα, η συναισθηματική εκφραστικότητα συνδέεται με τις γυναίκες και η τάση προς τη βία και η επιθετικότητα με τους άνδρες. Αυτά τα χαρακτηριστικά και οι ρόλοι είναι γνωστά ως *κοινωνικό φύλο* και σχετίζονται άμεσα με τη θέση του ατόμου στην κοινωνία, την ταυτότητά του, τον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνει τον εαυτό του, ενώ επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο κάποιος/α σκέφτεται και αισθάνεται (Bakardzieva, 2005). Είναι ωστόσο ενθαρρυντικό ότι τα έμφυλα στερεότυπα σχετίζονται με το *κοινωνικό* και όχι με το *βιολογικό* φύλο, πράγμα που σημαίνει πως αν εντοπιστούν εγκαίρως, μπορούν να τροποποιηθούν μέσω κατάλληλων παρεμβάσεων σε νέα άτομα.

Στόχοι

Στο πλαίσιο αυτό, κύριος στόχος της μελέτης ήταν να διερευνηθούν οι στάσεις νεαρών μαθητών/-ριών σε ζητήματα που σχετίζονται με: τα έμφυλα στερεότυπα, τους ρόλους των δύο φύλων, τις συμπεριφορές αγοριών/ανδρών και κοριτσιών/γυναικών, καθώς και τις βίαιες συμπεριφορές στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων. Επιπλέον,

η έρευνα είχε στόχο να εξετάσει τυχόν διαφορές στις στάσεις αυτές που να σχετίζονται με το φύλο.

Μέθοδος

Σχολεία

Στην έρευνα Youth4Youth συμμετείχαν τέσσερα από τα πέντε δημόσια λύκεια που είχαν προσκληθεί αρχικά. Όλα τα σχολεία βρίσκονταν στην περιοχή της Αττικής: ένα στο κέντρο της Αθήνας, δύο στα νότια προάστια και ένα στα βόρεια. Τα τρία ήταν Γενικά Λύκεια και το ένα Καλλιτεχνικό.

Συμμετέχοντες/-ουσες

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 699 άτομα, από τα οποία το 57,5% ήταν κορίτσια (402 στον αριθμό) και το 42,5% αγόρια (297). Ως προς τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά, η ηλικία των συμμετεχόντων/-ουσών κυμαινόταν από 15 έως 20 ετών (*M = 16.61, TA = .870*). Από τους/τις 669 μαθητές/-ριες, το 34,3% φοιτούσε στην Α' τάξη του λυκείου, το 33,5% στη Β' και το 32,2% στην Γ' Λυκείου. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται ο αριθμός μαθητών/-ριών που συμμετείχαν στην έρευνα κατά σχολείο, τάξη και φύλο.

Πίνακας 1. Οι συμμετέχοντες/-ουσες κατά σχολείο, τάξη και φύλο

Σχολείο		**Αριθμός συμμετεχόντων/-ουσών (N)**			
		Τάξη			**Σύνολο**
		Α	**Β**	**Γ**	
Σχολείο 1	**Αγόρια**	21	12	25	58
	Κορίτσια	18	27	18	63
Σχολείο 2	**Αγόρια**	33	37	43	113
	Κορίτσια	43	50	47	140
Σχολείο 3	**Αγόρια**	45	32	25	102
	Κορίτσια	42	49	37	128
Σχολείο 4	**Αγόρια**	12	5	7	24
	Κορίτσια	26	22	23	71
Σύνολο		240	234	225	**699**

Πίνακας 2. Καταγωγή συμμετεχόντων/-ουσών (Ν)

Ελληνική	635	Βουλγαρική	1
Αλβανική	33	Ελβετική	1
Κυπριακή	3	Ουκρανική	1
Ρωσική	3	Βελγική	1
Αγγλική	2	Ισπανική	1
Ελβετική	2	Λιβανέζικη	1
Μολδαβική	2	Πακιστανική	1
Αιγυπτιακή	1	Ρουμανική	1

Όσον αφορά την καταγωγή τους, η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων/-ουσών ήταν ελληνικής καταγωγής (91,9%) και ένα μικρό ποσοστό ήταν αλβανικής καταγωγής (4,8%) (βλ. Πίνακα 2). Τέλος, το 92,8% των συμμετεχόντων/-ουσών είχαν μεγαλώσει σε πόλεις με πληθυσμό πάνω από 100.000 κατοίκους, ενώ το 5,1% είχαν μεγαλώσει σε κωμοπόλεις 1.500 έως 15.000 κατοίκων και το υπόλοιπο 2,1% σε χωριά.

Σχετικά με αν είχαν μέχρι σήμερα κάποια συντροφική σχέση, το 84,3% των μαθητών/-ριών απάντησαν ότι είχαν κάνει σχέση, σε αντίθεση με το 14,2% που απάντησε αρνητικά. Από τους/τις συμμετέχοντες/-ουσες που είχαν κάνει σχέση, το 57,7% ήταν γυναίκες και το 42,3% άνδρες.

Στην ερώτηση σχετικά με τον αριθμό των ρομαντικών σχέσεων που είχαν οι μαθητές/-ριες τα δύο τελευταία χρόνια, πάνω από 7 στα 10 άτομα (74%) απάντησαν ότι είχαν από 1 μέχρι 3 ρομαντικές σχέσεις (το 29,6% εξ αυτών είχαν κάνει 1 σχέση, το 28,1% 2 σχέσεις, το 16,3% 3 σχέσεις), ενώ 2 στα 10 (21%) παιδιά απάντησαν ότι είχαν πάνω από 3 ρομαντικές σχέσεις και 1 στα 10 (5%) παιδιά ότι δεν είχαν κάνει καμία σχέση τα τελευταία 2 χρόνια. Για την τρέχουσα περίοδο, περίπου τα μισά παιδιά (51,4%) ανέφεραν ότι είχαν κάποια ρομαντική σχέση, με διάρκεια από 1 έως 6 μήνες (το 37,6%), 6 έως 12 μήνες (το 21,5%), 13 μήνες έως 2 χρόνια (το 16,2%), πάνω από 2 χρόνια (το 9,9%) και το 14,9% ανέφεραν ότι είχαν μόλις αρχίσει να βγαίνουν με κάποιον/α.

Περιγραφή εργαλείων

Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου είχε στόχο να διερευνήσει τις στάσεις των μαθητών/-ριών σε σχέση με τις γυναίκες, μέσω μιας κλίμακας 16 ερωτήσεων. Αναλυτικά: (α) 12 προτάσεις προήλθαν από την κλίμακα των «Στάσεων απέναντι στις Γυναίκες για Εφήβους/-ες» *(Attitudes Toward Women Scale for Adolescents, AWSA)*, που κατασκευάστηκε με σκοπό την αποτίμηση των στάσεων των εφήβων απέναντι στα δικαιώματα και τους ρόλους των γυναικών (Galambos et al., 1985), (β) 3 προτάσεις προήλθαν από την κλίμακα των «Έμφυλων Στερεοτύπων» (Foshee και συν., 1982), και (γ) 1 πρόταση από το ερωτηματολόγιο της έρευνας που είχε διεξαχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος *«Perspective: Δραστηριότητες Αλληλοδιδακτικής με στόχο την Ευαισθητοποίηση Μαθητών και Μαθητριών για την Αντιμετώπιση της Βίας κατά των Γυναικών στην Ευρώπη»*. Το σκεπτικό για τη συμπερίληψη ερωτήσεων από διαφορετικά ερευνητικά εργαλεία ήταν να μελετηθεί το αν αλλάζουν οι στάσεις των μαθητών/-ριών, όταν οι ερωτήσεις αναφέρονται σε διαφορετικό ηλικιακό φάσμα (ενήλικοι/έφηβοι). Οι απαντήσεις σε αυτό το μέρος του ερωτηματολογίου δίνονταν βάσει μιας 4-βάθμιας κλίμακας που κυμαινόταν από το *1 = Διαφωνώ απόλυτα* έως το *4 = Συμφωνώ απόλυτα*. Όσον αφορά την αξιοπιστία της, η κλίμακα παρουσίασε καλό δείκτη αξιοπιστίας (Cronbach's α = .819).

Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου περιελάμβανε τρεις υποκλίμακες που είχαν σχέση με τις στάσεις απέναντι στην έμφυλη βία.

Η πρώτη υποκλίμακα «Στάσεις απέναντι στη Βία» αποτελούταν από 23 ερωτήσεις και είχε ως στόχο να εκτιμήσει το βαθμό ανοχής των μαθητών/-ριών ως προς την έμφυλη βία. Η υποκλίμακα βασίστηκε στο εργαλείο «Αντιλήψεις των Νέων Ανθρώπων για τις Σχέσεις» *(«Young people's views on relationships»)* που δημιουργήθηκε από τη Zero Tolerance στο πλαίσιο εθνικής έρευνας στην Αγγλία και τη Σκοτία (Burton et al., 1998). Οι απαντήσεις δίνονταν βάσει μιας 4-βάθμιας κλίμακας που κυμαινόταν από το *1 = Δεν είναι ποτέ εντάξει* έως το *4 = Είναι πάντα εντάξει*. Η εν λόγω υποκλίμακα φάνηκε να έχει καλό δείκτη αξιοπιστίας (Cronbach's α = .804).

Η δεύτερη υποκλίμακα, «Αιτιολογήσεις της Βίας» (21 ερωτήσεις), περιείχε προτάσεις - «πιθανές αιτίες» που αναφέρουν συχνά οι άνθρωποι προκειμένου να εξηγήσουν γιατί ορισμένες φορές οι άνδρες γίνονται βίαιοι με τις γυναίκες. Η υποκλίμακα βασίστηκε: (α) στο προαναφερόμενο εργαλείο της Zero Tolerance και (β) στην κλίμακα «Αποδοχή της Βίας στα Ζευγάρια» *(«Acceptance of Couple*

Violence») που στοχεύει στην εκτίμηση στάσεων και πεποιθήσεων σχετικά με ζητήματα όπως η βία που ασκείται από άνδρες σε γυναίκες, από γυναίκες σε άνδρες και η γενική αποδοχή της βίας στις ρομαντικές σχέσεις, η οποία κατασκευάστηκε από το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων των ΗΠΑ (CDC, Dahlberg et al., 2005). Οι απαντήσεις δίνονταν βάσει μιας 4-βάθμιας κλίμακας που κυμαινόταν από το *1 = Ποτέ* έως το *4 = Πάντα*. Η αξιοπιστία της υποκλίμακας φάνηκε να είναι καλή (Cronbach's α = .835).

Η τελευταία υποκλίμακα, «Γνώση-Μύθοι» (19 ερωτήσεις), βασισμένη επίσης στις προαναφερόμενες κλίμακες και σε ένα ερωτηματολόγιο που είχε συγκροτηθεί στο πλαίσιο του προγράμματος «Perspective», είχε στόχο τη διερεύνηση του βαθμού συμφωνίας των μαθητών/-ριών με διάφορους μύθους σχετικά με την έμφυλη βία. Οι απαντήσεις δίνονταν βάσει μιας 4-βάθμιας κλίμακας που κυμαινόταν από το *1 = Διαφωνώ απόλυτα* έως το *4 = Συμφωνώ απόλυτα*. Η υποκλίμακα φάνηκε να έχει καλό δείκτη αξιοπιστίας (Cronbach's α = .633).

Διαδικασία

Για να διασφαλιστεί ότι η διεξαγωγή της έρευνας Youth4Youth θα γινόταν κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς 2011-2012, πραγματοποιήθηκε μια σειρά προπαρασκευαστικών ενεργειών.

1. *Εντοπισμός σχολείων:* Η διαδικασία εντοπισμού των πιθανών σχολείων για να συμμετάσχουν στην έρευνα ξεκίνησε το Μάιο του 2011. Εντοπίστηκαν πέντε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με βάση την τοποθεσία όπου βρίσκονταν (όλα στην περιοχή της Αττικής) και το είδος τους (όλα δημόσια λύκεια). Να επισημανθεί εδώ ότι από τα πέντε αυτά σχολεία, τα δύο είχαν ήδη συνεργαστεί με το Ε.Δ.κ.Β. στο πλαίσιο άλλων προγραμμάτων.
2. *Προετοιμασία πρόσκλησης:* Μετά από τον εντοπισμό των σχολείων, ετοιμάστηκαν προσκλήσεις με στόχο την ενημέρωση της διεύθυνσης των σχολείων για την ταυτότητα, τους στόχους του Προγράμματος και τις επιμέρους δραστηριότητές του (π.χ. σχολικές εκθέσεις, Σεμινάριο Κατάρτισης Εκπαιδευτικών για την Πρωτογενή Πρόληψη της Έμφυλης Βίας), με απώτερο σκοπό την πρόσκληση του ενδιαφέροντος των σχολείων. Οι προσκλήσεις στάλθηκαν στα πέντε σχολεία τον Ιούνιο του 2011.
3. *Αίτηση και παραχώρηση άδειας:* Αφού συγκεντρώθηκαν οι θετικές απαντήσεις των σχολείων, το Ε.Δ.κ.Β. ετοίμασε και υπέβαλε αίτηση στο Υπουργείο

Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, και πιο συγκεκριμένα στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, προκειμένου να λάβει επίσημη έγκριση για τη διεξαγωγή της έρευναςΥ4Υ. Η υποβολή της αίτησης έγινε στις 27 Σεπτεμβρίου 2011. Ωστόσο, μετά από τρεις μήνες, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ζήτησε την εκ νέου υποβολή της αίτησης, αφού θα είχαν ληφθεί υπόψη οι προτάσεις του και θα είχαν γίνει δύο αλλαγές στο περιεχόμενο του ερωτηματολογίου: (α) αντικατάσταση της λέξης «ΟΚ» με τη λέξη «ΣΩΣΤΟ» σε διάφορες ερωτήσεις και (β) αντικατάσταση της λέξης «σεξ» με τη φράση «ερωτική επαφή». Κατά τη δεύτερη υποβολή, στις 11 Ιανουαρίου 2012, το Ε.Δ.κ.Β. (α) αντιπρότεινε την αντικατάσταση της λέξης «ΟΚ» με τη λέξη «ΕΝΤΑΞΕΙ» και όχι με τη λέξη «ΣΩΣΤΟ», υποστηρίζοντας ότι θα άλλαζε το νόημα των ερωτήσεων και θα δημιουργούσε μεθοδολογικό ζήτημα στα ερευνητικά εργαλεία και (β) αποδέχθηκε την αντικατάσταση της λέξης «σεξ» με τη φράση «ερωτική επαφή». Κατόπιν τούτου, η αίτηση για τη διεξαγωγή της έρευνας Υ4Υ έγινε δεκτή στις 7 Φεβρουαρίου 2012.

4. *Επικοινωνία με τα σχολεία:* Μετά από την επίσημη έγκριση, στις 13 Φεβρουαρίου 2012 το Ε.Δ.κ.Β. ήρθε σε επαφή με τα πέντε σχολεία έτσι ώστε να επιβεβαιώσει τη συμμετοχή τους στην έρευνα και να προγραμματίσει τις σχετικές ενημερωτικές επισκέψεις στα σχολεία. Ένα από τα λύκεια ενημέρωσε ότι δεν θα συμμετάσχει στην έρευνα Υ4Υ, λόγω χρονικών περιορισμών.
5. *Ενημερωτικές επισκέψεις στα σχολεία:* Το προσωπικό του Ε.Δ.κ.Β. επισκέφτηκε τα τέσσερα σχολεία, από τις 28 Φεβρουαρίου μέχρι τις 9 Μαρτίου του 2012, για να προσκαλέσει τους/τις μαθητές/-ριες να συμμετάσχουν στην έρευνα. Οι συναντήσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν στις σχολικές τάξεις, είχαν διάρκεια 10 λεπτών (κατά μέσο όρο) και ο στόχος τους ήταν η ενημέρωση των εφήβων για τους στόχους, την ταυτότητα και την έρευνα του προγράμματος Υ4Υ, εξηγώντας τη σημασία που θα είχε η συμμετοχή τους στην έρευνα και διευκρινίζοντας ορισμένα ζητήματα σχετικά με τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, όπως η ανωνυμία και ο εμπιστευτικός χαρακτήρας των πληροφοριών. Επίσης, κατά τη διάρκεια των επισκέψεων, ζητήθηκε από τους μαθητές/-ριες να λάβουν την έγκριση των γονιών/κηδεμόνων τους για τη συμμετοχή τους στην έρευνα και τους μοιράστηκαν τα σχετικά έντυπα που θα έπρεπε να επιστρέψουν συμπληρωμένα. Οι ενήλικοι μαθητές/-ριες δεν ήταν απαραίτητο να προσκομίσουν έντυπο γονικής συναίνεσης.

6. *Συμπλήρωση ερωτηματολογίου:* Μετά από επικοινωνία με τη διεύθυνση του σχολείου ώστε να διασφαλιστεί ότι δεν θα διαταρασσόταν το σχολικό πρόγραμμα, το προσωπικό του Ε.Δ.κ.Β. επισκέφτηκε τα τέσσερα σχολεία για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, στο διάστημα από την 1η Μαρτίου μέχρι τις 27 Απριλίου 2012 (βλ. επίσης Πίνακα 3). Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν εντός ωρολογίου προγράμματος και η διάρκεια της διαδικασίας κυμάνθηκε από 20 έως 40 λεπτά. Πριν μοιραστούν τα ερωτηματολόγια, το προσωπικό του Ε.Δ.κ.Β. ζήτησε από τους/τις μαθητές/-ριες να παραδώσουν τα έντυπα γονικής συναίνεσης και τους/τις ρώτησαν αν ήθελαν να συμμετάσχουν στην έρευνα, ώστε να εξαιρεθούν τα άτομα που δεν θα ήθελαν να συμμετάσχουν ανεξαρτήτως γονικής συναίνεσης.

Πίνακας 3. Χρονοδιάγραμμα των βασικών δραστηριοτήτων στα 4 σχολεία

Σχολείο	**Δραστηριότητες**	
	Ενημερωτική επίσκεψη	Συμπλήρωση ερωτηματολογίου
Σχολείο 1	28 Φεβρουαρίου	1 Μαρτίου
Σχολείο 2	8 Μαρτίου	15 Μαρτίου
Σχολείο 3	8 Μαρτίου	16 Μαρτίου
Σχολείο 4	9 Μαρτίου	27 Μαρτίου & 27 Απριλίου

Αποτελέσματα

Α. ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Χρησιμοποιήθηκε μια σειρά ερωτήσεων για να διερευνηθούν οι στερεοτυπικές στάσεις των μαθητών/-ριών απέναντι στις γυναίκες, όπως περιγράφηκε παραπάνω. Οι συμμετέχοντες/-ουσες κλήθηκαν να βαθμολογήσουν τις δηλώσεις που παρουσιάζονται στον Πίνακα Α.1, βάσει μιας 4-βάθμιας κλίμακας *(1=συμφωνώ απόλυτα έως 4=διαφωνώ απόλυτα)*, ανάλογα με το βαθμό συμφωνίας τους ή διαφωνίας τους με την καθεμία. Όσο πιο κοντά στο 1 ήταν μια απάντηση, τόσο λιγότερο ανεκτική απέναντι στη βία και συντηρητική είναι η στάση που δηλώνεται και, αντίστροφα, όσο πιο κοντά στο 4, τόσο περισσότερο ανεκτική και συντηρητική. Η «επιθυμητή» στάση ήταν η απόλυτη διαφωνία με όλες τις δηλώσεις που περιγράφουν στερεοτυπικές στάσεις αναφορικά με τις γυναίκες.

Περιγραφικά στοιχεία

Στον Πίνακα Α.1 παρουσιάζεται ο μέσος όρος, οι τυπικές αποκλίσεις και τα αθροιστικά ποσοστά του βαθμού συμφωνίας *(συμφωνώ και συμφωνώ απόλυτα)* των μαθητών/-ριών για κάθε δήλωση. Πιο συγκεκριμένα, σχεδόν 4 στους/στις 5 μαθητές/-ριες φάνηκε να έχουν συντηρητικές και πατριαρχικές στάσεις, καθώς πιστεύουν ότι *«Ακούγεται πιο άσχημο όταν βρίζει ένα κορίτσι παρά όταν βρίζει ένα αγόρι»* και ότι *«Στα περισσότερα κορίτσια αρέσει να επιδεικνύουν το σώμα τους»*, ενώ πάνω από 3 στους/στις 5 μαθητές/-ριες να πιστεύουν ότι *«Τα περισσότερα αγόρια βγαίνουν με κορίτσια μόνο για την ερωτική επαφή»*. Ένα ποσοστό που κυμαινόταν από 26,5% μέχρι 53,3% φάνηκαν να υποστηρίζουν διάφορες στερεοτυπικές δηλώσεις σχετικά με το φύλο, συμφωνώντας με το ότι *«Σε ένα ραντεβού το αγόρι θα πρέπει να πληρώνει όλα τα έξοδα»*, *«Είναι πιο αποδεκτό για ένα αγόρι να έχει πολλές ερωτικές συντρόφους από ό,τι είναι για ένα κορίτσι»*, *«Τα περισσότερα κορίτσια δεν μπορείς να τα εμπιστευθείς»*, *«Τα αγόρια είναι καλύτεροι αρχηγοί από τα κορίτσια»* και *«Κατά μέσο όρο, τα κορίτσια δεν είναι το ίδιο έξυπνα με τα αγόρια»*.

Όσον αφορά τα ίσα δικαιώματα αγοριών και κοριτσιών, πάνω από 3 στους/στις 5 μαθητές/-ριες είχαν λιγότερο στερεοτυπικές στάσεις απέναντι στις γυναίκες, καθώς φάνηκε να πιστεύουν ότι *«Δεν υπάρχει πρόβλημα για ένα κορίτσι να ζητήσει από ένα αγόρι να βγουν ραντεβού»* ή *«να θέλει να συμμετέχει σε σκληρά αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο»*, όπως και ότι *«Τα κορίτσια πρέπει να έχουν τις ίδιες ελευθερίες με τα αγόρια»*. Σε σχέση με την ισότητα στην εκπαίδευση, σχεδόν 1 στους/στις 20

Πίνακας Α.1. Μέσοι όροι και αθροιστικά ποσοστά συμφωνίας *(συμφωνώ και συμφωνώ απόλυτα)* των μαθητών/-ριών σε προτάσεις σχετικά με στερεοτυπικές αντιλήψεις απέναντι στις γυναίκες

Παρακαλούμε σημείωσε σε ποιο βαθμό συμφωνείς ή διαφωνείς με κάθε μία από τις ακόλουθες προτάσεις *(1 = διαφωνώ απόλυτα έως 4 = συμφωνώ απόλυτα).*	**Σύνολο**			**Συμφωνώ και Συμφωνώ απόλυτα**
	N	M	TA	%
Ακούγεται πιο άσχημο όταν βρίζει ένα κορίτσι παρά όταν βρίζει ένα αγόρι.	697	**3.06**	.787	80.6
Στα περισσότερα κορίτσια αρέσει να επιδεικνύουν το σώμα τους.	693	**3.01**	.751	79.3
Τα περισσότερα αγόρια βγαίνουν με κορίτσια μόνο για την ερωτική επαφή.	694	**2.76**	.822	64.1
Σε ένα ραντεβού το αγόρι θα πρέπει να πληρώνει όλα τα έξοδα.	695	**2.43**	.854	53.3
Είναι πιο αποδεκτό για ένα αγόρι να έχει πολλές ερωτικές συντρόφους από ότι είναι για ένα κορίτσι.	697	**2.43**	.994	48.8
Τα περισσότερα κορίτσια δεν μπορείς να τα εμπιστευθείς.	697	**2.43**	.915	45.9
Τα αγόρια είναι καλύτεροι αρχηγοί από τα κορίτσια.	695	**2.19**	1.00	34.4
Κατά μέσο όρο, τα κορίτσια είναι το ίδιο έξυπνα με τα αγόρια.*	690	**2.07**	.857	26.5
Δεν υπάρχει πρόβλημα για ένα κορίτσι να ζητήσει από ένα αγόρι να βγουν ραντεβού.*	692	**1.90**	.759	17.3
Δεν υπάρχει πρόβλημα για ένα κορίτσι να θέλει να συμμετέχει σε σκληρά αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο.*	694	**1.89**	.846	18.7
Εάν δουλεύουν και οι δύο σύζυγοι, ο άνδρας θα πρέπει να αναλαμβάνει κάποιες από τις δουλειές του σπιτιού, όπως το πλύσιμο των πιάτων και των ρούχων.*	693	**1.86**	.830	14.7
Σε γενικές γραμμές, ο πατέρας θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη εξουσία από τη μητέρα στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν στην οικογένεια.	699	**1.83**	.913	22.0
Τα κορίτσια πρέπει να νοιάζονται περισσότερο να γίνουν καλές σύζυγοι και μητέρες παρά να επιθυμούν μια επαγγελματική ή επιχειρηματική σταδιοδρομία.	695	**1.80**	.844	18.0
Τα κορίτσια πρέπει να έχουν τις ίδιες ελευθερίες με τα αγόρια.*	697	**1.57**	.778	12.9
Η οικογένεια θα πρέπει να ενθαρρύνει περισσότερο τα αγόρια να σπουδάσουν από ότι τα κορίτσια.	693	**1.45**	.714	8.50
Είναι πιο σημαντικό να τα πάνε καλά στο σχολείο τα αγόρια παρά τα κορίτσια.	697	**1.41**	.644	4.90
Κλίμακα Στάσεων απέναντι στις Γυναίκες (όλες οι προτάσεις)	**693**	**2.13**	**.831**	**-**

*Προτάσεις αντεστραμμένης φοράς.

μαθητές/-ριες αναφέρουν ότι *«Είναι πιο σημαντικό για τα αγόρια να τα πάνε καλά στο σχολείο παρά τα κορίτσια»*, λιγότεροι/ες από 1 στους/στις 10 ότι *«Η οικογένεια θα πρέπει να ενθαρρύνει περισσότερο τα αγόρια να σπουδάσουν από ό,τι τα κορίτσια»* και λιγότεροι/ες από 1 στους/στις 5 ότι *«Τα κορίτσια πρέπει να νοιάζονται περισσότερο να*

γίνουν καλές σύζυγοι και μητέρες παρά να επιθυμούν μια επαγγελματική ή επιχειρηματική σταδιοδρομία». Για τους στερεοτυπικούς ρόλους ανδρών και γυναικών, η πλειονότητα των μαθητών/-ριών διαφώνησε με το ότι *«Σε γενικές γραμμές, ο πατέρας θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη εξουσία από τη μητέρα στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν στην οικογένεια»* (4 στους/στις 5) και με το ότι *«Εάν δουλεύουν και οι δύο σύζυγοι, ο άνδρας θα πρέπει να αναλαμβάνει κάποιες από τις δουλειές του σπιτιού, όπως το πλύσιμο των πιάτων και των ρούχων»* (πάνω από 3 στους/στις 5).

Συγκρίσεις ως προς το φύλο

Στον Πίνακα Α.2, παρουσιάζεται ο μέσος όρος των προτάσεων της κλίμακας των «Στάσεων απέναντι στις Γυναίκες» κατά φύλο. Γενικά, τα αγόρια έδωσαν πιο συντηρητικές απαντήσεις σε σύγκριση με τα κορίτσια (ο συνολικός μέσος όρος της κλίμακας ήταν 2,39 για τα αγόρια και 1,94 για τα κορίτσια), διαφορά που φάνηκε να είναι στατιστικά σημαντική *(F=241,14, df=1, p<.000)*. Από την άλλη, τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια φάνηκαν να έχουν εξίσου συντηρητικές στάσεις σε δηλώσεις όπως: *«Ακούγεται πιο άσχημο όταν βρίζει ένα κορίτσι παρά όταν βρίζει ένα αγόρι»* και *«Στα περισσότερα κορίτσια αρέσει να επιδεικνύουν το σώμα τους»* (αυτές ήταν οι προτάσεις με τον υψηλότερο μέσο όρο).

Σε συγκεκριμένες προτάσεις, ωστόσο, οι απαντήσεις αγοριών και κοριτσιών διέφεραν μεταξύ τους. Παραδείγματος χάριν, στη δήλωση *«Δεν υπάρχει πρόβλημα για ένα κορίτσι να ζητήσει από ένα αγόρι να βγουν ραντεβού»*, τα κορίτσια (μέσος όρος 2,05) φάνηκαν να έχουν πιο συντηρητική στάση από τα αγόρια (μέσος όρος 1,70), ενώ στη δήλωση *«Τα αγόρια είναι καλύτεροι αρχηγοί από τα κορίτσια»,* τα αγόρια (μέσος όρος 2,85) φάνηκαν να έχουν πιο συντηρητική άποψη από τα κορίτσια (μέσος όρος 1,70). Τέλος, οι προτάσεις που αφορούσαν τις ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση φάνηκε να έχουν το χαμηλότερο μέσο όρο συμφωνίας τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια.

Πίνακας Α.2. Μέσοι όροι των μαθητών/-ριών με προτάσεις σχετικά με τις στερεοτυπικές αντιλήψεις απέναντι στις γυναίκες κατά φύλο

Κορίτσια			Παρακαλούμε σημείωσε σε ποιο βαθμό συμφωνείς ή διαφωνείς με κάθε μία από τις ακόλουθες προτάσεις *(1 = διαφωνώ απόλυτα έως 4 = συμφωνώ απόλυτα).*	Αγόρια		
N	**M**	**ΤΑ**		**N**	**M**	**ΤΑ**
401	**2.96**	.797	Ακούγεται πιο άσχημο όταν βρίζει ένα κορίτσι παρά όταν βρίζει ένα αγόρι.	296	**3.19**	.752
398	**2.84**	.717	Στα περισσότερα κορίτσια αρέσει να επιδεικνύουν το σώμα τους.	295	**3.23**	.739
400	**2.78**	.780	Τα περισσότερα αγόρια βγαίνουν με κορίτσια μόνο για την ερωτική επαφή.	294	**2.72**	.875
401	**2.29**	.824	Σε ένα ραντεβού το αγόρι θα πρέπει να πληρώνει όλα τα έξοδα.	294	**2.62**	.859
400	**2.23**	.922	Είναι πιο αποδεκτό για ένα αγόρι να έχει πολλές ερωτικές συντρόφους από ότι είναι για ένα κορίτσι.	297	**2.70**	1.02
400	**2.18**	.804	Τα περισσότερα κορίτσια δεν μπορείς να τα εμπιστευθείς.	297	**2.76**	.951
400	**1.70**	.750	Τα αγόρια είναι καλύτεροι αρχηγοί από τα κορίτσια.	295	**2.85**	.929
396	**1.95**	.861	Κατά μέσο όρο, τα κορίτσια είναι το ίδιο έξυπνα με τα αγόρια.*	294	**2.24**	.825
399	**2.05**	.766	Δεν υπάρχει πρόβλημα για ένα κορίτσι να ζητήσει από ένα αγόρι να βγουν ραντεβού.*	293	**1.70**	.704
401	**1.62**	.659	Δεν υπάρχει πρόβλημα για ένα κορίτσι να θέλει να συμμετέχει σε σκληρά αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο.*	293	**2.26**	.931
399	**1.57**	.675	Εάν δουλεύουν και οι δύο σύζυγοι, ο άνδρας θα πρέπει να αναλαμβάνει κάποιες από τις δουλειές του σπιτιού, όπως το πλύσιμο των πιάτων και των ρούχων.*	294	**2.26**	.854
402	**1.51**	.731	Σε γενικές γραμμές, ο πατέρας θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη εξουσία από τη μητέρα στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν στην οικογένεια.	297	**2.25**	.965
399	**1.47**	.667	Τα κορίτσια πρέπει να νοιάζονται περισσότερο να γίνουν καλές σύζυγοι και μητέρες παρά να επιθυμούν μια επαγγελματική ή επιχειρηματική σταδιοδρομία.	296	**2.25**	.851
401	**1.36**	.637	Τα κορίτσια πρέπει να έχουν τις ίδιες ελευθερίες με τα αγόρια.*	296	**1.86**	.855
401	**1.29**	.598	Η οικογένεια θα πρέπει να ενθαρρύνει περισσότερο τα αγόρια να σπουδάσουν από ότι τα κορίτσια.	292	**1.66**	.801
400	**1.24**	.540	Είναι πιο σημαντικό να τα πάνε καλά στο σχολείο τα αγόρια παρά τα κορίτσια.	297	**1.63**	.704

*Προτάσεις αντεστραμμένης φοράς.

Στα Σχήματα Α.1.1 έως Α.1.16 παρουσιάζονται τα ποσοστά των απαντήσεων των μαθητών/-ριών ανά δήλωση κατά φύλο, ούτως ώστε να φανούν με περισσότερη λεπτομέρεια οι διαφορές στις στάσεις αγοριών και κοριτσιών απέναντι στις γυναίκες.

Σχήμα Α.1.1. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Φαίνεται ότι μία από τις πιο στερεοτυπικές στάσεις και για τα δύο φύλα –όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως– αφορά στο ότι *«Ακούγεται πιο άσχημο όταν βρίζει ένα κορίτσι παρά όταν βρίζει ένα αγόρι»*, καθώς το 76,8% των κοριτσιών και το 85,6% των αγοριών δήλωσαν ότι συμφωνούν απόλυτα με τη δήλωση και μόνο το 5,2% και το 3% αντίστοιχα την απέρριψαν.

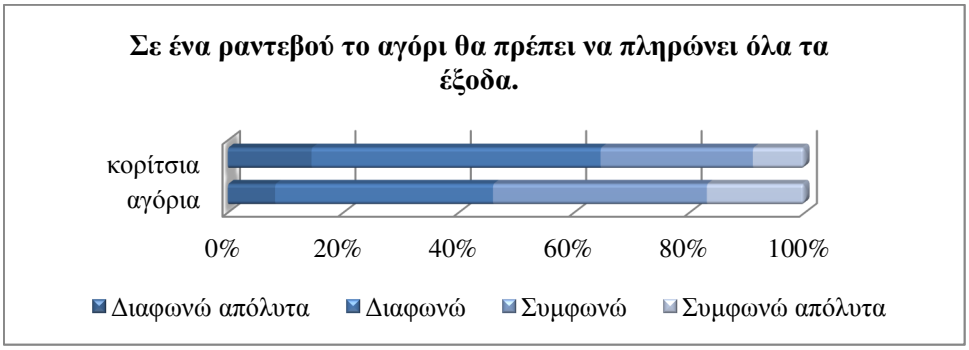

Σχήμα Α.1.2. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Η στάση για το ότι *«Σε ένα ραντεβού το αγόρι θα πρέπει να πληρώνει όλα τα έξοδα»* εμφανίστηκε ιδιαίτερα στερεοτυπική κυρίως για τα αγόρια, καθώς πάνω από τα μισά συμφώνησαν με τη δήλωση, ενώ μόνο 1 στα 3 κορίτσια απάντησαν ότι συμφωνούν ή ότι συμφωνούν απόλυτα με αυτή.

Σχήμα Α.1.3. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Σχεδόν 1 στα 3 αγόρια και 1 στα 4 κορίτσια δεν συμφώνησαν με το ότι *«Κατά μέσο όρο, τα κορίτσια είναι το ίδιο έξυπνα με τα αγόρια»*. Ωστόσο, δεν είναι ξεκάθαρο αν η απάντηση «διαφωνώ ή διαφωνώ απόλυτα» σημαίνει ότι οι μαθητές/-ριες πιστεύουν ότι τα κορίτσια είναι λιγότερο ή περισσότερο έξυπνα από τα αγόρια. Σε κάθε περίπτωση, η δήλωση αυτή αντιπροσωπεύει ένα έμφυλο στερεότυπο που φαίνεται ότι είναι λιγότερο ισχυρό σήμερα σε σύγκριση με το παρελθόν.

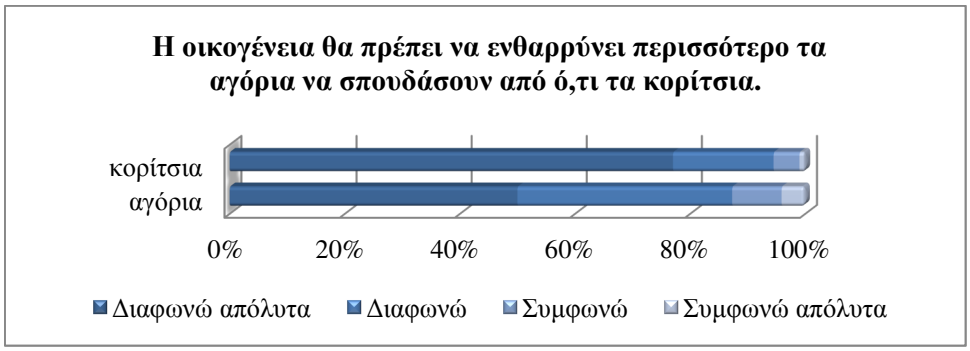

Σχήμα Α.1.4. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Όπως και με την προηγούμενη δήλωση, οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών δείχνουν ότι το στερεότυπο που αφορά την παροχή ίσων ευκαιριών για σπουδές μέσα στην οικογένεια δεν είναι τόσο ισχυρό όσο στο παρελθόν, καθώς μόνο 1 στα 10 αγόρια και 1 στα 20 κορίτσια συμφώνησαν ή συμφώνησαν απόλυτα ότι *«Η οικογένεια θα πρέπει να ενθαρρύνει περισσότερο τα αγόρια να σπουδάσουν από ό,τι τα κορίτσια»*.

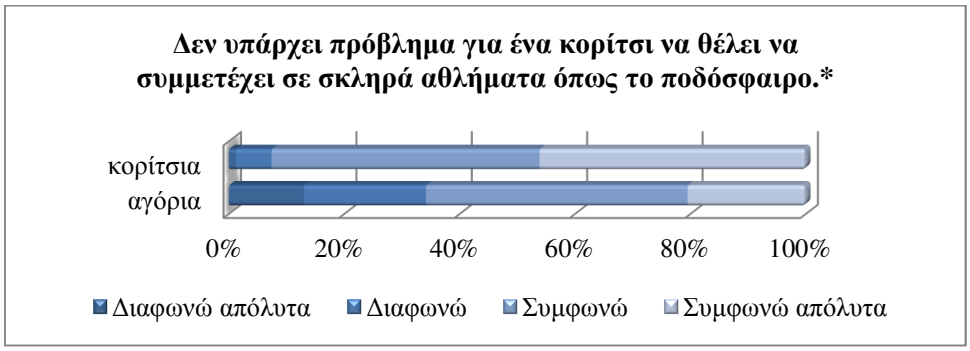

Σχήμα Α.1.5. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Σχεδόν 1 στα 3 αγόρια (34,2%) δεν συμφώνησαν με το ότι *«Δεν υπάρχει πρόβλημα για ένα κορίτσι να θέλει να συμμετέχει σε σκληρά αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο»*, ενώ μόνο 1 στα 10 κορίτσια είχε την ίδια γνώμη. Σε αυτή την περίπτωση, το έμφυλο στερεότυπο φαίνεται ότι είναι ισχυρό μόνο στα αγόρια.

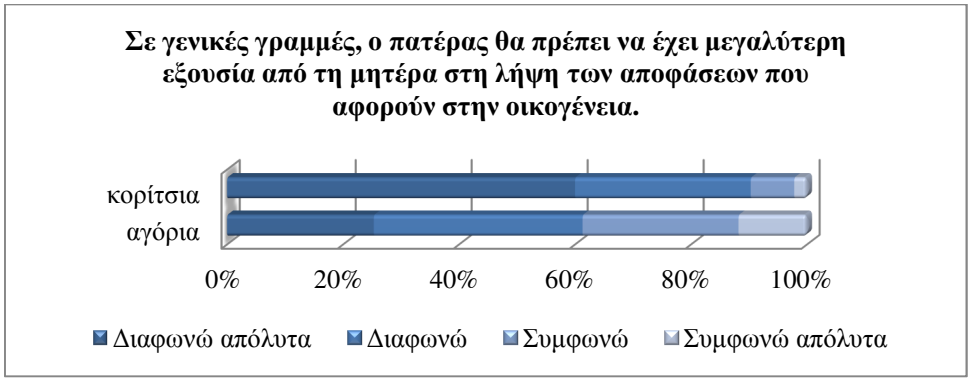

Σχήμα Α.1.6. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Όταν ρωτήθηκαν αν συμφωνούν ή διαφωνούν με τη δήλωση ότι *«Σε γενικές γραμμές, ο πατέρας θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη εξουσία από τη μητέρα στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν στην οικογένεια»*, σχεδόν 4 στα 10 αγόρια (38,7%) απάντησαν ότι συμφωνούν ή ότι συμφωνούν απόλυτα, ενώ μόνο 1 στα 10 κορίτσια είχε την ίδια συντηρητική στάση, πράγμα που δείχνει ότι η στερεοτυπική αυτή αντίληψη είναι ισχυρότερη στα αγόρια.

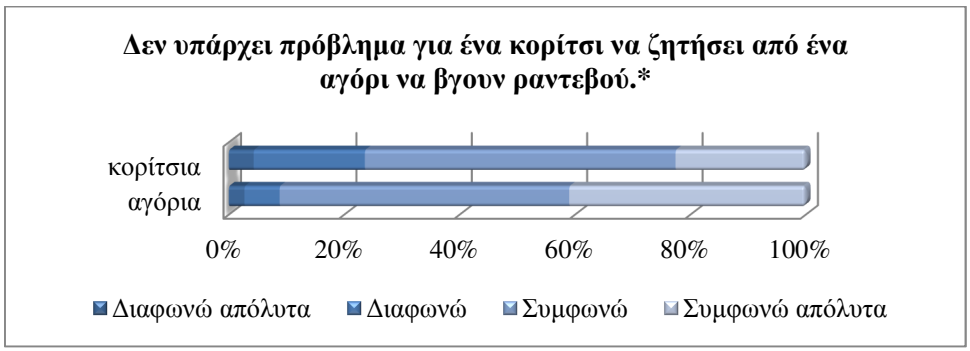

Σχήμα Α.1.7. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Αν και τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια απάντησαν ότι συμφωνούν πως *«Δεν υπάρχει πρόβλημα για ένα κορίτσι να ζητήσει από ένα αγόρι να βγουν ραντεβού»*, τα αγόρια έδειξαν να αισθάνονται πιο «άνετα» με αυτό απ' ό,τι τα κορίτσια (91,2% των αγοριών έναντι 76,5% των κοριτσιών απάντησαν ότι συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα).

Σχήμα Α.1.8. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών σχετικά με την πρόοδο αγοριών και κοριτσιών στο σχολείο δεν ήταν καθόλου στερεοτυπικές, καθώς μόνο 7,8% των αγοριών και 2,7% των κοριτσιών συμφώνησαν με το ότι *«Είναι πιο σημαντικό να τα πάνε καλά στο σχολείο τα αγόρια παρά τα κορίτσια»*. Οι απαντήσεις στη δήλωση αυτή ήταν ανάλογες με τις απαντήσεις στη δήλωση *«Η οικογένεια θα πρέπει να ενθαρρύνει περισσότερο τα αγόρια να σπουδάσουν από ό,τι τα κορίτσια»* και αποτελούν ενδείξεις αποδυνάμωσης ενός παραδοσιακού στερεοτύπου και προώθησης της ισότητας των δύο φύλων στο χώρο της εκπαίδευσης.

Σχήμα Α.1.9. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Αντίστοιχα με τις απόψεις των μαθητών/-ριών στη δήλωση *«Σε γενικές γραμμές, ο πατέρας θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη εξουσία από τη μητέρα στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν στην οικογένεια»*, οι απαντήσεις των αγοριών στη δήλωση *«Εάν δουλεύουν και οι δύο σύζυγοι, ο άνδρας θα πρέπει να αναλαμβάνει κάποιες από τις δουλειές του σπιτιού, όπως το πλύσιμο των πιάτων και των ρούχων»* ήταν πιο στερεοτυπικές απ' ό,τι των κοριτσιών, καθώς το 29,6% διαφώνησαν ή διαφώνησαν απόλυτα, ενώ μόνο 5,5% των κοριτσιών είχαν την ίδια γνώμη.

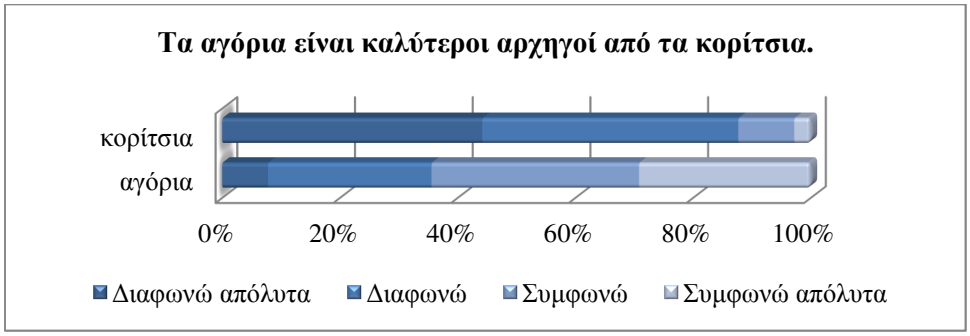

Σχήμα Α.1.10. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Η διαφορά αγοριών και κοριτσιών σε σχέση με τους στερεοτυπικούς έμφυλους ρόλους γίνεται φανερή στις απαντήσεις στη δήλωση *«Τα αγόρια είναι καλύτεροι αρχηγοί από τα κορίτσια»*: μόνο 1 στα 10 κορίτσια συμφώνησαν ή συμφώνησαν απόλυτα με την άποψη αυτή, ενώ περισότερα από τα μισά αγόρια (64,5%) συμφώνησαν (35,3%) ή συμφώνησαν απόλυτα (29,2%).

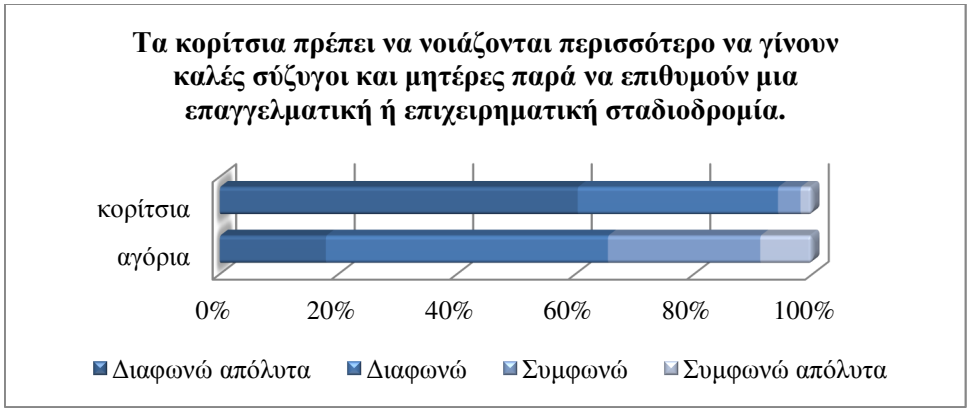

Σχήμα Α.1.11. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Αν και σχεδόν 1 στα 3 αγόρια απάντησαν ότι συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα ότι *«Τα κορίτσια πρέπει να νοιάζονται περισσότερο να γίνουν καλές σύζυγοι και μητέρες παρά να επιθυμούν μια επαγγελματική ή επιχειρηματική σταδιοδρομία»*, μόνο 1 στα 20 κορίτσια είχε την ίδια γνώμη. Ωστόσο, αυτό το αποτέλεσμα μοιάζει να έρχεται σε αντίθεση με τις απαντήσεις των αγοριών στο ζήτημα των ίσων ευκαιριών για τα δύο φύλα όσον αφορά τις σπουδές και την πρόοδο στο σχολείο.

Σχήμα Α.1.12. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Επιπλέον, 1 στα 5 αγόρια δεν συμφώνησαν με τη δήλωση *«Τα κορίτσια πρέπει να έχουν τις ίδιες ελευθερίες με τα αγόρια»*, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα κορίτσια ήταν πολύ χαμηλότερο (λιγότερο από 1 στα 10, 6,7%). Επομένως, το ζήτημα των «ίσων ελευθεριών για αγόρια και κορίτσια» φαίνεται ότι συνεχίζει να είναι στερεότυπο για τα αγόρια, αλλά όχι και για τα κορίτσια.

Σχήμα Α.1.13. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Οι περισσότεροι/-ες μαθητές/-ριες συμφώνησαν ότι *«Στα περισσότερα κορίτσια αρέσει να επιδεικνύουν το σώμα τους»* (85,1% για τα αγόρια και 74,9% για τα κορίτσια αντίστοιχα). Ωστόσο, το ποσοστό των αγοριών που απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα ήταν υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των κοριτσιών (40% έναντι 13%). Αυτό δείχνει ότι παρόλο που τόσο οι μαθητές όσο και οι μαθήτριες διατηρούν αυτό το στερεότυπο για τις γυναίκες (ότι τους «αρέσει να επιδεικνύουν το σώμα τους»), τα αγόρια φαίνεται να είναι πιο συντηρητικά σε σύγκριση με τα κορίτσια.

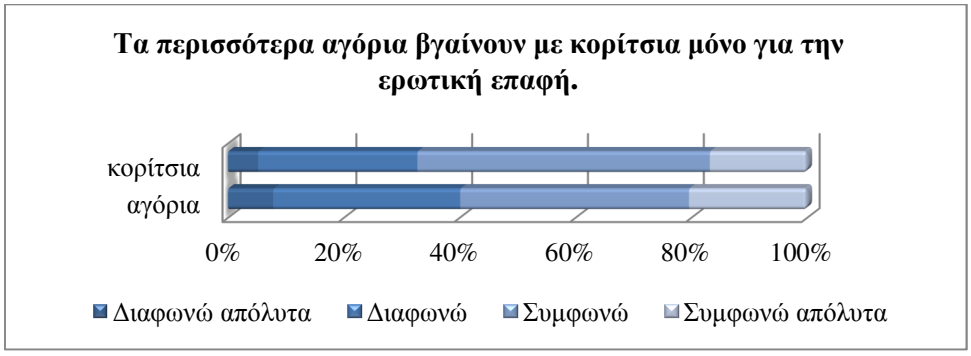

Σχήμα Α.1.14. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Όπως και παραπάνω, τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια συμφώνησαν ότι *«Τα περισσότερα αγόρια βγαίνουν με κορίτσια μόνο για την ερωτική επαφή»* (59,9% και 67,% αντίστοιχα) και μόνο 7,8% των αγοριών και 5,2% των κοριτσιών αντίστοιχα διαφώνησαν απόλυτα με τη δήλωση αυτή. Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει ότι το ζήτημα αυτό είναι ένα από τα πλέον κυρίαρχα στερεότυπα για τους μαθητές και τις μαθήτριες.

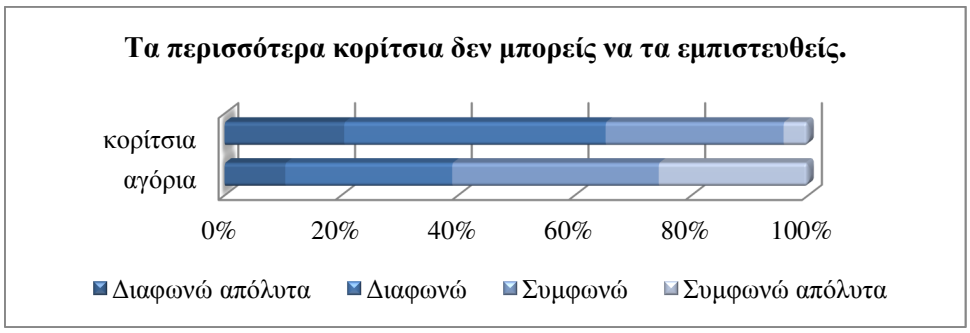

Σχήμα Α.1.15. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Ένα άλλο έμφυλο στερεότυπο που φαίνεται ότι παραμένει αρκετά ισχυρό είναι ότι *«Τα περισσότερα κορίτσια δεν μπορείς να τα εμπιστευθείς»*. Οι θετικές –και συνεπώς στερεοτυπικές – απαντήσεις στη δήλωση αυτή ήταν 61% για τα αγόρια και 34,7% για τα κορίτσια. Επιπλέον, 1 στα 4 αγόρια απάντησε ότι συμφωνεί απόλυτα με την πρόταση, κάνοντας έτσι τη συγκεκριμένη δήλωση ένα από τα πιο κυρίαρχα στερεότυπα των αγοριών για τις γυναίκες.

Σχήμα Α.1.16. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Τέλος, σχετικά με το αν *«Είναι πιο αποδεκτό για ένα αγόρι να έχει πολλές ερωτικές συντρόφους από ότι είναι για ένα κορίτσι»*, παρατηρείται διαφορά στις απαντήσεις αγοριών και κοριτσιών. 6 στα 10 αγόρια και 4 στα 10 κορίτσια απάντησαν ότι συμφωνούν ή ότι συμφωνούν απόλυτα με τη δήλωση. Οι στάσεις των αγοριών σε αυτή την πλευρά των συντροφικών σχέσεων είναι πιο στερεοτυπικές απ' ό,τι των κοριτσιών, καθώς περισσότερα αγόρια απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα με τη δήλωση (26%) σε σύγκριση με τα κορίτσια (7,5%).

Β. ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΒΙΑ

Για τη διερεύνηση των στερεοτυπικών στάσεων απέναντι στη βία ζητήθηκε από τους/τις μαθητές/-ριες να δηλώσουν σε μια 4-βάθμια κλίμακα *(ποτέ, μερικές φορές, συχνά, πάντα)* αν θεωρούσαν «ΕΝΤΑΞΕΙ» την ύπαρξη διάφορων βίαιων συμπεριφορών μέσα σε μια σχέση, κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Για κάθε θετική απάντηση (οτιδήποτε εκτός από «ποτέ»), οι μαθητές/-ριες είχαν να επισημάνουν σε ποια συχνότητα θεωρούσαν ότι ήταν αποδεκτό να εμφανίζονται οι εν λόγω συμπεριφορές. Όσο πιο κοντά στο 1 ήταν η απάντηση, δήλωνε λιγότερο ανεκτική στάση, ενώ οι απαντήσεις που ήταν πιο κοντά στο 4 δήλωναν πιο ανεκτικές στάσεις απέναντι στη βία στις συντροφικές σχέσεις.

Περιγραφικά στοιχεία

Στον Πίνακα Β.1 παρουσιάζονται οι 23 δηλώσεις από τις οποίες αποτελείται η κλίμακα των Στάσεων απέναντι στη Βία, τοποθετημένες σε φθίνουσα σειρά με βάση το μέσο όρο των μαθητών/-ριών για κάθε πρόταση. Ο μέσος όρος για τις προτάσεις κυμαίνεται από 2,61 *(«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να φωνάζει στην κοπέλα του εάν δεν του συμπεριφέρεται με σεβασμό»)* μέχρι 1,05 *(«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να χτυπάει*

την κοπέλα του εάν αυτή συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί»). Σε 20 από τις 23 ερωτήσεις, ο μέσος όρος είναι μικρότερος από 2, στοιχείο που δείχνει ότι η ανοχή απέναντι σε βίαιες συμπεριφορές μεταξύ συντρόφων είναι αρκετά χαμηλή. Ο μέσος όρος όλων των ερωτήσεων ήταν 1,49.

Το να *«φωνάζει»* κάποιος/-α στο/στη σύντροφό του/της είτε *δεν του/της συμπεριφέρεται με σεβασμό* είτε *εάν αυτός/αυτή συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί* φάνηκε να είναι η πιο αποδεκτή συμπεριφορά, ανεξάρτητα από το αν την υιοθετούν αγόρια ή κορίτσια. Ωστόσο, και στις δύο περιπτώσεις, *το να φωνάζει ένα αγόρι στην κοπέλα του* εμφανίστηκε περισσότερο αποδεκτό από το αντίθετο (2,61 για τα αγόρια έναντι 2,47 για τα κορίτσια αντίστοιχα όταν αφορούσε το σεβασμό και 1,97 για τα αγόρια έναντι 1,84 για τα κορίτσια αντίστοιχα όταν αφορούσε τη γκρίνια/διαφωνία).

Το να *«θέτει περιορισμούς»* ο ένας σύντροφος στον άλλο είναι επίσης μια συμπεριφορά απέναντι στην οποία οι μαθητές/-ριες φάνηκαν να είναι ανεκτικοί/-ές, ιδίως όταν οι περιορισμοί αφορούσαν *«το πού θα πάει»* (1,67 για τα αγόρια και 1,63 για τα κορίτσια αντίστοιχα) και *«τον τρόπο που ντύνεται»* ο/η σύντροφός τους (1,77 για τα αγόρια και 1,33 για τα κορίτσια).

Οι βίαιες συμπεριφορές μεταξύ συντρόφων για τις οποίες οι απαντήσεις έτειναν να είναι πιο κοντά στο 1 παρά στο 2, δηλαδή για τις οποίες οι μαθητές/-ριες έδειξαν λιγότερη ανοχή, ήταν οι ακόλουθες: *«να ψάχνει κρυφά το κινητό της κοπέλας του/του αγοριού της»*, *«να απειλεί τον/την σύντροφό ότι…»*, *«να προσβάλει»* και *«να χτυπάει» τη/το σύντροφό του/της υπό διαφορετικές συνθήκες»*.

Πρέπει να αναφερθεί ότι ο μέσος όρος για τις δηλώσεις *«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν έχει ξοδέψει πολλά χρήματα γι' αυτήν»*, *«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν βγαίνουν μαζί»* και *«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν αυτή φλέρταρε μαζί του όλο το βράδυ»* ήταν 1,22, 1,55 και 1,44 αντίστοιχα, κάτι που φανερώνει ότι ορισμένοι/-ες μαθητές/-ριες θεωρούν ότι μερικές φορές, υπό ορισμένες συνθήκες, είναι φυσιολογικό ένα αγόρι να πιέζει ένα κορίτσι να κάνουν σεξ.

Επιπλέον, αν και συμπεριφορές, όπως *«να μην του/της συμπεριφέρεται με σεβασμό»* και *«συνεχώς [να] γκρινιάζει/διαφωνεί»* θεωρήθηκαν από τους/τις μαθητές/-ριες ως επαρκής λόγος για να φωνάζει κάποιος/α στο/στη σύντροφό του/της, οι ίδιες συμπεριφορές δεν θεωρήθηκαν επαρκής λόγος για να χτυπάς και/ή να προσβάλεις το/τη σύντροφό σου.

Πίνακας Β.1. Μέσοι όροι των απαντήσεων των μαθητών/-ριών σχετικά με στερεοτυπικές αντιλήψεις απέναντι σε βίαιες συμπεριφορές

Είναι «ΕΝΤΑΞΕΙ»…	Μ	ΤΑ
…για ένα αγόρι να φωνάζει στην κοπέλα του εάν δεν του συμπεριφέρεται με σεβασμό	**2.61**	.962
…για ένα κορίτσι να φωνάζει στο αγόρι της εάν δεν της συμπεριφέρεται με σεβασμό	**2.47**	.973
…για ένα αγόρι να φωνάζει στην κοπέλα του εάν αυτή συνεχώς γκρινιάζει/ διαφωνεί	**1.97**	.714
…για ένα κορίτσι να φωνάζει στο αγόρι της εάν αυτός συνεχώς γκρινιάζει/ διαφωνεί	**1.84**	.695
…για ένα αγόρι να θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του για το τι θα φορέσει	**1.77**	.736
…για ένα αγόρι να θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του για το πού θα πάει	**1.67**	.766
…για ένα κορίτσι να θέτει περιορισμούς στο αγόρι της για το πού θα πάει	**1.63**	.756
…για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν βγαίνουν μαζί	**1.55**	.847
…για ένα κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της εάν αυτός την απατά	**1.49**	.917
…για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν αυτή φλέρταρε μαζί του όλο το βράδυ	**1.44**	.764
…για ένα κορίτσι να ψάχνει κρυφά το κινητό του αγοριού της	**1.44**	.693
…για ένα αγόρι να ψάχνει κρυφά το κινητό της κοπέλας του	**1.38**	.619
…για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή τον απατά	**1.38**	.855
…για ένα κορίτσι να θέτει περιορισμούς στο αγόρι της για το τι θα φορέσει	**1.33**	.563
…να απειλείς τον/ την σύντροφό σου ότι θα τον/ την χωρίσεις προκειμένου να πετύχεις κάτι που θέλεις	**1.31**	.626
…να απειλείς τον/ την σύντροφό σου ότι θα τον/ την χτυπήσεις, αρκεί να μην το κάνεις στ' αλήθεια	**1.22**	.539
…για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν έχει ξοδέψει πολλά χρήματα γι' αυτήν	**1.21**	.632
…για ένα κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της εάν δεν της συμπεριφέρεται με σεβασμό	**1.19**	.563
…για ένα κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της εάν αυτός συνεχώς γκρινιάζει/ διαφωνεί	**1.09**	.421
…για ένα κορίτσι να προσβάλει το αγόρι της μπροστά σε άλλα άτομα	**1.08**	.373
…για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν δεν του συμπεριφέρεται με σεβασμό	**1.08**	.402
…για ένα αγόρι να προσβάλει την κοπέλα του μπροστά σε άλλα άτομα	**1.08**	.357
…για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή συνεχώς γκρινιάζει/ διαφωνεί	**1.05**	.339
Κλίμακα Στάσεων απέναντι στη Βία (όλες οι προτάσεις)	**1.49**	**.645**

Συγκρίσεις ως προς το φύλο

Σχετικά με τις στάσεις των μαθητών/-ριών απέναντι σε βίαιες συμπεριφορές μεταξύ ερωτικών συντρόφων με βάση το φύλο (βλ. Πίνακα Β.2), φαίνεται γενικά ότι ήταν αντίστοιχες με τα αποτελέσματα που αφορούσαν τις στάσεις απέναντι στις

γυναίκες. Αν και αυτή τη φορά τα αγόρια έδωσαν πιο συντηρητικές απαντήσεις σε σχέση με τα κορίτσια, η διαφορά στις μεταξύ τους απαντήσεις δεν ήταν στατιστικά σημαντική.

Οι *«φωνές»* προς το/τη σύντροφο ήταν -και εδώ- η περισσότερο αποδεκτή συμπεριφορά, τόσο από τα αγόρια όσο και από τα κορίτσια. Ωστόσο, τα αγόρια φάνηκαν πιο ανεκτικά στην περίπτωση που *«ένα αγόρι φωνάζει στην κοπέλα του εάν δεν του συμπεριφέρεται με σεβασμό»* (2,85) απ' ό,τι τα κορίτσια στην ίδια περίπτωση (2,45). Για τα κορίτσια, από την άλλη, ίσχυε το αντίστροφο, καθώς η ανοχή τους για τα *«αγόρια που φωνάζουν στην κοπέλα τους»* (2.45) ήταν μικρότερη απ' ό,τι για *«τα κορίτσια που φωνάζουν στο αγόρι τους εάν δεν τους συμπεριφέρονται με σεβασμό»* (2,46). Τα αποτελέσματα στο ερώτημα *«να φωνάζει στο/στη σύντροφό του/της εάν αυτή/αυτός συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί»* ήταν παρόμοια: τα αγόρια έδειχναν μεγαλύτερη ανοχή όταν ο δράστης της συμπεριφοράς ήταν αγόρι (2,20) απ' ό,τι όταν ήταν κορίτσι (1,75), ενώ τα κορίτσια έδειχναν μεγαλύτερη ανοχή όταν τη συμπεριφορά τη διέπραττε ένα κορίτσι (1,91) απ' ό,τι όταν τη διέπραττε ένα αγόρι (1,81).

Οι ερωτήσεις στις οποίες αγόρια και κορίτσια είχαν τη μεγαλύτερη απόκλιση στις απαντήσεις τους ήταν εκείνες που αφορούσαν το αν *«είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή»*, είτε *«εάν βγαίνουν μαζί»* (αγόρια 1,90 – κορίτσια 1,30) ή *«εάν αυτή φλέρταρε μαζί του όλο το βράδυ»* (αγόρια 1,77 – κορίτσια 1,21). Όσο για τη δήλωση *«είναι εντάξει για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή τον απατά»*, ο μέσος όρος για τα αγόρια ήταν 1,67, ενώ για τα κορίτσια 1,17. Επιπλέον, οι απαντήσεις των αγοριών ήταν πιο συντηρητικές από τις αντίστοιχες των κοριτσιών για τις δηλώσεις *«είναι εντάξει για ένα αγόρι να θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του»* είτε για *«το τι θα φορέσει»* (αγόρια 2,05 – κορίτσια 1,57) είτε για *«το πού θα πάει»* (αγόρια 1,90 – κορίτσια 1,50).

Οι ερωτήσεις στις οποίες αγόρια και κορίτσια φάνηκαν να έχουν παρεμφερή στάση ήταν: *«είναι εντάξει να απειλείς τον/την σύντροφό σου ότι θα τον/την χτυπήσεις, αρκεί να μην το κάνεις στ' αλήθεια»* (~1,22), *«είναι εντάξει για ένα κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της εάν δεν της συμπεριφέρεται με σεβασμό»* (~1,19), *«είναι εντάξει για ένα κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της εάν αυτός συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί»* (~1,09), *«είναι εντάξει για ένα κορίτσι να προσβάλει το αγόρι της μπροστά σε άλλα άτομα»* (~1,08), και *«είναι εντάξει για ένα κορίτσι να θέτει περιορισμούς στο αγόρι της για το τι θα φορέσει»* (~1,33).

Πίνακας Β.2. Μέσοι όροι των απαντήσεων των μαθητών/-ριών σε προτάσεις σχετικά με τις στάσεις τους απέναντι στη βία κατά φύλο

Αγόρια			Παρακαλούμε σημείωσε κατά πόσο πιστεύεις ότι καθεμιά από τις ακόλουθες συμπεριφορές είναι "ΕΝΤΑΞΕΙ" *(Ποτέ, Μερικές Φορές, Συχνά ή Πάντα)…*	Κορίτσια		
N	**M**	**ΤΑ**		**N**	**M**	**ΤΑ**
297	**2.85**	1.04	…για ένα αγόρι να φωνάζει στην κοπέλα του εάν δεν του συμπεριφέρεται με σεβασμό.	400	**2.45**	.931
291	**2.24**	.985	…για ένα κορίτσι να φωνάζει στο αγόρι της εάν δεν της συμπεριφέρεται με σεβασμό.	400	**2.64**	.865
296	**2.20**	.797	…για ένα αγόρι να φωνάζει στην κοπέλα του εάν αυτή συνεχώς γκρινιάζει/ διαφωνεί.	401	**1.81**	.689
292	**1.75**	.819	…για ένα κορίτσι να φωνάζει στο αγόρι της εάν αυτός συνεχώς γκρινιάζει/ διαφωνεί.	400	**1.91**	.593
295	**2.05**	.865	…για ένα αγόρι να θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του για το τι θα φορέσει.	400	**1.57**	.806
295	**1.90**	.970	…για ένα αγόρι να θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του για το πού θα πάει.	399	**1.50**	.772
291	**1.48**	.917	…για ένα κορίτσι να θέτει περιορισμούς στο αγόρι της για το πού θα πάει.	397	**1.75**	.592
297	**1.90**	.695	…για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν βγαίνουν μαζί.	400	**1.30**	.947
291	**1.47**	1.05	…για ένα κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της εάν αυτός την απατά.	394	**1.51**	.633
297	**1.77**	.655	…για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν αυτή φλέρταρε μαζί του όλο το βράδυ.	399	**1.21**	.583
290	**1.25**	.702	…για ένα κορίτσι να ψάχνει κρυφά το κινητό του αγοριού της.	397	**1.58**	.651
297	**1.48**	.875	…για ένα αγόρι να ψάχνει κρυφά το κινητό της κοπέλας του.	400	**1.32**	.540
296	**1.67**	.794	…για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή τον απατά.	400	**1.17**	.631
291	**1.30**	.533	…για ένα κορίτσι να θέτει περιορισμούς στο αγόρι της για το τι θα φορέσει.	398	**1.36**	.544
292	**1.26**	.588	…να απειλείς τον/ την σύντροφό σου ότι θα τον/ την χωρίσεις προκειμένου να πετύχεις κάτι που θέλεις.	400	**1.35**	.511
290	**1.23**	.508	…να απειλείς τον/ την σύντροφό σου ότι θα τον/ την χτυπήσεις, αρκεί να μην το κάνεις στ' αλήθεια.	398	**1.23**	.552
297	**1.39**	.532	…για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν έχει ξοδέψει πολλά χρήματα γι' αυτήν.	401	**1.08**	.590
292	**1.18**	.578	…για ένα κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της εάν δεν της συμπεριφέρεται με σεβασμό.	400	**1.20**	.431
292	**1.08**	.570	…για ένα κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της εάν αυτός συνεχώς γκρινιάζει/ διαφωνεί.	400	**1.11**	.437
292	**1.07**	.473	…για ένα κορίτσι να προσβάλει το αγόρι της μπροστά σε άλλα άτομα.	400	**1.11**	.434
297	**1.17**	.459	…για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν δεν του συμπεριφέρεται με σεβασμό.	400	**1.02**	.221
297	**1.16**	.406	…για ένα αγόρι να προσβάλει την κοπέλα του μπροστά σε άλλα άτομα.	401	**1.03**	.179
297	**1.09**	.260	…για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή συνεχώς γκρινιάζει/ διαφωνεί.	400	**1.02**	.205

Στο Σχήμα Β.1 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών που δείχνουν *μηδενική ανοχή* απέναντι σε βίαιες συμπεριφορές στο πλαίσιο συντροφικών σχέσεων. Αν και η ανοχή τους απέναντι σε ορισμένες βίαιες συμπεριφορές ήταν *σχεδόν* μηδενική, δηλαδή το ποσοστό των απαντήσεων *«ποτέ εντάξει»* ήταν μεγαλύτερο του 90%, υπήρξαν συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια εμφανίζονται αρκετά ανεκτικά. Η δήλωση για την οποία οι μαθητές/-ριες έδειξαν την υψηλότερη *μηδενική ανοχή* ήταν: *«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί»* (92,5% και 94,9% για κορίτσια και αγόρια αντίστοιχα). Από την άλλη, οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών φάνηκαν ιδιαίτερα «ανεκτικές» για τη δήλωση *«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να φωνάζει στην κοπέλα του εάν δεν του συμπεριφέρεται με σεβασμό»*, καθώς περισσότερα από 9 στα 10 παιδιά και κορίτσια απάντησαν ότι συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα.

Γενικά, τα αγόρια εμφανίζονται πιο ανεκτικά απέναντι στη βίαιη συμπεριφορά αγοριών προς τις συντρόφους τους, και τα κορίτσια πιο ανεκτικά απέναντι στη βίαιη συμπεριφορά κοριτσιών προς τους συντρόφους τους.

Οι ερωτήσεις που παρουσίασαν τις μεγαλύτερες διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα με τα αγόρια να εμφανίζονται πιο ανεκτικά από τα κορίτσια, ήταν: *«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν βγαίνουν μαζί»* (45,1% των αγοριών και 78,5% των κοριτσιών αντίστοιχα απάντησαν «ποτέ»), *«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν αυτή φλέρταρε μαζί του όλο το βράδυ»* (49,8% των αγοριών και 83% των κοριτσιών αντίστοιχα απάντησαν «ποτέ»), *«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή τον απατά»* (64,2% των αγοριών και 90% των κοριτσιών αντίστοιχα απάντησαν «ποτέ»), *«Είναι εντάξει για ένα αγόρι να θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του για το τι θα φορέσει»* (23,7% % των αγοριών και 47,8%των κοριτσιών αντίστοιχα απάντησαν «ποτέ») και «*Είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν έχει ξοδέψει πολλά χρήματα γι' αυτήν»* (75,8% των αγοριών και 96% των κοριτσιών αντίστοιχα απάντησαν «ποτέ»).

Σχήμα Β.1 Ποσοστά (συχνότητα%) της απάντησης ***«Ποτέ»*** (μηδενική ανοχή) των μαθητών/-ριών σε προτάσεις σχετικά με βίαιες συμπεριφορές στις συντροφικές σχέσεις κατά φύλο

Αντίστοιχα, οι ερωτήσεις στις οποίες τα κορίτσια εμφανίστηκαν πιο ανεκτικά από τα αγόρια ήταν: *«Είναι εντάξει για ένα κορίτσι να φωνάζει στο αγόρι της εάν δεν της συμπεριφέρεται με σεβασμό»* (10% των κοριτσιών και 25,8% των αγοριών

αντίστοιχα απάντησαν «ποτέ»), *«Είναι εντάξει για ένα κορίτσι να φωνάζει στο αγόρι της εάν αυτός συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί»* (26,5% των κοριτσιών και 37,7% των αγοριών αντίστοιχα απάντησαν «ποτέ»), *«Είναι εντάξει για ένα κορίτσι να θέτει περιορισμούς στο αγόρι της για το πού θα πάει»* (43,6% των κοριτσιών και 59,5% των αγοριών αντίστοιχα απάντησαν «ποτέ») και «*Είναι εντάξει για ένα κορίτσι να ψάχνει κρυφά το κινητό του αγοριού της»* (54,9% των κοριτσιών και 78,3% των αγοριών αντίστοιχα απάντησαν «ποτέ»).

Στα Σχήματα Β.2.1 έως Β.2.11 παρουσιάζονται οι απαντήσεις αγοριών και κοριτσιών σχετικά με συγκεκριμένες βίαιες συμπεριφορές στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων (στις περισσότερες περιπτώσεις, τα αγόρια και τα κορίτσια θεωρούνται τόσο *θύματα* όσο και *δράστες*).

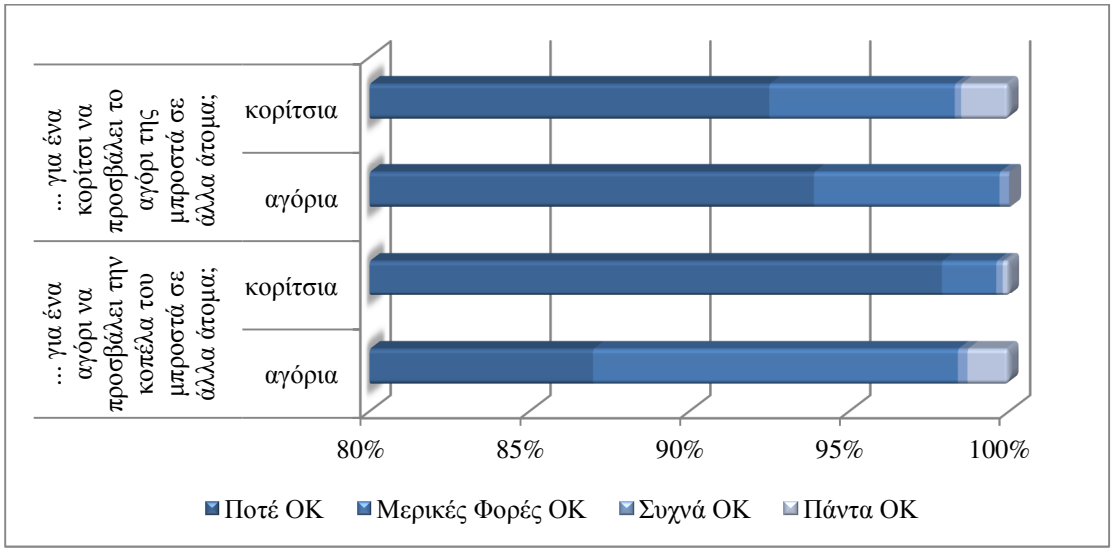

Σχήμα Β.2.1. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια δεν δείχνουν ανοχή όταν ο ένας σύντροφος προσβάλλει τον άλλο. Ωστόσο, τα αγόρια δείχνουν λιγότερη ανοχή όταν *«ένα κορίτσι προσβάλλει το αγόρι της μπροστά σε άλλα άτομα»* παρά όταν το κάνει ένα αγόρι (6,1% έναντι 13%) και τα κορίτσια δείχνουν λιγότερη ανοχή όταν *«ένα αγόρι προσβάλλει το κορίτσι του μπροστά σε άλλα άτομα»* παρά όταν το κάνει ένα κορίτσι (2,1% έναντι 7,5%).

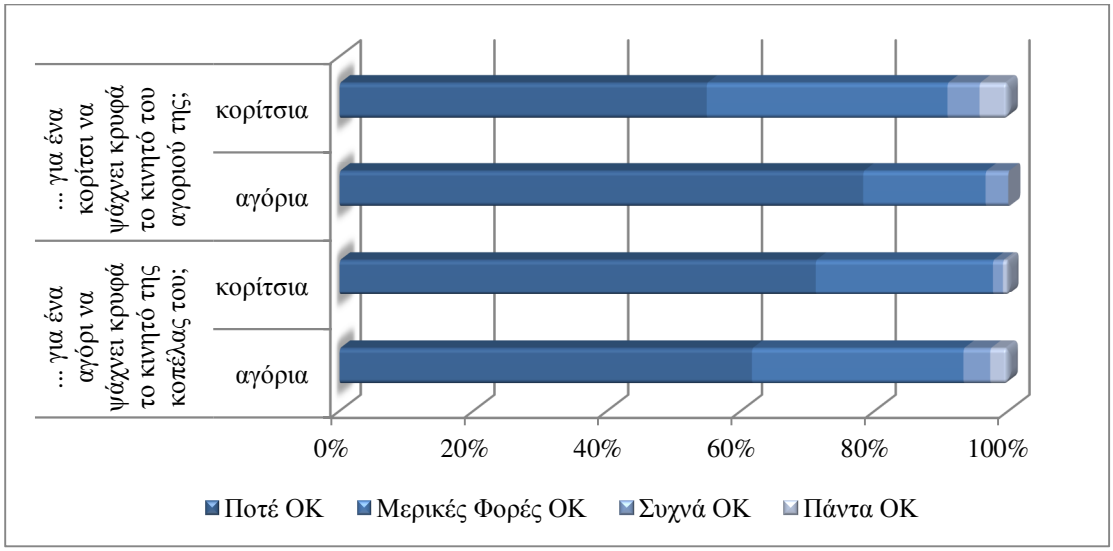

Σχήμα Β.2.2. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Οι μαθητές/-ριες φάνηκε να θεωρούν αποδεκτό *να ψάχνει κρυφά ο ένας σύντροφος το κινητό του άλλου*. Και στην περίπτωση αυτή, τα αγόρια φάνηκε να είναι πιο ανεκτικά *«όταν ένα αγόρι ψάχνει κρυφά το κινητό της κοπέλας του»* απ' ό,τι στην αντίθετη περίπτωση (38,3% έναντι 21,7) και, αντίστοιχα, τα κορίτσια *«όταν ένα κορίτσι ψάχνει κρυφά το κινητό του αγοριού της»* (45,1% έναντι 28,8%). Συγκεκριμένα, σχεδόν 4 στα 10 κορίτσια συμφώνησαν ότι *«είναι εντάξει – τουλάχιστον μερικές φορές– αν ένα κορίτσι ψάχνει κρυφά το κινητό του αγοριού της»*.

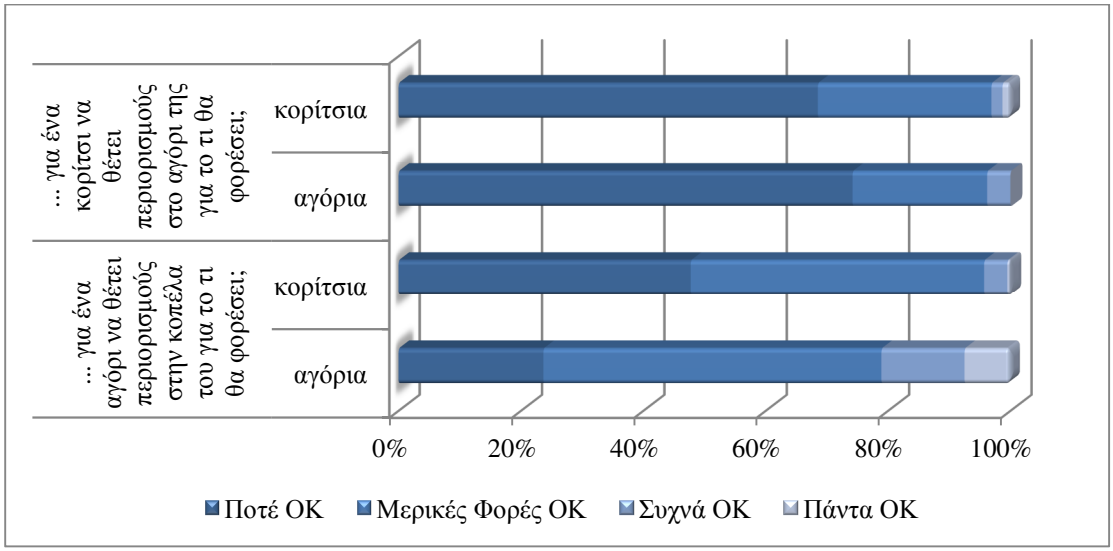

Σχήμα Β.2.3. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Όταν οι μαθητές/-ριες ρωτήθηκαν αν θεωρούσαν *εντάξει για ένα αγόρι και για ένα κορίτσι να θέτουν περιορισμούς στο τι θα φορέσει ο/η σύντροφός τους*, οι απαντήσεις αγοριών και κοριτσιών διαφοροποιήθηκαν ανάλογα με το φύλο του

ατόμου που θα δεχόταν περιορισμούς σχετικά με την ένδυσή του. Συγκεκριμένα, οι μαθητές/-ριες έδειξαν μεγαλύτερη ανοχή στις περιπτώσεις που *«ένα αγόρι θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του για το τι θα φορέσει»* (θετικές απαντήσεις 76,4% για τα αγόρια και 52,3% για τα κορίτσια αντίστοιχα) απ' ό,τι για τις περιπτώσεις όπου *«ένα κορίτσι θέτει περιορισμούς στο αγόρι του για το τι θα φορέσει»* (25,8% για τα αγόρια και 31,5% για τα κορίτσια αντίστοιχα). Θα μπορούσαμε εδώ να παρατηρήσουμε ότι το να είναι εντάξει *για έναν άνδρα να θέτει περιορισμούς στο τι θα φορέσει η σύντροφός του* είναι μια κοινή στερεοτυπική στάση για αγόρια και κορίτσια.

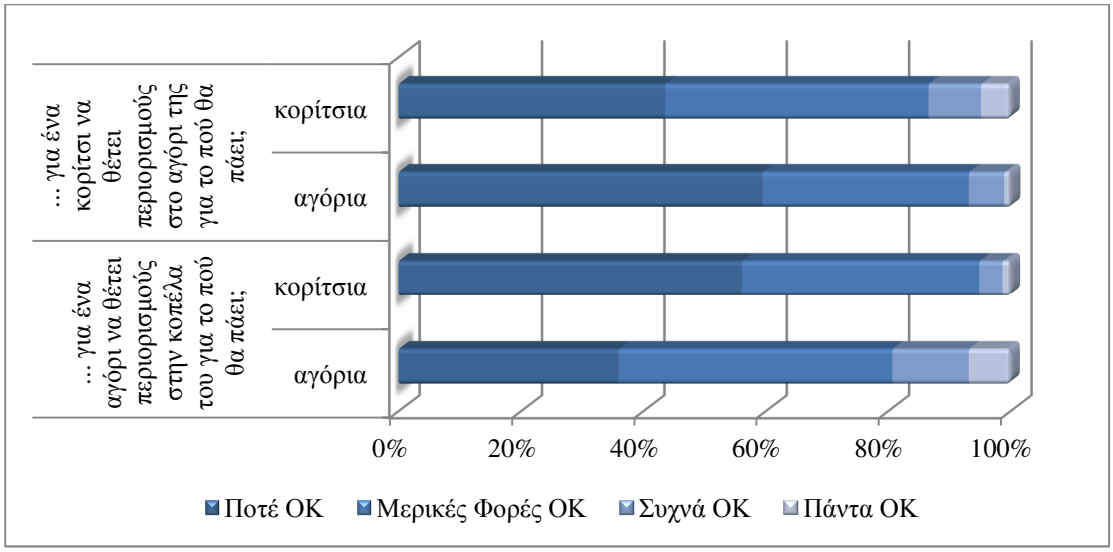

Σχήμα Β.2.4. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Πάνω από 6 στα 10 αγόρια και 4 στα 10 κορίτσια απάντησαν ότι –τουλάχιστον μερικές φορές– *«είναι εντάξει για ένα αγόρι να θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του για το πού θα πάει»*. Το πρότυπο των απαντήσεων στο αντίθετο ερώτημα, δηλαδή *«ένα κορίτσι να θέτει περιορισμούς στο αγόρι του για το πού θα πάει»* ήταν το αντίστροφο, καθώς 6 στα 10 κορίτσια και 4 στα 10 αγόρια απάντησαν ότι αυτό είναι εντάξει, τουλάχιστον μερικές φορές.

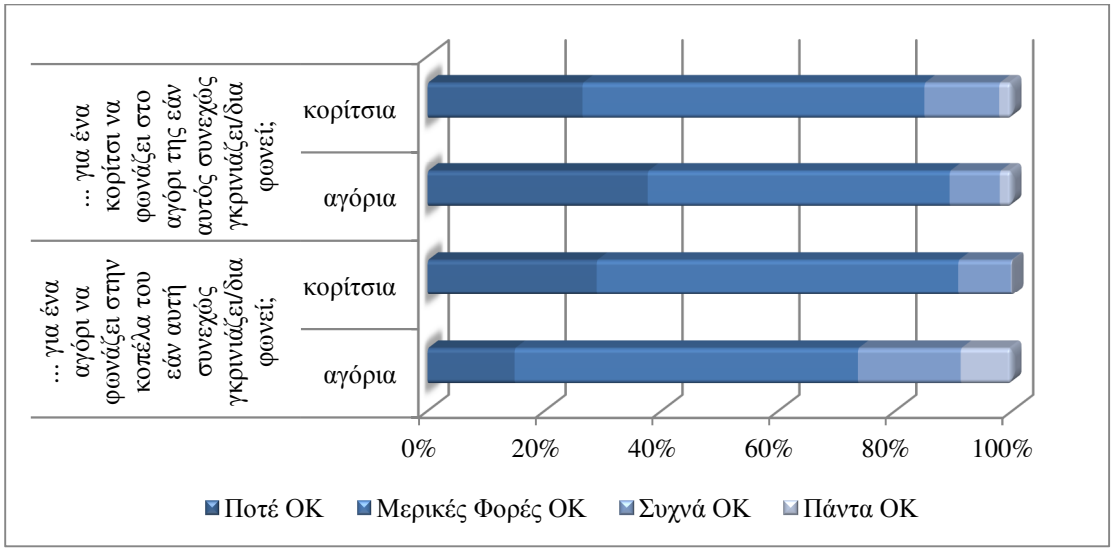

Σχήμα Β.2.5. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Το *να φωνάζει ένα αγόρι ή ένα κορίτσια στον/στην ερωτικό/ή του σύντροφο* φαίνεται πως είναι μια αρκετά αποδεκτή συμπεριφορά τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια, είτε όταν ένα αγόρι *«φωνάζει στην κοπέλα του»* είτε όταν ένα κορίτσι *«φωνάζει στο αγόρι της εάν αυτός/αυτή συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί»*: τα αντίστοιχα ποσοστά θετικών απαντήσεων –δηλαδή «είναι εντάξει»– ήταν 85,2% για τα αγόρια και 71% για τα κορίτσια όταν *«ένα αγόρι φωνάζει στην κοπέλα του»* και 62,4% για τα αγόρια και 73,5% για τα κορίτσια αντίστοιχα όταν *«ένα κορίτσι φωνάζει στο αγόρι της»*. Και εδώ, τα αγόρια έδειξαν μεγαλύτερη ανοχή όταν ο δράστης της συμπεριφοράς ήταν αγόρι και τα κορίτσια όταν η δράστρια της συμπεριφοράς ήταν κορίτσι.

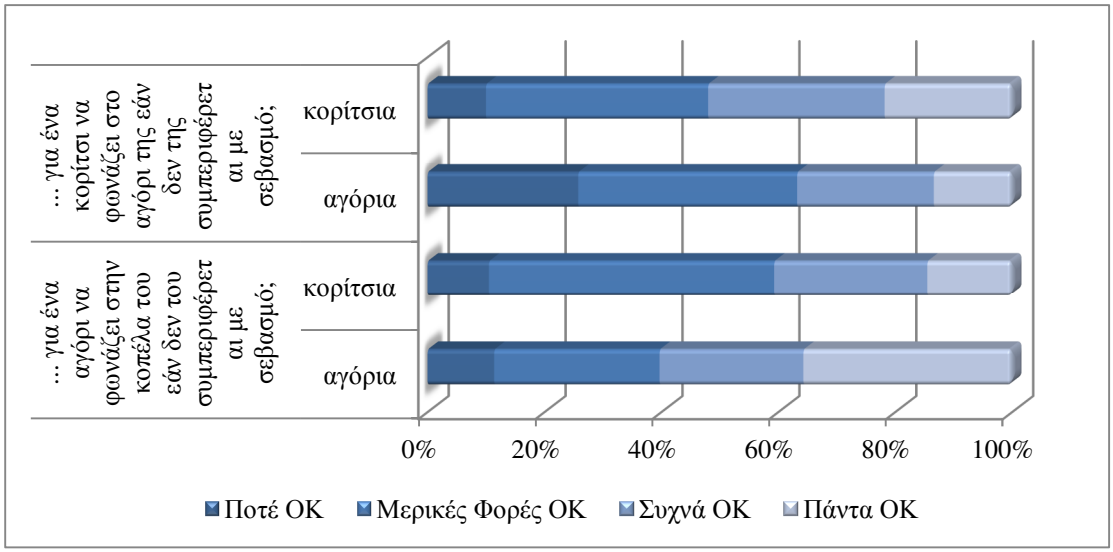

Σχήμα Β.2.6. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Οι μαθητές/-ριες έδειχναν μεγαλύτερη ανοχή όταν ο ένας/μία σύντροφος *φωνάζει στον/στην άλλο/άλλη «εάν δεν του/της συμπεριφέρεται με σεβασμό»* παρά *«εάν αυτός/αυτή συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί»*. Σε όλες τις περιπτώσεις, 3 στους/στις 4 μαθητές/-ριες θεώρησαν αυτή τη συμπεριφορά αποδεκτή. Το χαμηλότερο θετικό ποσοστό (74,3%) ήταν από τα αγόρια όταν *«μια κοπέλα φωνάζει στο αγόρι της εάν αυτός δεν της συμπεριφέρεται με σεβασμό»*.

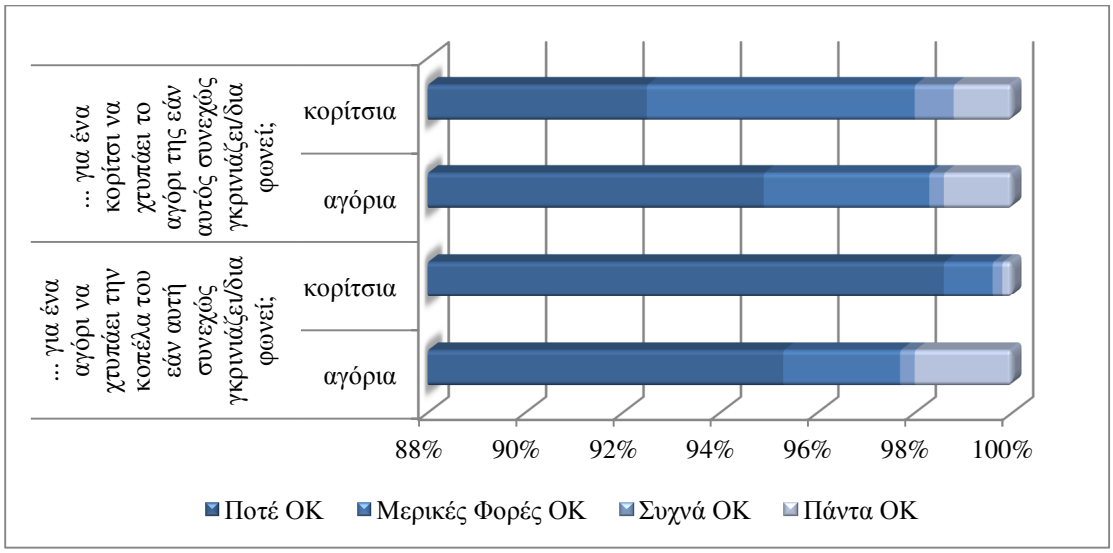

Σχήμα Β.2.7. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

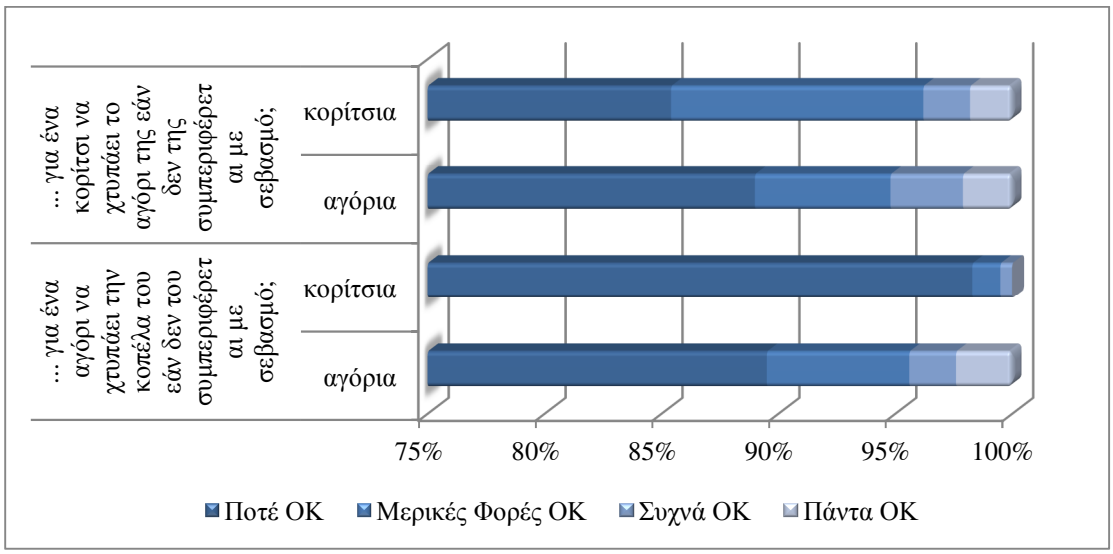

Σχήμα Β.2.8. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Όπως φαίνεται στα Σχήματα Β.2.7 και Β.2.8, το *να χτυπάς το/τη σύντροφό σου*, ανεξάρτητα από το φύλο του θύματος και του δράστη, είναι συμπεριφορά για την οποία οι μαθητές/-ριες δεν δείχνουν καμία ανοχή, κάτι που ισχύει τόσο για την περίπτωση που ο/η σύντροφος *«συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί»* όσο και *«εάν δεν*

του/της συμπεριφέρεται με σεβασμό». Στη δεύτερη περίπτωση, ωστόσο, 1 στα 10 αγόρια έδωσε θετική απάντηση όταν ο δράστης είναι αγόρι και αντίστοιχα 14,6% των κοριτσιών έδωσαν θετική απάντηση όταν η δράστρια είναι κορίτσι.

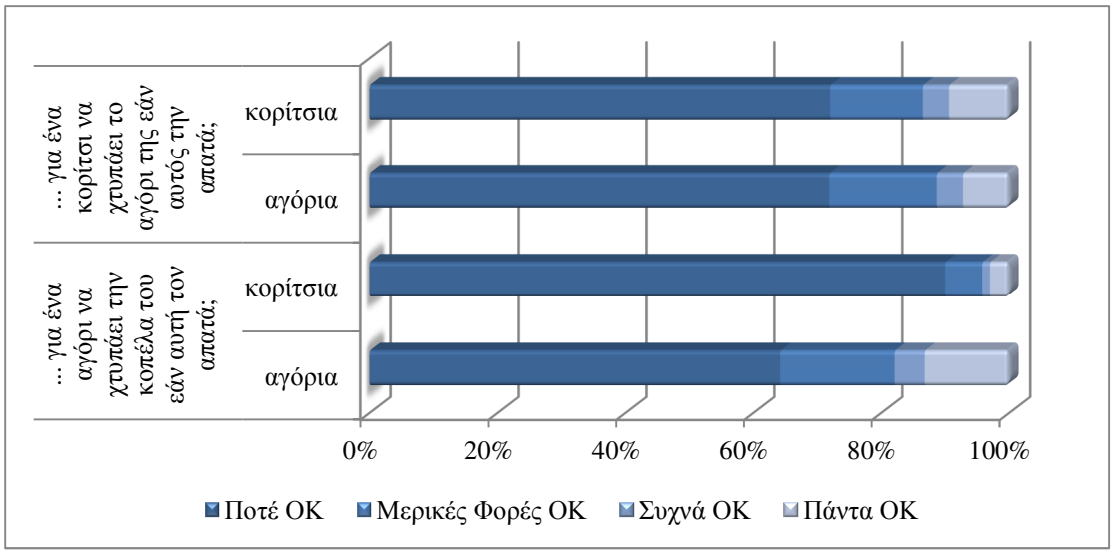

Σχήμα Β.2.9. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Από την άλλη, το *το να χτυπάς το/τη σύντροφο* ήταν περισσότερο αποδεκτό ως συμπεριφορά όταν *αυτός/αυτή σε απατά*. Συγκεκριμένα, 35,8% των αγοριών και 10% των κοριτσιών απάντησαν ότι, τουλάχιστον μερικές φορές, *«είναι εντάξει για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή τον απατά»* και 28% των αγοριών και των κοριτσιών απάντησαν ότι, τουλάχιστον μερικές φορές, *«είναι εντάξει για ένα κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της εάν αυτός την απατά»*. Σε αυτή την περίπτωση, φαίνεται ότι τα κορίτσια είναι λιγότερο ανεκτικά απέναντι στα αγόρια δράστες, ενώ τα αγόρια περισσότερο.

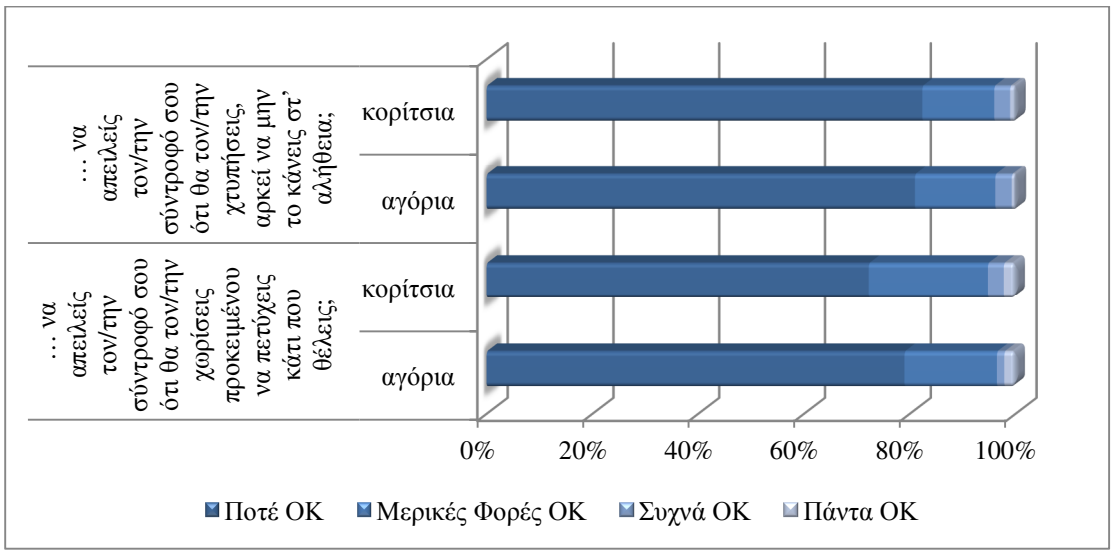

Σχήμα Β.2.10. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Σχεδόν 1 στους 5 μαθητές και μαθήτριες απάντησαν ότι *«είναι εντάξει να απειλείς τον/την σύντροφό σου ότι θα τον/την χτυπήσεις, αρκεί να μην το κάνεις στ' αλήθεια»* και *«να απειλείς τον/την συντροφό σου ότι θα τον/τη χωρίσεις προκειμένου να πετύχεις κάτι που θέλεις»*.

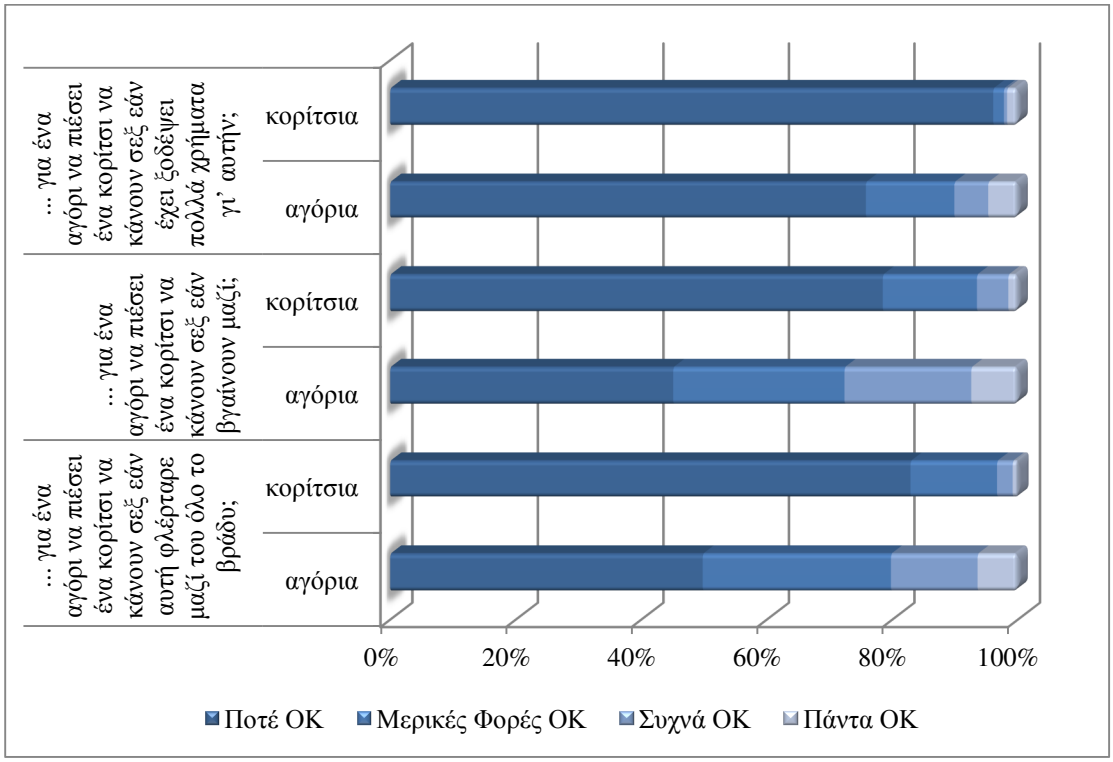

Σχήμα Β.2.11. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Όσο για τις ερωτήσεις που αφορούσαν το αν *«είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή»*, κάτω από διαφορετικές συνθήκες, τα αγόρια ήταν γενικά πιο ανεκτικά από τα κορίτσια σε όλες τις περιπτώσεις. Ειδικότερα, στην περίπτωση που *«αυτή φλέρταρε μαζί του όλο το βράδυ»*, το 50,2% των αγοριών έδωσαν θετική απάντηση (έναντι 17,1% των κοριτσιών). Για την περίπτωση που *«βγαίνουν μαζί»*, το 54,9% των αγοριών θεώρησαν ότι –τουλάχιστον μερικές φορές– *«είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή»*, ενώ την ίδια γνώμη είχαν μόνο το 21,5% των κοριτσιών. Τέλος, 1 στα 4 αγόρια απάντησαν ότι –τουλάχιστον μερικές φορές– *«είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή εάν έχει ξοδέψει πολλά χρήματα γι' αυτήν»*, ενώ μόνο το 3,9% των κοριτσιών είχαν την ίδια γνώμη. Τα αποτελέσματα αυτά επισημαίνουν ότι οι στερεοτυπικές απόψεις κυρίως των αγοριών (αλλά και κοριτσιών σε ορισμένες περιπτώσεις) σε ζητήματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική συμπεριφορά των αγοριών προς τα κορίτσια παραμένουν αρκετά ισχυρές.

Γ. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

Για τη διερεύνηση των στάσεων των μαθητών/-ριών απέναντι σε κοινές και παγιωμένες –αλλά στην πλειονότητά τους *μη έγκυρες*– αιτιολογήσεις της βίας που ασκείται από άνδρες/αγόρια σε γυναίκες/κορίτσια, χρησιμοποιήθηκε μία κλίμακα 20 προτάσεων. Μεταξύ αυτών, υπήρχαν δηλώσεις που δικαιολογούσαν τη βία που ασκούν άνδρες σε γυναίκες, όπως για παράδειγμα *«επειδή θέλουν να ελέγχουν τις γυναίκες»* και *«επειδή θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τις γυναίκες»*, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν ως πραγματικές αιτίες του φαινομένου της έμφυλης βίας και τη βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων. Αν και από τους/τις μαθητές/-ριες ζητήθηκε να δηλώσουν -στη βάση μιας 4-βάθμιας κλίμακας *(ποτέ, μερικές φορές, συχνά και πάντα)*- αν θεωρούν κάθε επί μέρους «αιτιολόγηση» επαρκή λόγο για τη βίαιη συμπεριφορά ανδρών/αγοριών απέναντι σε γυναίκες/κορίτσια, στην πραγματικότητα δήλωναν αν δικαιολογούν τη βία που ασκείται από άνδρες σε γυναίκες. Για τις θετικές απαντήσεις (οτιδήποτε εκτός από «ποτέ»), οι μαθητές/-ριες καλούνταν να δηλώσουν τη συχνότητα στην οποία θεωρούσαν τη βίαιη συμπεριφορά των ανδρών προς τις γυναίκες δικαιολογημένη. Αυτό σημαίνει ότι οι απαντήσεις που βρίσκονταν κοντά στο 1, δήλωναν λιγότερο ανεκτική στάση απέναντι στη βία που ασκείται από άνδρες/αγόρια σε γυναίκες/κορίτσια, και το αντίθετο, όσο πιο κοντά στο 4, δήλωναν περισσότερο ανεκτική στάση απέναντι στη βία.

Περιγραφικά στοιχεία

Οι αιτιολογήσεις που πήραν υψηλή βαθμολογία από το σύνολο μαθητών και μαθητριών ως *πραγματικές αιτίες* (ακόμα κι αν δεν είναι) για τις οποίες ορισμένοι άνδρες/αγόρια υιοθετούν βίαιες συμπεριφορές απέναντι στις γυναίκες/κορίτσια ήταν οι εξής: επειδή *«δεν μπορούν να ελέγξουν το θυμό τους»* και *«επειδή ζηλεύουν»* (μέσος όρος 2,79), *«επειδή θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τις γυναίκες»* (2,68), *«επειδή θέλουν να ελέγχουν τις γυναίκες»* (2,66), *«επειδή κάνουν χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών»* (2,65), *«επειδή έχουν ψυχολογικά προβλήματα»* (2,63) και *«επειδή είναι σωματικά δυνατότεροι»* (2,52). Εντούτοις, άλλες ψευδείς αντιλήψεις που στο παρελθόν θεωρούνταν επαρκείς λόγοι για τους οποίους κάποιοι άνδρες/αγόρια είναι βίαιοι/α απέναντι στις γυναίκες/κορίτσια φαίνεται ότι δεν ισχύουν πια, σύμφωνα με τις απαντήσεις των μαθητών/-ριών. Ορισμένα παραδείγματα τέτοιων αιτιολογήσεων είναι: *«επειδή είναι απαραίτητο»* (1,16), *«επειδή αυτό τους κάνει πιο ελκυστικούς στις*

γυναίκες» (1,39), *«επειδή αρέσει στις γυναίκες»* (1,77), *«επειδή έχουν στρες»* (1,84) και *«επειδή οι γυναίκες δεν είναι αρκετά υπομονετικές ή τρυφερές μαζί τους»* (1,93).

Πίνακας Γ.1. Μέσοι όροι των απαντήσεων των μαθητών/-ριών σε προτάσεις σχετικά με τις κοινές αιτιολογήσεις των βίαιων συμπεριφορών

Κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες επειδή...	**M**	**ΤΑ**
δεν μπορούν να ελέγξουν το θυμό τους	**2.79**	.752
ζηλεύουν	**2.79**	.808
θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τις γυναίκες	**2.68**	.874
θέλουν να ελέγχουν τις γυναίκες	**2.66**	.863
κάνουν χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών	**2.65**	.721
έχουν ψυχολογικά προβλήματα	**2.63**	.876
είναι σωματικά δυνατότεροι	**2.52**	.925
είχαν κακοποιηθεί ως παιδιά	**2.43**	.828
δεν μπορούν να ελέγξουν τις σεξουαλικές τους ορμές	**2.42**	.775
δεν μπορούν να δεχτούν το "όχι'' ως απάντηση	**2.39**	.826
οι γυναίκες τους προκαλούν	**2.20**	.748
είναι επιθετικοί από τη φύση τους	**2.19**	.870
κανείς δεν τους σταματά	**2.12**	.852
δεν καταλαβαίνουν τις γυναίκες	**2.09**	.797
οι γυναίκες δεν είναι αρκετά υπομονετικές ή τρυφερές μαζί τους	**1.93**	.768
έχουν στρες	**1.84**	.740
αρέσει στις γυναίκες	**1.77**	.769
αυτό περιμένουν οι άλλοι από εκείνους	**1.60**	.751
αυτό τους κάνει πιο ελκυστικούς στις γυναίκες	**1.39**	.659
είναι απαραίτητο	**1.16**	.473

Συγκρίσεις ως προς το φύλο

Αναφορικά με το πόσο συχνά αγόρια και κορίτσια πιστεύουν ότι κάθε μία από τις αιτιολογήσεις αυτές είναι ο λόγος για τον οποίο *οι άνδρες μπορεί να είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες*, παρατηρήθηκαν ορισμένες διαφορές σε συγκεκριμένες ερωτήσεις, ανάλογα με το φύλο των μαθητών/-ριών (βλ. Πίνακα Γ.2)

Πίνακας Γ.2. Μέσοι όροι των απαντήσεων των μαθητών/-ριών σε δηλώσεις σχετικά με τις κοινές αιτιολογήσεις των βίαιων συμπεριφορών κατά φύλο

Αγόρια			Παρακαλούμε σημείωσε πόσο συχνά πιστεύεις ότι καθένα από τα παρακάτω αποτελεί αιτία για την οποία οι άνδρες γίνονται βίαιοι εναντίον των γυναικών *(ποτέ, μερικές φορές, συχνά, πάντα).*	Κορίτσια		
N	**M**	**ΤΑ**		**N**	**M**	**ΤΑ**
293	**2.68**	0.78	δεν μπορούν να ελέγξουν το θυμό τους	399	**2.89**	0.72
295	**2.72**	0.86	ζηλεύουν	401	**2.85**	0.76
296	**2.55**	0.88	θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τις γυναίκες	401	**2.78**	0.86
295	**2.50**	0.84	θέλουν να ελέγχουν τις γυναίκες	397	**2.78**	0.86
296	**2.60**	0.78	κάνουν χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών	402	**2.69**	0.67
296	**2.47**	0.91	έχουν ψυχολογικά προβλήματα	397	**2.75**	0.83
293	**2.42**	0.96	είναι σωματικά δυνατότεροι	401	**2.60**	0.89
294	**2.40**	0.89	είχαν κακοποιηθεί ως παιδιά	401	**2.45**	0.78
296	**2.30**	0.83	δεν μπορούν να ελέγξουν τις σεξουαλικές τους ορμές	402	**2.52**	0.72
295	**2.24**	0.85	δεν μπορούν να δεχτούν το ‘‘όχι’’ ως απάντηση	401	**2.51**	0.79
295	**2.43**	0.81	οι γυναίκες τους προκαλούν	400	**2.04**	0.65
295	**2.29**	0.90	είναι επιθετικοί από τη φύση τους	400	**2.12**	0.84
294	**2.02**	0,85	κανείς δεν τους σταματά	401	**2.19**	0.85
295	**2.08**	0.83	δεν καταλαβαίνουν τις γυναίκες	401	**2.11**	0.77
293	**2.10**	0.82	οι γυναίκες δεν είναι αρκετά υπομονετικές ή τρυφερές μαζί τους	400	**1.82**	0.71
295	**1.87**	0,76	έχουν στρες	398	**1.83**	0,72
295	**1.95**	0.85	αρέσει στις γυναίκες	401	**1.65**	0.68
294	**1.52**	0.71	αυτό περιμένουν οι άλλοι από εκείνους	400	**1.67**	0.78
294	**1.45**	0.69	αυτό τους κάνει πιο ελκυστικούς στις γυναίκες	401	**1.35**	0.64
293	**1.22**	0.53	είναι απαραίτητο	398	**1.13**	0.42

Στο Σχήμα Γ.1, παρακάτω, παρουσιάζονται τα ποσοστά της απάντησης «ποτέ», κατά φύλο, τα οποία ουσιαστικά σημαίνουν την «ακύρωση» της στερεοτυπικής στάσης μεμονωμένων αιτιολογήσεων στο ερώτημα *«γιατί κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες»*. Σε γενικές γραμμές, οι απαντήσεις αγοριών και κοριτσιών φάνηκαν να είναι παρεμφερείς. Για παράδειγμα, φαίνεται ότι και τα δύο φύλα συμφωνούν ότι ο λόγος για τον οποίο *κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες* δεν είναι ποτέ *«επειδή είναι απαραίτητο»* ή *«επειδή αυτό τους κάνει πιο ελκυστικούς στις γυναίκες»*. Επομένως, οι συγκεκριμένες στερεοτυπικές αιτιολογήσεις της ανδρικής βίας προς τις γυναίκες φαίνεται ότι δεν είναι πια αρκετά ισχυρές. Από την άλλη, τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια νομίζουν ότι οι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες *«επειδή δεν μπορούν να ελέγξουν το θυμό τους»*, *«επειδή ζηλεύουν»*, *«επειδή κάνουν χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών»* και *«επειδή οι γυναίκες τους*

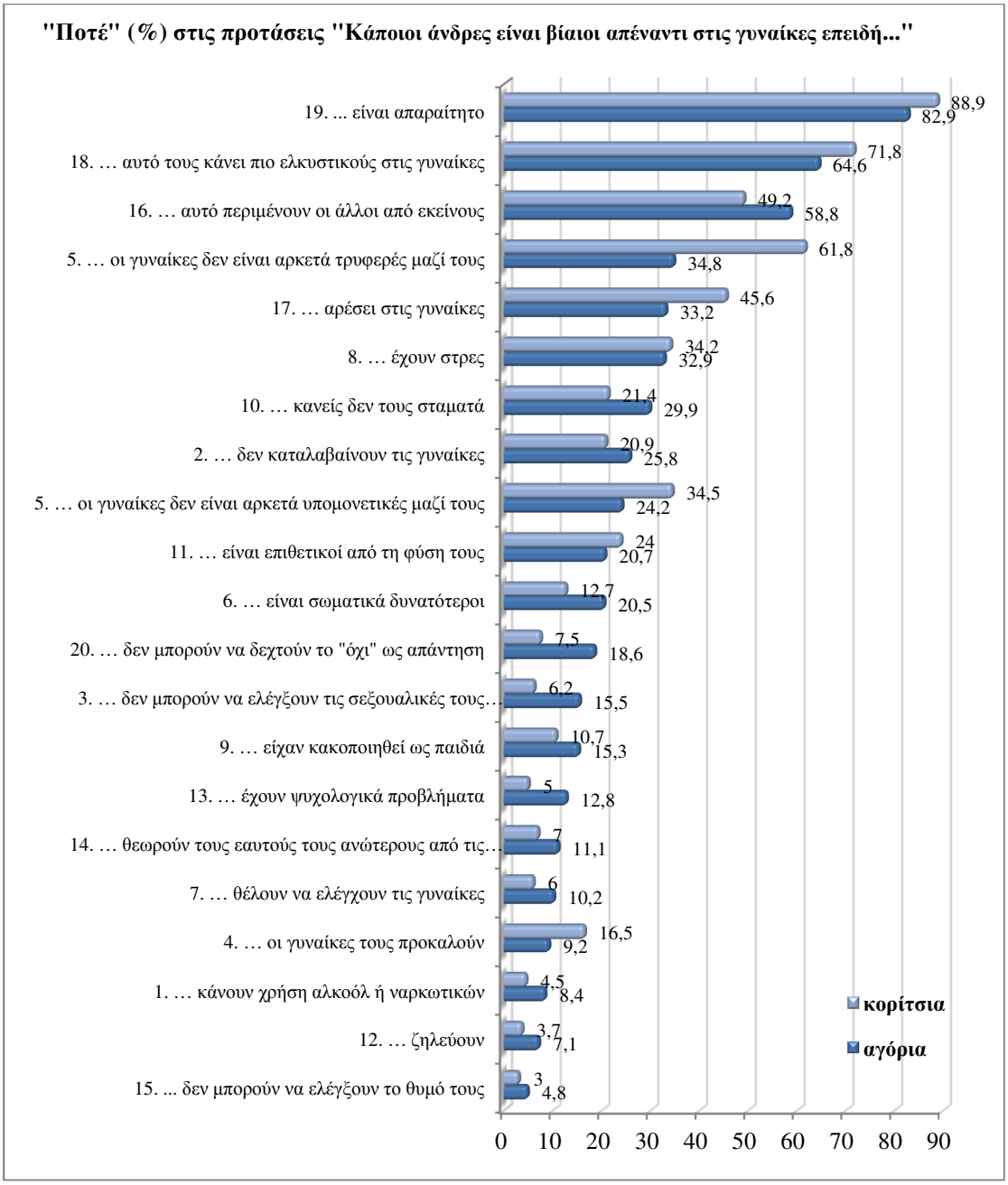

Σχήμα Γ.1. Ποσοστό (%) της απάντησης ***«Ποτέ»*** σε συγκεκριμένες αιτιολογήσεις σχετικά με τους λόγους που κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες κατά φύλο

προκαλούν». Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν ότι αν και οι μαθητές/-ριες δεν αποδέχονται ορισμένες στερεοτυπικές στάσεις ως αιτίες για τις οποίες οι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες, υπάρχουν ωστόσο άλλα στερεότυπα που είναι ευρέως αποδεκτά.

Ευτυχώς, εκτός από τις *ψευδείς* αντιλήψεις που πρόβαλαν οι μαθητές/-ριες σχετικά με τις αιτίες που οδηγούν στην ανδρική βία κατά των γυναικών, αξιολόγησαν επίσης με υψηλή βαθμολογία και τις *πραγματικές* αιτίες που, σύμφωνα με τη σχετική

βιβλιογραφία, συνδέονται άμεσα με τα έμφυλα στερεότυπα μιας πατριαρχικής κοινωνίας και οδηγούν τους άνδρες σε τέτοιες βίαιες συμπεριφορές, όπως *«επειδή θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τις γυναίκες»* και *«επειδή θέλουν να ελέγχουν τις γυναίκες»*.

Ως γενική παρατήρηση, μπορεί να επισημανθεί ότι υψηλά ποσοστά μαθητών/-ριών αποδέχτηκαν ότι η βίαιη συμπεριφορά των ανδρών είναι αποτέλεσμα *«ανδρικών» χαρακτηριστικών*, όπως η φυσική τους επιθετικότητα (4 στα 5 αγόρια και 3 στα 4 κορίτσια), *εξωτερικών παραγόντων*, όπως η χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών (σχεδόν 9 στα 10 αγόρια και 19 στα 20 κορίτσια), στρες ή θυματοποίησης κατά την παιδική τους ηλικία (περισσότερα από 9 στα 10 αγόρια και κορίτσια αντίστοιχα), και ακόμα και *συμπεριφορών των γυναικών*, όπως ότι τους αρέσουν οι βίαιοι άνδρες (σχεδόν 1 στα 2 κορίτσια και 1 στα 3 αγόρια) και ότι προκαλούν τη βίαιη συμπεριφορά των ανδρών (19 στα 20 κορίτσια και 1 στα 10 αγόρια). Ωστόσο, 3 στα 4 αγόρια και 4 στα 5 κορίτσια έδειξαν να κατανοούν ότι η βίαιη συμπεριφορά των ανδρών εμφανίζεται επειδή *«οι άνδρες θέλουν να ελέγχουν τις γυναίκες»*, επειδή *«η κοινωνία περιμένει από αυτούς να είναι βίαιοι»* και επειδή *«θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τις γυναίκες»*.

Στα Σχήματα Γ.2.1. έως Γ.2.6, που ακολουθούν, παρουσιάζονται τα ποσοστά των απαντήσεων των μαθητών/-ριών για καθεμία αιτιολόγηση της ανδρικής βίας κατά των γυναικών, κατά φύλο.

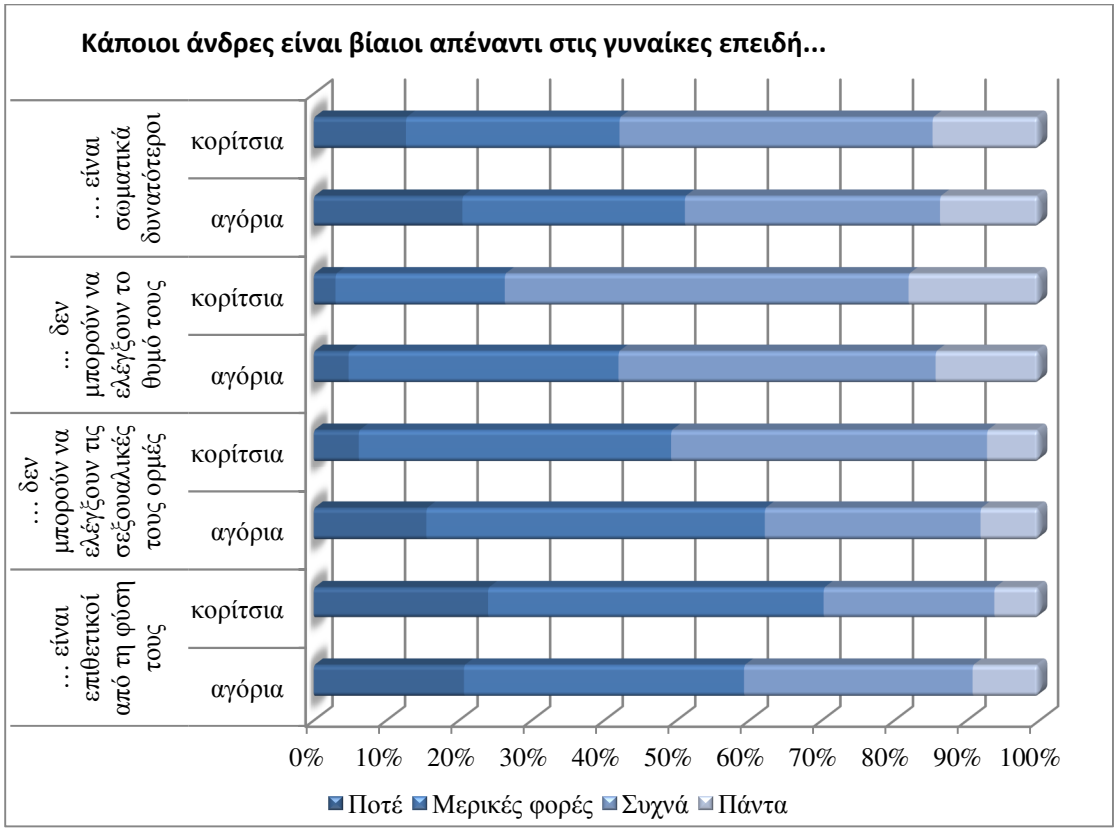

Σχήμα Γ.2.1 Οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών σε αιτιολογήσεις για την ανδρική βία κατά των γυναικών σχετικά με στερεοτυπικά «ανδρικά» χαρακτηριστικά, κατά φύλο

Οι αιτιολογήσεις της ανδρικής βίας κατά των γυναικών που συνδέονται με στερεοτυπικά «ανδρικά»χαρακτηριστικά φάνηκε να γίνονται αποδεκτές τόσο από τα αγόρια όσο και από τα κορίτσια. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των μαθητών/-ριών απάντησε ότι –τουλάχιστον μερικές φορές– οι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες *«επειδή δεν μπορούν να ελέγξουν το θυμό τους»* (95,2% για τα αγόρια και 96,9% για τα κορίτσια), *«επειδή δεν μπορούν να ελέγξουν τις σεξουαλικές τους ορμές»* (84,4% για τα αγόρια και 93,7% για τα κορίτσια), *«επειδή είναι σωματικά δυνατότεροι»* (79,6% για τα αγόρια και 87,2% για τα κορίτσια) και *«επειδή είναι επιθετικοί από τη φύση τους»* (79,3% για τα αγόρια και 75,9% για τα κορίτσια).

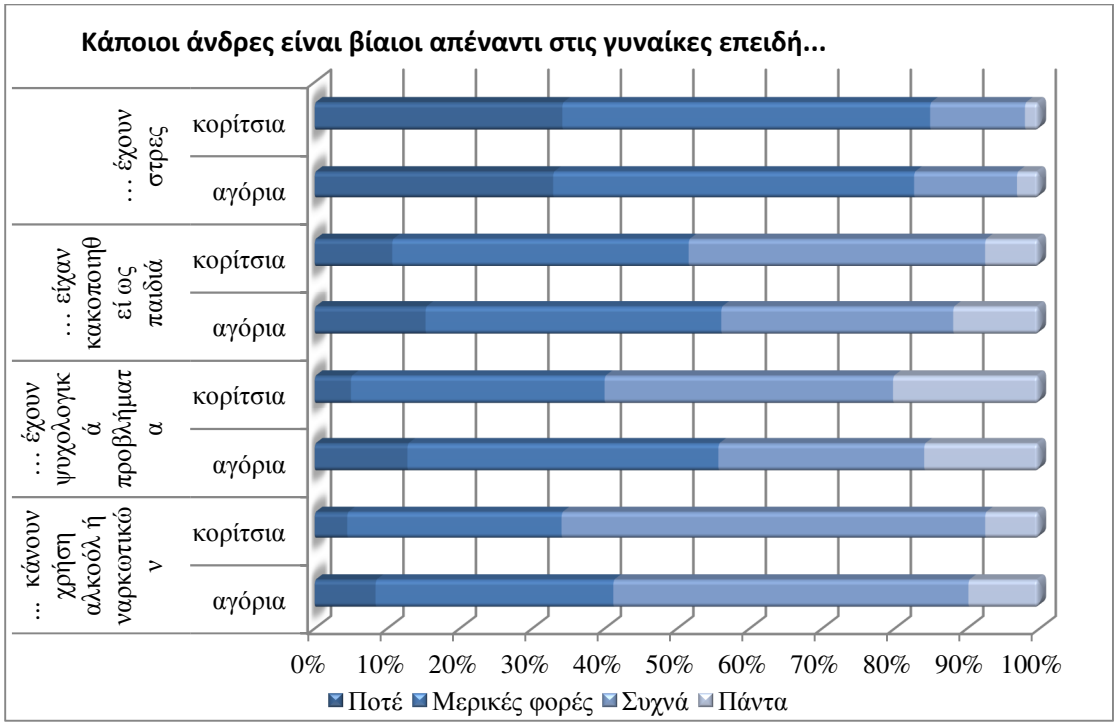

Σχήμα Γ.2.2 Οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών σε αιτιολογήσεις για την ανδρική βία κατά των γυναικών σχετικά με εξωτερικούς ή άλλους παράγοντες (χρήση ουσιών, στρες, ψυχολογικά προβλήματα, θυματοποίηση), κατά φύλο

Επίσης στερεοτυπικές ήταν οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών σχετικά με την αιτιολόγηση της ανδρικής βίας κατά των γυναικών που συνδεόταν με παράγοντες όπως η χρήση ουσιών, το στρες, τα ψυχολογικά προβλήματα και η θυματοποίηση στην παιδική ηλικία. Οι περισσότεροι/-ες μαθητές/-ριες απάντησαν ότι –τουλάχιστον μερικές φορές– οι λόγοι για τους οποίους κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες είναι *«επειδή κάνουν χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών»* (91,6% για τα αγόρια και 95,6% για τα κορίτσια) και *«επειδή έχουν ψυχολογικά προβλήματα»* (82,7% για τα αγόρια και 95,2% για τα κορίτσια). Τα ποσοστά των μαθητών και μαθητριών που θεώρησαν ότι κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες *«επειδή έχουν στρες»* ήταν πολύ χαμηλότερα (67,1% για τα αγόρια και 65,9% για τα κορίτσια).

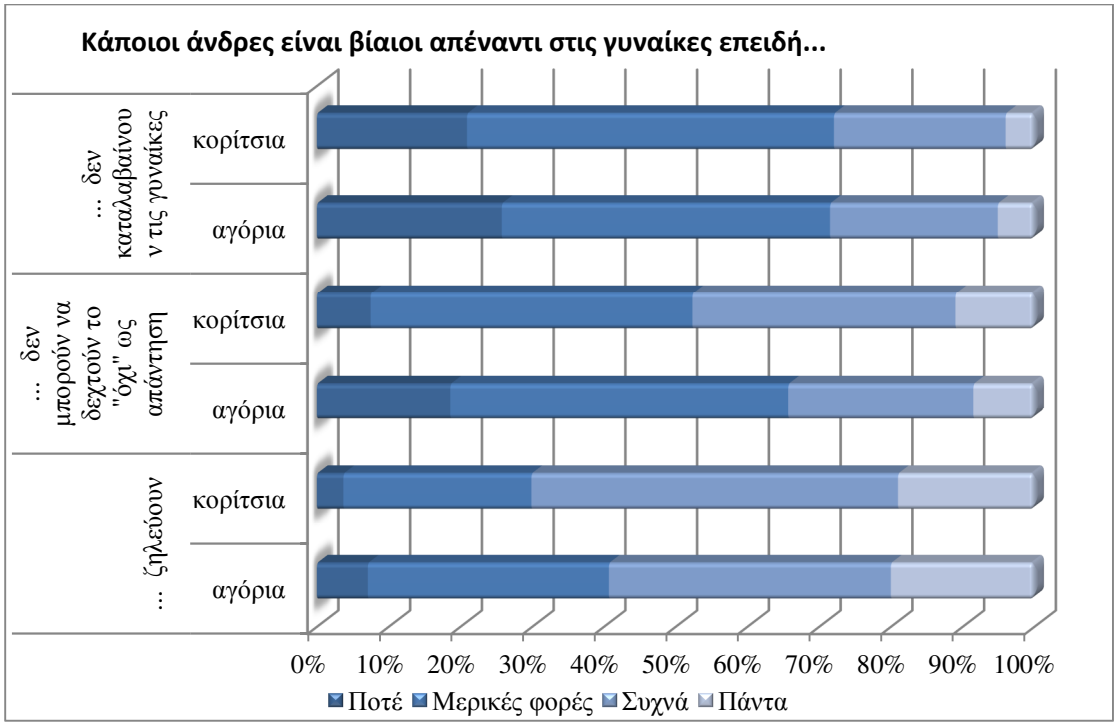

Σχήμα Γ.2.3 Οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών σε αιτιολογήσεις για την ανδρική βία κατά των γυναικών σχετικά με στερεοτυπικές αντιλήψεις για τη συμπεριφορά των ανδρών στις συντροφικές σχέσεις, κατά φύλο

Οι αιτιολογήσεις που αφορούσαν στερεοτυπικές ανδρικές συμπεριφορές στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων, όπως η ζήλεια, η αδυναμία να δεχτούν το όχι ως απάντηση και η μη κατανόηση των γυναικών ήταν επίσης κάποιοι από τους λόγους που αποδέχτηκαν οι μαθητές/-ριες ως αιτίες της ανδρικής βίας απέναντι στις γυναίκες. Συγκεκριμένα, υψηλά ποσοστά αγοριών και κοριτσιών θεωρούν ότι οι άνδρες είναι βίαιοι *«επειδή ζηλεύουν»* (92,9% για τα αγόρια και 96,3% για τα κορίτσια), *«επειδή δεν μπορούν να δεχτούν το "όχι" ως απάντηση»* (81,4% για τα αγόρια και 92,6% για τα κορίτσια) και *«επειδή δεν καταλαβαίνουν τις γυναίκες»* (74,3% για τα αγόρια και 79% για τα κορίτσια).

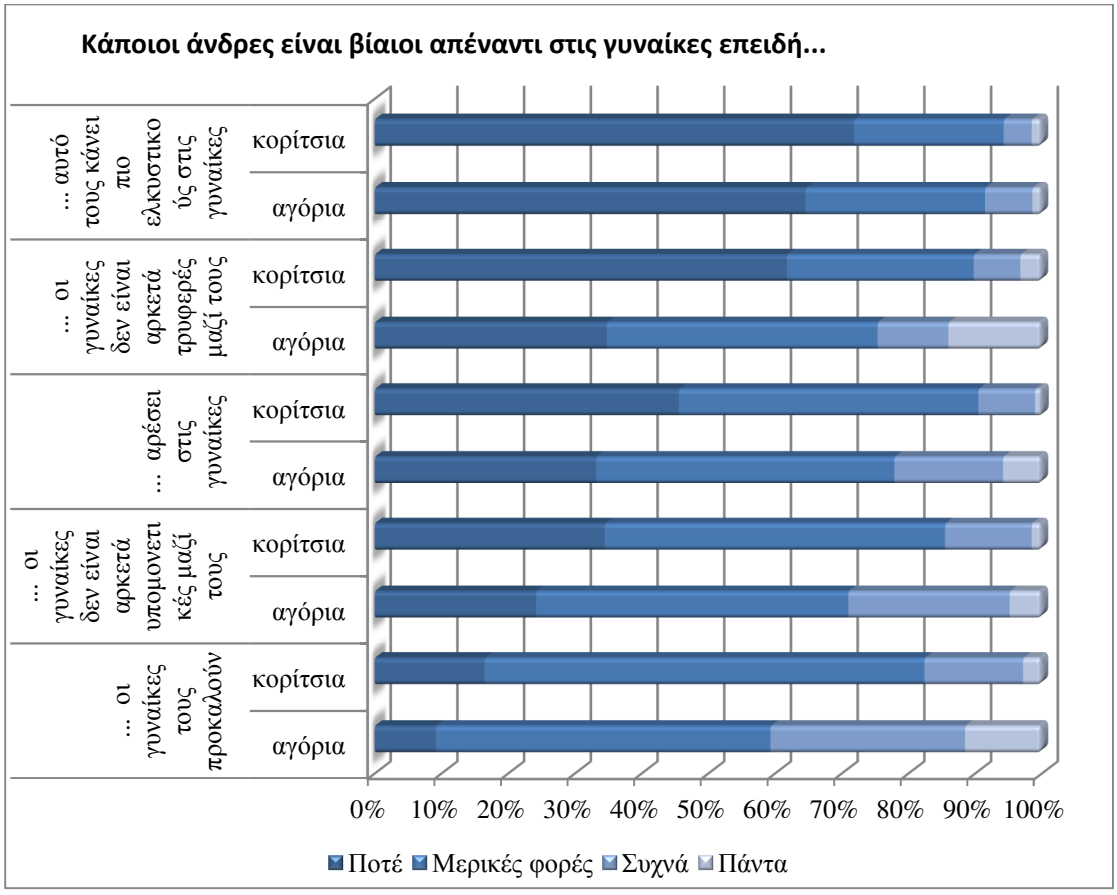

Σχήμα Γ.2.4 Οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών σε αιτιολογήσεις για την ανδρική βία κατά των γυναικών σχετικά με στερεοτυπικές αντιλήψεις για τη συμπεριφορά των γυναικών στις συντροφικές σχέσεις ή γενικότερα, κατά φύλο

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο Σχήμα Γ.2.4, οι μαθητές/-ριες απάντησαν ότι –τουλάχιστον μερικές φορές– οι γυναίκες είναι υπεύθυνες για τη θυματοποίησή τους από τους άνδρες. Συγκεκριμένα, οι μαθητές/-ριες απάντησαν ότι, τουλάχιστον μερικές φορές, οι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες *«επειδή τους προκαλούν»* (90,9% για τα αγόρια και 83,6% για τα κορίτσια), *«επειδή δεν είναι αρκετά υπομονετικές μαζί τους»* (75,8% για τα αγόρια και 65,5% για τα κορίτσια), *«στις γυναίκες αρέσει»* (66,8% για τα αγόρια και 54,4% για τα κορίτσια) και *«επειδή δεν είναι αρκετά τρυφερές μαζί τους»* (65,2% για τα αγόρια και 38,2% για τα κορίτσια). Επιπλέον, σχεδόν 1 στα 3 αγόρια και κορίτσια θεωρούν ότι κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες *«επειδή αυτό τους κάνει πιο ελκυστικούς στις γυναίκες»* (35,4% για τα αγόρια και 28,1% για τα κορίτσια). Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις που αφορούσαν τη συμπεριφορά των γυναικών, τα αγόρια είχαν πιο στερεοτυπικές απόψεις από τα κορίτσια. Ωστόσο, τα υψηλότερα ποσοστά των κοριτσιών, ιδίως στην πρόταση *«οι γυναίκες προκαλούν τους*

άνδρες να είναι βίαιοι» δείχνουν ότι –τουλάχιστον μερικές φορές– αυτή η στερεοτυπική στάση, δηλαδή η επίρριψη της ευθύνης στο θύμα, παραμένει ισχυρή.

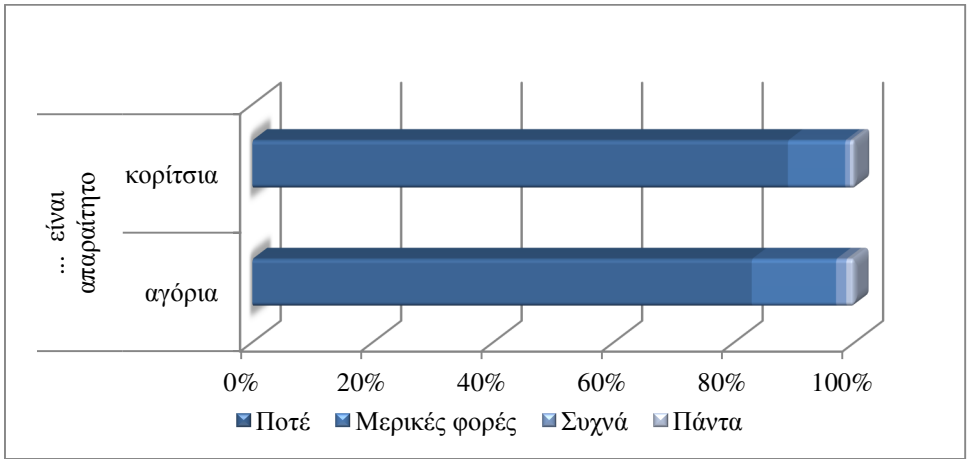

Σχήμα Γ.2.5 Οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών στη δήλωση *«οι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες επειδή είναι απαραίτητο»*, κατά φύλο

Σε αντίθεση με τα παραπάνω αποτελέσματα βρίσκονται οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών στη δήλωση *«κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες επειδή είναι απαραίτητο»*. Χαρακτηριστικό είναι ότι ακόμα και για την απάντηση «μερικές φορές», συμφώνησαν μόνο 1 στα 10 κορίτσια και λιγότερο από 2 στα 10 αγόρια.

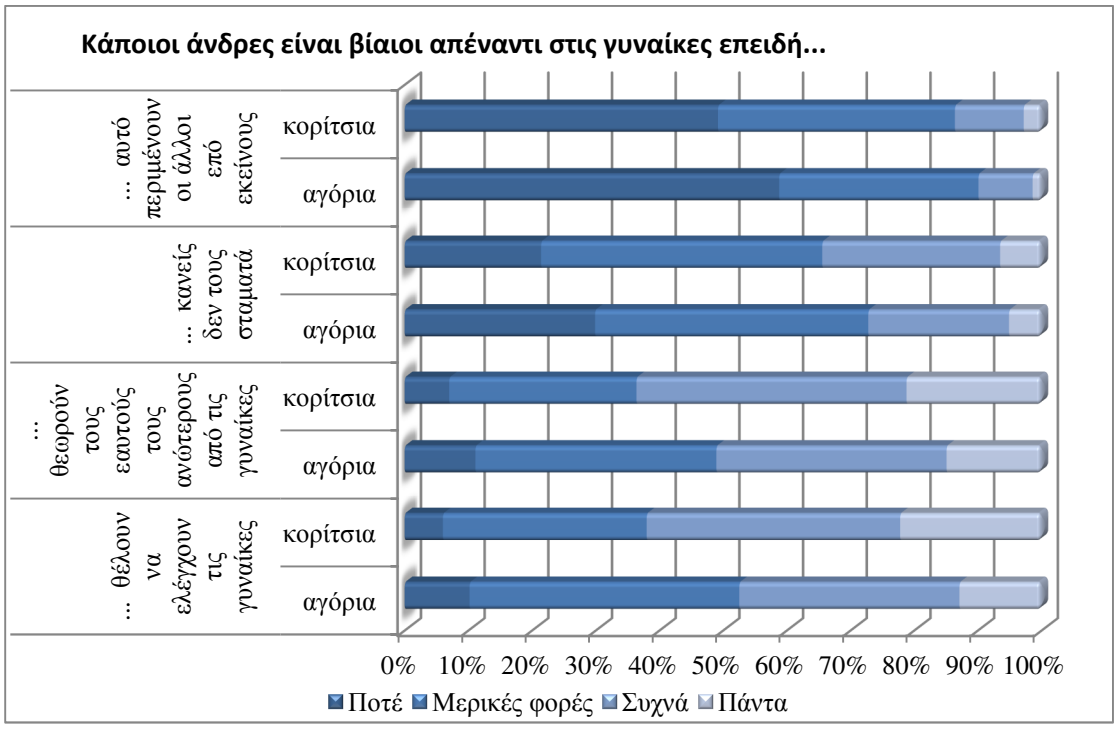

Σχήμα Γ.2.6 Οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών σε αιτιολογήσεις για την ανδρική βία κατά των γυναικών σχετικά με τον έλεγχο των ανδρών πάνω στις γυναίκες, κατά φύλο

Τέλος, είναι ενθαρρυντικό ότι οι μαθητές/-ριες –ανεξάρτητα από τις πεποιθήσεις τους– φαίνεται να έχουν συνειδητοποιήσει ότι ο λόγος για τον οποίο κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες είναι *«επειδή θέλουν να τις ελέγχουν»* (89,9% για τα αγόρια και 94% για τα κορίτσια), *«επειδή θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τις γυναίκες»* (88,8% για τα αγόρια και 93% για τα κορίτσια), *«επειδή κανείς δεν τους σταματά»* (70,1% για τα αγόρια και 78,5% για τα κορίτσια) και *«επειδή αυτό περιμένουν οι άλλοι από αυτούς»* (41,2% για τα αγόρια και 50,8% για τα κορίτσια).

Δ. ΓΝΩΣΗ-ΜΥΘΟΙ

Για να διερευνηθεί η στάση των μαθητών/-ριών απέναντι σε διαδεδομένους μύθους που συνδέονται με τα έμφυλα στερεότυπα και τις στερεοτυπικές συμπεριφορές στις συντροφικές σχέσεις, χρησιμοποιήθηκε μία κλίμακα με 19 δηλώσεις. Ζητήθηκε από τους/τις μαθητές/-ριες να απαντήσουν αν συμφωνούν με κάθε έναν από τους *μύθους* στη βάση μιας 4-βάθμιας κλίμακας *(διαφωνώ απόλυτα, διαφωνώ, συμφωνώ, συμφωνώ απόλυτα)*. Αυτό σημαίνει ότι όσο πιο κοντά στο 1 βρίσκονταν οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών, τόσο λιγότερο συντηρητική ήταν η στάση τους και όσο πιο κοντά στο 4, τόσο περισσότερο συντηρητική.

Περιγραφικά στοιχεία

Στον Πίνακα Δ.1 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις του βαθμού συμφωνίας των μαθητών/-ριών με δηλώσεις σχετικά με διαδεδομένους μύθους που συνδέονται με τα έμφυλα στερεότυπα και ποικίλες συμπεριφορές στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων. Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι σε 5 από τις 19 προτάσεις, η βαθμολογία των μαθητών/-ριών ήταν πάνω από 2,5, πράγμα που σημαίνει ότι οι συγκεκριμένοι μύθοι παραμένουν ισχυροί, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό μαθητών/-ριών συμφώνησαν, παρά διαφώνησαν, μαζί τους.

Συγκεκριμένα, οι μαθητές/-ριες συμφώνησαν ότι *«οι περισσότερες γυναίκες ανησυχούν για το αν αρέσουν στους άνδρες»* (3,34), *«εάν ένα άτομο κακοποιείται σε μια σχέση, μπορεί πολύ απλά να φύγει από τη σχέση»* (3,31), *«μερικές φορές με τον τρόπο που ντύνονται τα κορίτσια προκαλούν τη σεξουαλική επιθετικότητα των αγοριών»* (3,09), *«όταν ένα αγόρι ζηλεύει πολύ την κοπέλα του, αυτό σημαίνει ότι ενδιαφέρεται πραγματικά για αυτήν»* (2,55), καθώς και ότι *«οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να κακοποιηθούν σεξουαλικά από έναν άγνωστο παρά από κάποιον που γνωρίζουν»* (2,54).

Πίνακας Δ.1. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις της συμφωνίας των μαθητών/-ριών με δηλώσεις σχετικές με διαδεδομένους μύθους που αφορούν έμφυλα στερεότυπα και συμπεριφορές στο πλαίσιο των ρομαντικών σχέσεων

Παρακαλούμε σημείωσε σε ποιο βαθμό συμφωνείς ή διαφωνείς με κάθε μία από τις ακόλουθες προτάσεις *(1 = διαφωνώ απόλυτα έως 4 = συμφωνώ απόλυτα)*:	**M**	**ΤΑ**
Οι περισσότερες γυναίκες ανησυχούν για το αν αρέσουν στους άνδρες.	**3.34**	.663
Εάν ένα άτομο κακοποιείται σε μια σχέση, μπορεί πολύ απλά να φύγει από τη σχέση.	**3.31**	.795
Μερικές φορές με τον τρόπο που ντύνονται τα κορίτσια προκαλούν τη σεξουαλική επιθετικότητα των αγοριών.	**3.09**	.774
Όταν ένα αγόρι ζηλεύει πολύ την κοπέλα του, αυτό αποδεικνύει ότι ενδιαφέρεται πραγματικά για αυτήν.	**2.55**	.828
Οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να κακοποιηθούν σεξουαλικά από έναν άγνωστο παρά από κάποιον που γνωρίζουν.	**2.54**	.752
Οι οικονομικές δυσκολίες είναι η πιο συχνή αιτία για την εμφάνιση βίας στις σχέσεις.	**2.48**	.737
Μερικές φορές κάνει καλό στη σχέση αν οι δύο σύντροφοι κάνουν επίτηδες ο ένας τον άλλο να ζηλέψει.	**2.43**	.773
Οι γυναίκες είναι εξίσου πιθανό με τους άνδρες, να ασκούν βία στο σύντροφό τους.	**2.18**	.844
Μερικές φορές φταίνε τα κορίτσια όταν τις χτυπούν οι σύντροφοί τους.	**2.18**	.848
Το ξύλο και οι φωνές συμβαίνουν συνήθως στις σχέσεις των ενηλίκων και σπάνια στις σχέσεις των εφήβων.	**2.16**	.696
Οι γυναίκες αποκαλούν σεξουαλική παρενόχληση πράγματα που είναι απλώς αστεία.	**2.15**	.832
Όταν ένα κορίτσι λέει «όχι» στις σεξουαλικές απαιτήσεις του συντρόφου της, συχνά εννοεί «ναι».	**2.14**	.815
Η βία στις σχέσεις (π.χ. χτυπήματα, σπρωξιές και συνεχείς φωνές) σπάνια συμβαίνει ανάμεσα σε άτομα με υψηλή μόρφωση.	**2.14**	.869
Ένα απλό χαστούκι ή μια σπρωξιά στο/ στη σύντροφό σου δεν είναι βία.	**2.12**	.856
Η βία στις σχέσεις (π.χ. χτυπήματα, σπρωξιές και συνεχείς φωνές) συνήθως συμβαίνει σε κοινότητες μεταναστών.	**2.07**	.788
Σε ένα κορίτσι που είχε πολλούς σεξουαλικούς συντρόφους, του αξίζει να το κουτσομπολεύουν.	**2.00**	.916
Οτιδήποτε συμβαίνει ανάμεσα σε παντρεμένα ζευγάρια είναι προσωπικό ζήτημα και δεν πρέπει οι άλλοι να παρεμβαίνουν, ακόμα και αν υπάρχει σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας.	**1.67**	.803
Οτιδήποτε συμβαίνει ανάμεσα στα μέλη ενός ζευγαριού είναι προσωπικό ζήτημα και δεν πρέπει οι άλλοι να παρεμβαίνουν, ακόμα και αν υπάρχει σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας.	**1.62**	.747
Οι άνδρες χτυπούν τις γυναίκες απλώς γιατί τις αγαπάνε.	**1.34**	.631
Κλίμακα Γνώσης-Μύθων (όλες οι προτάσεις)	**2.29**	**.787**

Εντούτοις, υπάρχουν άλλοι μύθοι τους οποίους φαίνεται να μην αποδέχονται οι μαθητές/-ριες, δεδομένου ότι η συμφωνία τους με αυτούς βρισκόταν πολύ κοντά στην απάντηση «διαφωνώ απόλυτα» (από 2 και κάτω). Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται δηλώσεις όπως *«σε ένα κορίτσι που είχε πολλούς σεξουαλικούς συντρόφους του αξίζει να το κουτσομπολεύουν»* (2,0), *«οτιδήποτε συμβαίνει ανάμεσα σε παντρεμένα ζευγάρια ή στα μέλη ενός ζευγαριού είναι προσωπικό ζήτημα και δεν*

πρέπει οι άλλοι να παρεμβαίνουν, ακόμα και αν υπάρχει σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας» (1,67 για τα παντρεμένα ζευγάρια και 1,62 για τα μη παντρεμένα), και ο μύθος ότι *«οι άνδρες χτυπούν τις γυναίκες απλώς γιατί τις αγαπάνε»* (1,34).

Συγκρίσεις ως προς το φύλο

Στον Πίνακα Δ.2 και το Σχήμα Δ.1 παρουσιάζεται ο μέσος όρος για κάθε επιμέρους μύθο, κατά φύλο. Συνολικά, η διαφορά στις απαντήσεις αγοριών και κοριτσιών βρέθηκε να είναι στατιστικά σημαντική (ο μέσος όρος της συνολικής βαθμολογίας για τους 19 μύθους ήταν 2,39 για τα αγόρια και 2,22 για τα κορίτσια, *F=64,09, df=1, p<.000*), κάτι που δείχνει ότι οι υπό εξέταση *μύθοι* είναι περισσότερο αποδεκτοί από τα αγόρια παρά από τα κορίτσια.

Συγκεκριμένα, η βαθμολογία των αγοριών ήταν υψηλότερη από την αντίστοιχη των κοριτσιών σε 15 από τις 19 δηλώσεις, κάτι που δείχνει ότι οι πιο διαδεδομένοι μύθοι που συνδέονται με τα έμφυλα στερεότυπα και τις στερεοτυπικές συμπεριφορές στις συντροφικές σχέσεις είναι περισσότερο αποδεκτοί από τα αγόρια παρά από τα κορίτσια. Τα κορίτσια, από την άλλη, συμφώνησαν σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τα αγόρια σε 4 από τους 19 δηλώσεις: *«εάν ένα άτομο κακοποιείται σε μια σχέση, μπορεί πολύ απλά να φύγει από τη σχέση»*, *«οι οικονομικές δυσκολίες είναι η πιο συχνή αιτία για την εμφάνιση βίας στις σχέσεις»*, *«μερικές φορές κάνει καλό στη σχέση αν οι δύο σύντροφοι κάνουν επίτηδες ο ένας τον άλλο να ζηλέψει»* και *«οι γυναίκες είναι εξίσου πιθανό με τους άνδρες, να ασκούν βία στο σύντροφό τους»*, με τη μεγαλύτερη διαφορά να παρατηρείται στον τελευταίο μύθο (μέσος όρος: 2,29 έναντι 2,03).

Πίνακας Δ.2. Μέσοι όροι των απαντήσεων των μαθητών/-ριών σε δηλώσεις σχετικές με διαδεδομένους μύθους που αφορούν έμφυλα στερεότυπα και συμπεριφορές στο πλαίσιο των ρομαντικών σχέσεων, κατά φύλο

Αγόρια			Παρακαλούμε σημείωσε σε ποιο βαθμό συμφωνείς ή διαφωνείς με κάθε μία από τις ακόλουθες προτάσεις *(1 = διαφωνώ απόλυτα έως 4 = συμφωνώ απόλυτα):*	Κορίτσια		
N	**M**	**TA**		**N**	**M**	**TA**
296	**3.35**	0.74	Οι περισσότερες γυναίκες ανησυχούν για το αν αρέσουν στους άνδρες.	401	**3.34**	0.60
294	**3.28**	0.83	Εάν ένα άτομο κακοποιείται σε μια σχέση, μπορεί πολύ απλά να φύγει από τη σχέση.	399	**3.34**	0.77
295	**3.18**	0.78	Μερικές φορές με τον τρόπο που ντύνονται τα κορίτσια προκαλούν τη σεξουαλική επιθετικότητα των αγοριών.	401	**3.02**	0.76
297	**2.73**	0.85	Όταν ένα αγόρι ζηλεύει πολύ την κοπέλα του, αυτό αποδεικνύει ότι ενδιαφέρεται πραγματικά για αυτήν.	401	**2.42**	0.79
294	**2.62**	0.76	Οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να κακοποιηθούν σεξουαλικά από έναν άγνωστο παρά από κάποιον που γνωρίζουν.	400	**2,49**	0.74
293	**2.45**	0.80	Οι οικονομικές δυσκολίες είναι η πιο συχνή αιτία για την εμφάνιση βίας στις σχέσεις.	401	**2.52**	0.69
296	**2.39**	0.82	Μερικές φορές κάνει καλό στη σχέση αν οι δύο σύντροφοι κάνουν επίτηδες ο ένας τον άλλο να ζηλέψει.	400	**2.47**	0.74
292	**2.03**	0.90	Οι γυναίκες είναι εξίσου πιθανό με τους άνδρες, να ασκούν βία στο σύντροφό τους.	400	**2.29**	0.79
293	**2.44**	0.84	Μερικές φορές φταίνε τα κορίτσια όταν τις χτυπούν οι σύντροφοί τους.	400	**1.,99**	0.80
294	**2.19**	0.74	Το ξύλο και οι φωνές συμβαίνουν συνήθως στις σχέσεις των ενηλίκων και σπάνια στις σχέσεις των εφήβων.	402	**2.15**	0.67
295	**2.55**	0.82	Οι γυναίκες αποκαλούν σεξουαλική παρενόχληση πράγματα που είναι απλώς αστεία.	401	**1.87**	0.72
296	**2.43**	0.82	Όταν ένα κορίτσι λέει «όχι» στις σεξουαλικές απαιτήσεις του συντρόφου της, συχνά εννοεί «ναι».	398	**1.94**	0.75
293	**2.20**	0.92	Η βία στις σχέσεις (π.χ. χτυπήματα, σπρωξιές και συνεχείς φωνές) σπάνια συμβαίνει ανάμεσα σε άτομα με υψηλή μόρφωση.	400	**2.11**	0.83
293	**2.24**	0.89	Ένα απλό χαστούκι ή μια σπρωξιά στο/ στη σύντροφό σου δεν είναι βία.	400	**2.04**	0.83
291	**2.16**	0.84	Η βία στις σχέσεις (π.χ. χτυπήματα, σπρωξιές και συνεχείς φωνές) συνήθως συμβαίνει σε κοινότητες μεταναστών.	400	**2.01**	0.74
295	**2.22**	0.97	Σε ένα κορίτσι που είχε πολλούς σεξουαλικούς συντρόφους, του αξίζει να το κουτσομπολεύουν.	402	**1.84**	0.84
293	**1.76**	0.85	Οτιδήποτε συμβαίνει ανάμεσα σε παντρεμένα ζευγάρια είναι προσωπικό ζήτημα και δεν πρέπει οι άλλοι να παρεμβαίνουν, ακόμα και αν υπάρχει σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας.	401	**1.60**	0.76
295	**1.71**	0.79	Οτιδήποτε συμβαίνει ανάμεσα στα μέλη ενός ζευγαριού είναι προσωπικό ζήτημα και δεν πρέπει οι άλλοι να παρεμβαίνουν, ακόμα και αν υπάρχει σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας.	399	**1.56**	0.71
296	**1.54**	0.74	Οι άνδρες χτυπούν τις γυναίκες απλώς γιατί τις αγαπάνε.	401	**1.20**	0.49

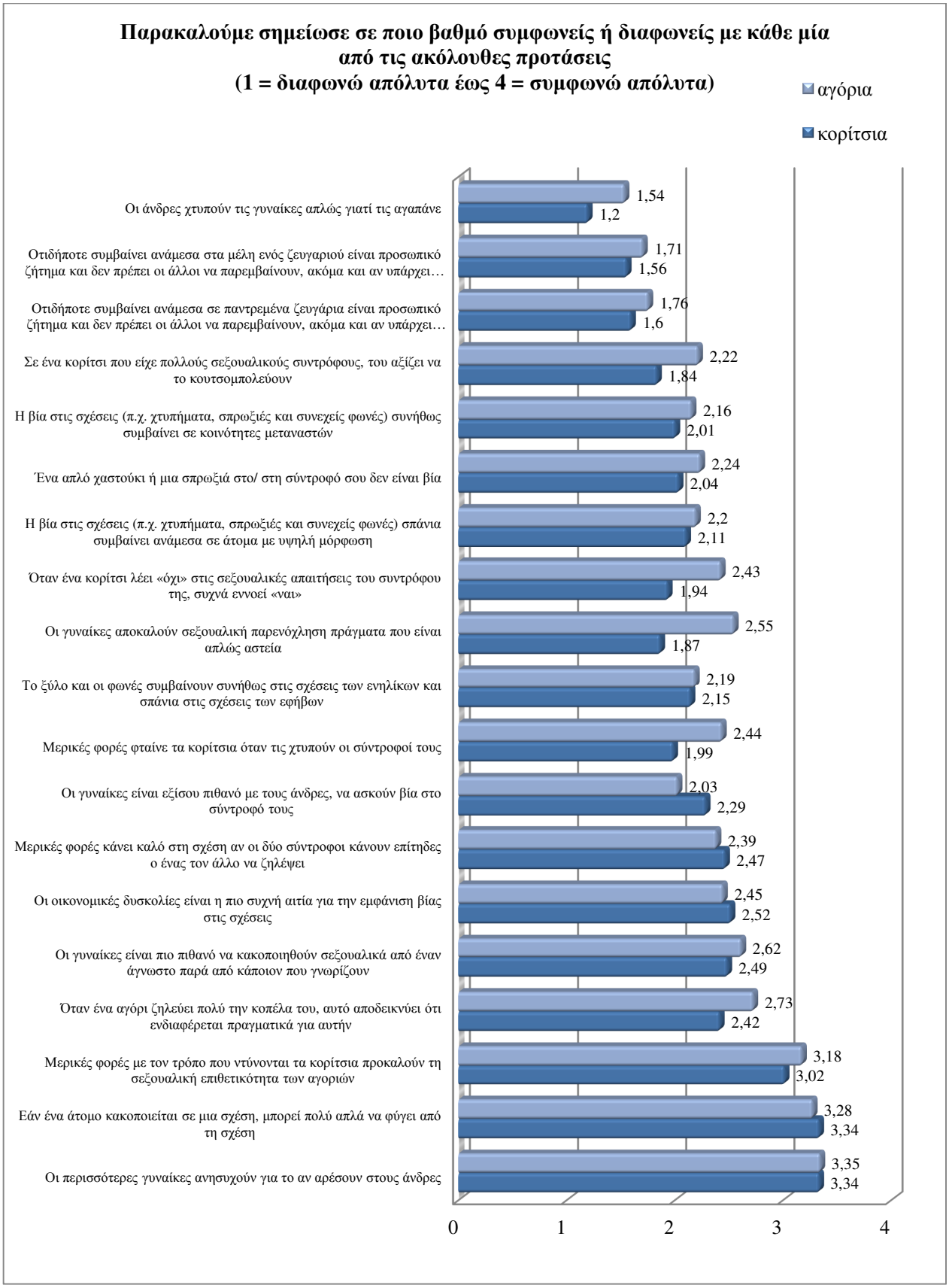

Σχήμα Δ.1. Μέσοι όροι των απαντήσεων των μαθητών/-ριών σε δηλώσεις σχετικές με διαδεδομένους μύθους που αφορούν έμφυλα στερεότυπα και συμπεριφορές στο πλαίσιο των ρομαντικών σχέσεων, κατά φύλο

Επιπλέον, στα Σχήματα Δ.2.1 έως Δ.2.7, παρουσιάζονται τα ποσοστά των απαντήσεων των μαθητών/-ριών για τους επτά μύθους με τη μεγαλύτερη διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα (>10%). Για τις υπόλοιπες δηλώσεις, οι απαντήσεις αγοριών και κοριτσιών ήταν παρόμοιες (<8%), ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν σχεδόν ταυτόσημες (π.χ. για το μύθο *«εάν ένα άτομο κακοποιείται σε μια σχέση, μπορεί πολύ απλά να φύγει από τη σχέση»*, αγόρια και κορίτσια συμφώνησαν ή συμφώνησαν απόλυτα σε ποσοστό 84,7% και 84,4% αντίστοιχα).

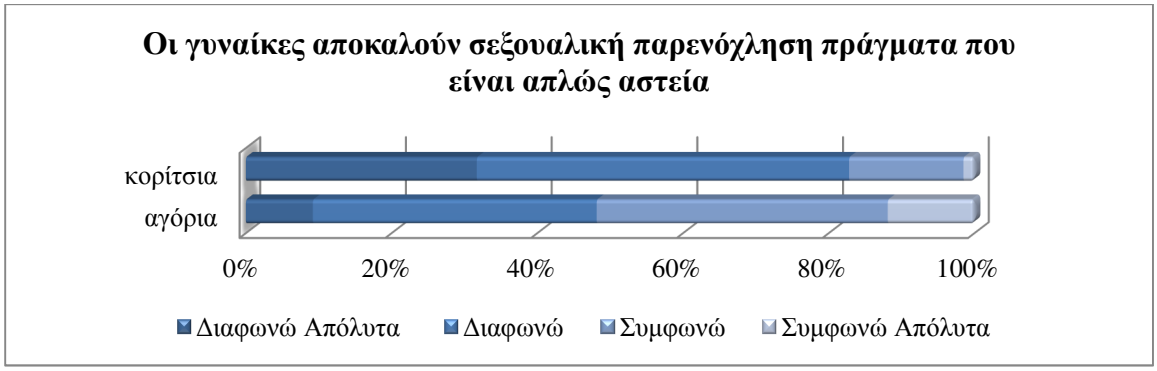

Σχήμα Δ.2.1. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Αν και πάνω από τα μισά αγόρια (51,9%) συμφώνησαν ή συμφώνησαν απόλυτα ότι *«οι γυναίκες αποκαλούν σεξουαλική παρενόχληση πράγματα που είναι απλώς αστεία»*, λιγότερο από 1 στα 5 κορίτσια (17,2%) είχαν την ίδια γνώμη.

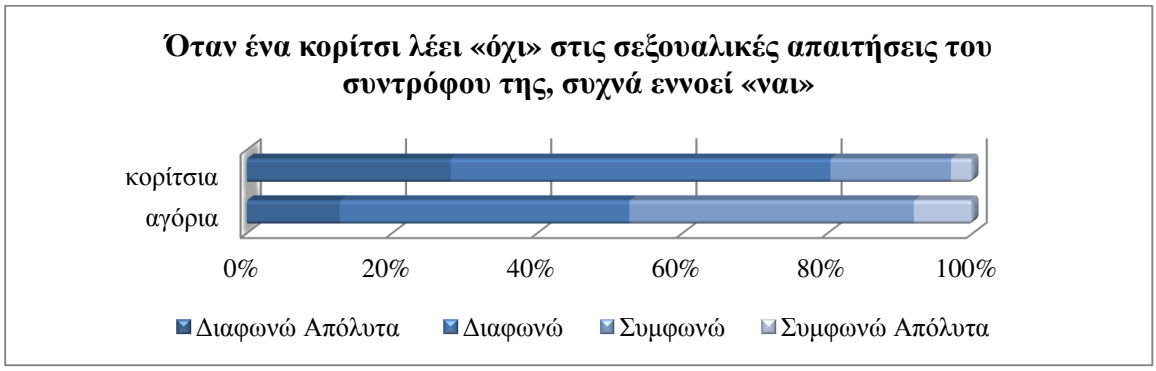

Σχήμα Δ.2.2. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Αντίστοιχα, σχεδόν τα μισά αγόρια (47,3%) συμφώνησαν ή συμφώνησαν απόλυτα με το ότι *«όταν ένα κορίτσι λέει "όχι" στις σεξουαλικές απαιτήσεις του συντρόφου της, συχνά εννοεί "ναι"»*, ενώ λιγότερα από 1 στα 5 κοριτσια έδωσαν ανάλογες απαντήσεις. Το αποτέλεσμα δείχνει ότι ο συγκεκριμένος μύθος εξακολουθεί να ισχύει, κυρίως μεταξύ αγοριών, αλλά και μεταξύ κοριτσιών σε μικρότερο βαθμό.

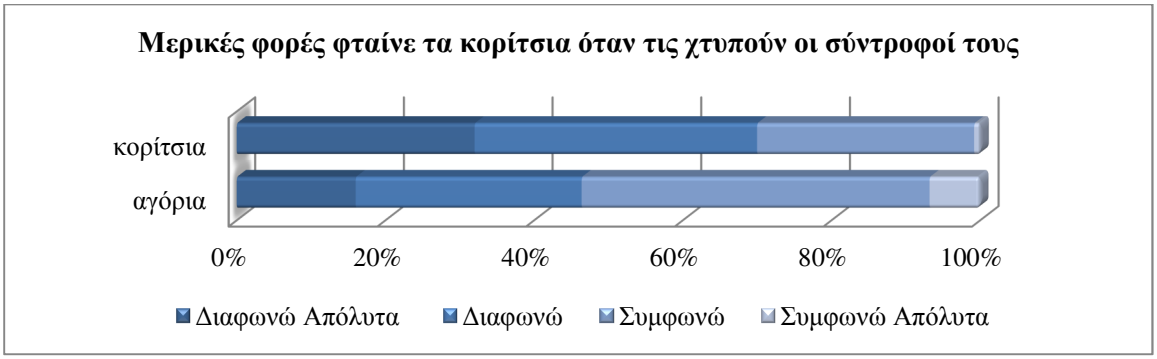

Σχήμα Δ.2.3. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Και εδώ, τα αγόρια συμφώνησαν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τα κορίτσια με τη δήλωση *«μερικές φορές φταίνε τα κορίτσια όταν τις χτυπούν οι σύντροφοί τους»* (53,6% και 30% αντίστοιχα). Επιπλέον, 6,8% των αγοριών συμφώνησαν «απόλυτα» με τη δήλωση, ενώ την ίδια απάντηση έδωσε μόνο το 0,8% των κοριτσιών.

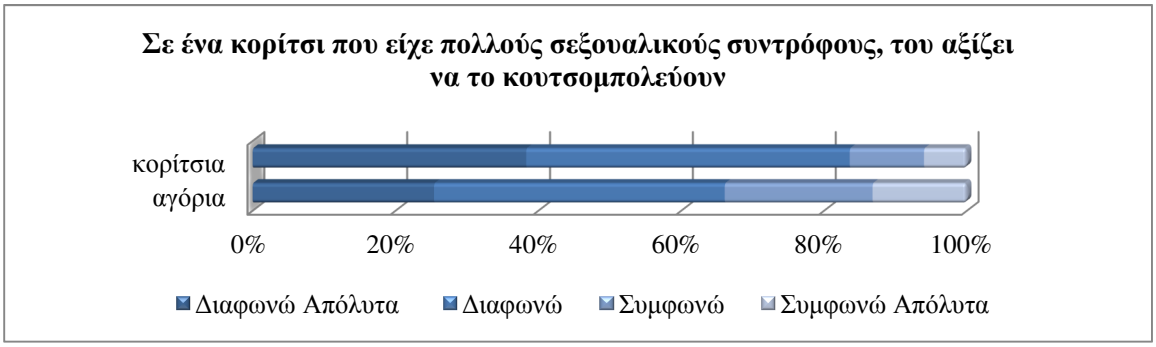

Σχήμα Δ.2.4. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Αν και η πλειονότητα μαθητών και μαθητριών δεν συμφώνησαν ότι *«σε ένα κορίτσι που είχε πολλούς σεξουαλικούς συντρόφους του αξίζει να το κουτσομπολεύουν»*, διπλάσια αγόρια από κορίτσια συμφώνησαν απόλυτα με αυτόν το συγκεκριμένο μύθο (33,9% για τα αγόρια, 16,4% για τα κορίτσια).

Σχήμα Δ.2.5. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Ο μύθος ότι *«όταν ένα αγόρι ζηλεύει πολύ την κοπέλα του, αυτό αποδεικνύει ότι ενδιαφέρεται πραγματικά για αυτήν»*, φαίνεται ότι είναι και πάλι πιο αποδεκτός από τα αγόρια παρά από τα κορίτσια, καθώς συμφώνησαν με τη δήλωση 61% των αγοριών

και 44,4% των κοριτσιών. Όσο για την απάντηση «συμφωνώ απόλυτα», το ποσοστό των κοριτσιών ήταν λιγότερο από το μισό από εκείνο των αγοριών (8,2% για τα κορίτσια και 19,2% για τα αγόρια).

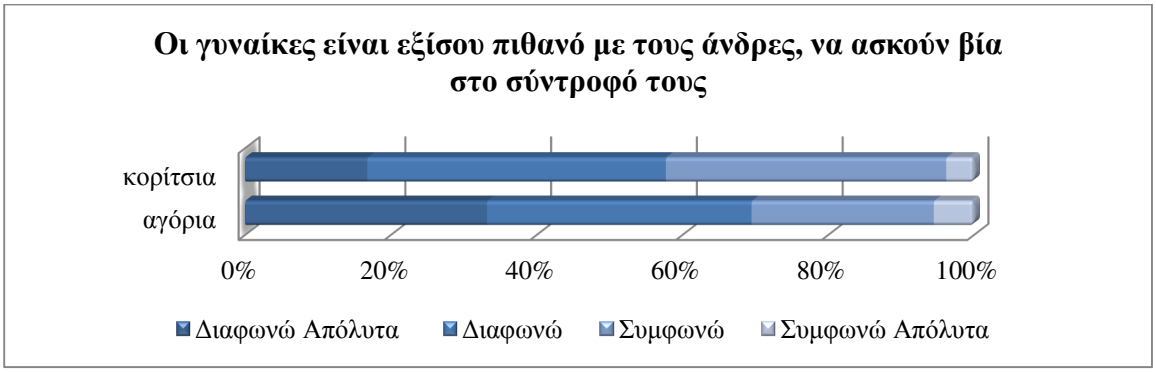

Σχήμα Δ.2.6. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Η δήλωση *«οι γυναίκες είναι εξίσου πιθανό με τους άνδρες, να ασκούν βία στο σύντροφό τους»* είναι ο μόνος μύθος με τον οποίο τα κορίτσια συμφώνησαν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τα αγόρια και μάλιστα κατά 10% (42,3% για τα κορίτσια και 30,5% για τα αγόρια).

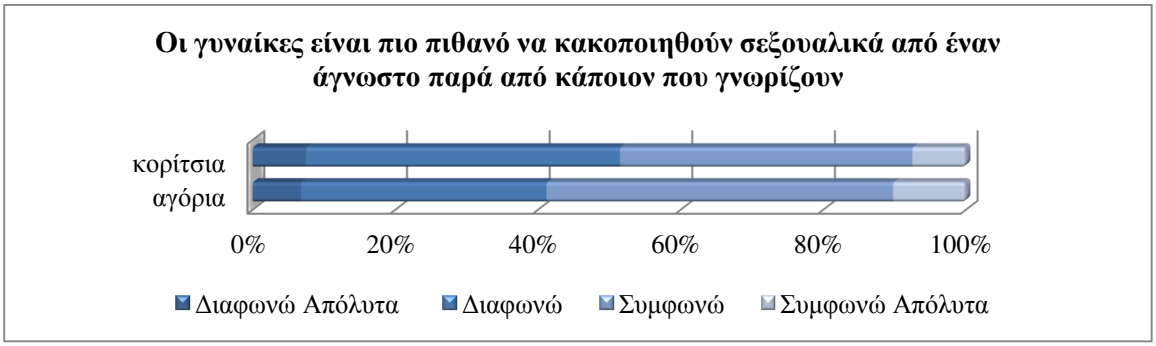

Σχήμα Δ.2.7. Ποσοστό (%) των απαντήσεων των μαθητών/-ριών κατά φύλο

Τέλος, ο μύθος σύμφωνα με τον οποίο *«οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να κακοποιηθούν σεξουαλικά από έναν άγνωστο παρά από κάποιον που γνωρίζουν»* φαίνεται ότι παραμένει ισχυρός μεταξύ μαθητών/-ριών. Φαίνεται όμως επίσης ότι είναι περισσότερο αποδεκτός από αγόρια παρά από κορίτσια (το ποσοστό συμφωνίας ήταν 58,8% και 48,5% αντίστοιχα).

Συγκρίσεις ως προς την ηλικία

Η στατιστική ανάλυση συνάφειας r Pearson δεν έδειξε την ύπαρξη στατιστικά σημαντικών διαφορών μεταξύ των στάσεων απέναντι στις γυναίκες και απέναντι στη

βία, καθώς και μεταξύ των γνώσεων και των μύθων σχετικά με τη βία σε σχέση με τις ηλικιακές διαφορές των μαθητών/-ριών.

Συζήτηση

Αναφορικά με τις στερεοτυπικές αντιλήψεις απέναντι στις γυναίκες, φάνηκε ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι μαθητές/-ριες διατηρούν συντηρητική στάση, η οποία συνδέεται στενά με τις πατριαρχικές αξίες της κοινωνίας. Για παράδειγμα, η μεγάλη πλειονότητα αγοριών και κοριτσιών εξακολουθεί να πιστεύει ακόμα και σήμερα ότι *ακούγεται πιο άσχημο όταν βρίζει ένα κορίτσι παρά όταν βρίζει ένα αγόρι* και ότι *τα περισσότερα αγόρια βγαίνουν με κορίτσια μόνο για την ερωτική επαφή*. Παρατηρήθηκε, επιπλέον, ότι οι μαθητές/-ριες έχουν στερεοτυπικές στάσεις και όσον αφορά συγκεκριμένους έμφυλους ρόλους, όπως για παράδειγμα ότι *σε ένα ραντεβού το αγόρι θα πρέπει να πληρώνει όλα τα έξοδα*, ότι *είναι πιο αποδεκτό για ένα αγόρι να έχει πολλές ερωτικές συντρόφους από ό,τι είναι για ένα κορίτσι*, ότι *τα περισσότερα κορίτσια δεν μπορείς να τα εμπιστευθείς* και ότι *κατά μέσο όρο τα κορίτσια* δεν *είναι το ίδιο έξυπνα με τα αγόρια*.

Από την άλλη, είναι ενθαρρυντικό ότι οι περισσότεροι/-ες μαθητές/-ριες φάνηκε να έχουν τροποποιήσει την άποψή τους σε άλλα ζητήματα, καθώς υιοθέτησαν λιγότερο στερεοτυπικές στάσεις απ' ό,τι παλιότερα απέναντι σε συμπεριφορές όπως: *ένα κορίτσι να ζητάει από ένα αγόρι να βγουν ραντεβού* ή *να θέλει να συμμετέχει σε σκληρά αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο* ή *να έχει τις ίδιες ελευθερίες με τα αγόρια*. Στη μεγάλη τους πλειονότητα μαθητές και μαθήτριες απέρριψαν τα στερεότυπα που σχετίζονται με την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση, καθώς διαφώνησαν με το ότι *είναι πιο σημαντικό να τα πάνε καλά στο σχολείο τα αγόρια παρά τα κορίτσια*, με το ότι *η οικογένεια θα πρέπει να ενθαρρύνει περισσότερο τα αγόρια να σπουδάσουν από ό,τι τα κορίτσια* και με το ότι *τα κορίτσια πρέπει να νοιάζονται περισσότερο να γίνουν καλές σύζυγοι και καλές μητέρες παρά να επιθυμούν μια επαγγελματική ή επιχειρηματική σταδιοδρομία*. Αναφορικά με τους έμφυλους ρόλους ανδρών και γυναικών, οι περισσότεροι/-ες μαθητές/-ριες υποστήριξαν ότι *σε γενικές γραμμές ο πατέρας* δεν *πρέπει να έχει μεγαλύτερη εξουσία στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν στην οικογένεια* και ότι *εάν δουλεύουν και οι δύο σύζυγοι, ο άνδρας θα πρέπει να αναλαμβάνει κάποιες από τις δουλειές του σπιτιού, όπως το πλύσιμο των πιάτων ή των ρούχων*.

Τα αγόρια έδωσαν πιο συντηρητικές απαντήσεις από τα κορίτσια σε σχέση με ζητήματα που αφορούσαν τις στάσεις απέναντι στις γυναίκες και αυτό ήταν ακόμα πιο εμφανές στην περίπτωση των παγιωμένων έμφυλων στερεοτύπων· για παράδειγμα, πίστευαν ότι *τα αγόρια είναι καλύτεροι αρχηγοί από τα κορίτσια*.

Εντούτοις, ορισμένα έμφυλα στερεότυπα φάνηκαν να είναι κοινά για αγόρια και κορίτσια (π.χ., ότι *στα περισσότερα κορίτσια αρέσει να επιδεικνύουν το σώμα τους*) και σε λίγες μόνο περιπτώσεις οι μαθητές και οι μαθήτριες τα απέρριψαν εξίσου (π.χ., δεν *είναι πιο σημαντικό για τα αγόρια να τα πάνε καλά στο σχολείο*).

Οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών στα ζητήματα που αφορούσαν τη βία στις συντροφικές σχέσεις έδειξαν ότι ορισμένες βίαιες συμπεριφορές είναι πλήρως αποδεκτές από αγόρια και κορίτσια γιατί θεωρούνται δικαιολογημένες, ενώ άλλες απορρίπτονται σχεδόν απόλυτα. Ειδικότερα, το *«να φωνάζει»* ένα αγόρι ή ένα κορίτσι στον/στην σύντροφό του/της όταν *δεν του/της συμπεριφέρεται με σεβασμό* ή όταν *συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί* ήταν μια συμπεριφορά ευρέως αποδεκτή από αγόρια και κορίτσια. Ενδιαφέρον είναι ότι τα αγόρια φάνηκαν να είναι περισσότερα ανεκτικά στην περίπτωση που ένα αγόρι φωνάζει στην κοπέλα του, και αντίστροφα, τα κορίτσια φάνηκαν περισσότερο ανεκτικά απέναντι στα κορίτσια που φωνάζουν στο αγόρι τους (το ίδιο ίσχυε και για το *να ψάχνει κρυφά το κινητό της/του*).

Ωστόσο, η έλλειψη σεβασμού και οι συνεχείς γκρίνιες/διαφωνίες δεν θεωρήθηκαν ούτε από τα αγόρια ούτε από τα κορίτσια ως επαρκείς λόγοι για τη δικαιολόγηση επιμέρους βίαιων συμπεριφορών προς το/τη σύντροφο, όπως η σωματική βία ή η προσβολή. Το *να χτυπάει κάποιος/α το/τη σύντροφο* φάνηκε εντούτοις πως ήταν αποδεκτή συμπεριφορά στην περίπτωση που *αυτή/αυτός τον/την απατά*. Μάλιστα, τα κορίτσια έδειξαν μικρότερη ανοχή απέναντι στα αγόρια-δράστες της παραπάνω συμπεριφοράς, ενώ τα αγόρια μεγαλύτερη αντίστοιχα. Το *να θέτει περιορισμούς* κάποιος/α στο/στη σύντροφό του –δηλαδή να ασκεί έλεγχο– ήταν επίσης από τις συμπεριφορές απέναντι στις οποίες οι μαθητές/-ριες έδειξαν ανοχή, ιδίως όταν οι περιορισμοί αφορούσαν *το πού θα πάει* και, για τα αγόρια, *το τι θα φορέσει*. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι ούτε τα αγόρια ούτε τα κορίτσια επέδειξαν αντίστοιχη ανεκτικότητα στην περίπτωση που *ένα κορίτσι θέτει περιορισμούς στο αγόρι της για το τι θα φορέσει*. Οι συμπεριφορές απέναντι στις οποίες οι μαθητές/-ριες έδειξαν τη μικρότερη ανοχή αφορούσαν το να *απειλείς το/την σύντροφό σου ότι…*, *να προσβάλλεις* ή *να χτυπάς* το/τη σύντροφό σου, κάτω από διαφορετικές συνθήκες.

Συνολικά, τα αγόρια φάνηκαν πιο ανεκτικά σε βίαιες συμπεριφορές αγοριών απέναντι στις συντρόφους τους, ενώ τα κορίτσια ήταν πιο ανεκτικά σε βίαιες συμπεριφορές κοριτσιών απέναντι στους συντρόφους τους. Επιπλέον, τα αγόρια έδωσαν πιο συντηρητικές απαντήσεις και, κατά συνέπεια, φάνηκε να είναι πιο ανεκτικά απέναντι σε βίαιες συμπεριφορές στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων σε

σύγκριση με τα κορίτσια. Οι ερωτήσεις όπου παρουσιάστηκαν οι μεγαλύτερες διαφορές ανάμεσα στις απαντήσεις αγοριών και κοριτσιών ήταν: το αν *είναι εντάξει για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή τον απατά*, το αν *είναι εντάξει για ένα αγόρι να θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του για το τι θα φορέσει*, και το αν *είναι εντάξει για ένα αγόρι να πιέσει ένα κορίτσι να έχουν ερωτική επαφή* (κάτω από διαφορετικές συνθήκες). Το τελευταίο αποτέλεσμα είναι ενδεικτικό του ότι οι στερεοτυπικές στάσεις, κυρίως των αγοριών –αλλά και των κοριτσιών σε ορισμένες περιπτώσεις–, σε ζητήματα που αφορούν τη σεξουαλική συμπεριφορά των αγοριών απέναντι στα κορίτσια εξακολουθούν να είναι αρκετά ισχυρές. Από την άλλη, οι ερωτήσεις στις οποίες αγόρια και κορίτσια φάνηκαν να έχουν παρεμφερείς στάσεις αφορούσαν ζητήματα που πήραν πολύ χαμηλή βαθμολογία και από τα δύο φύλα (μικρότερη ανοχή), όπως *να απειλείς το/τη σύντροφό σου* (αρκεί να μην τον/τη χτυπάς στ' αλήθεια) και *να χτυπάς ή να προσβάλλεις το/τη σύντροφό σου* (κάτω από διαφορετικές συνθήκες).

Όσον αφορά την άποψη των μαθητών/-ριών σχετικά με μια σειρά συνηθισμένων αιτιολογήσεων για τη βία που ασκείται από άνδρες/αγόρια σε γυναίκες/κορίτσια, τα περισσότερα αγόρια και κορίτσια φάνηκε να θεωρούν ως *πραγματικές αιτίες* «ανδρικά» χαρακτηριστικά, όπως η φυσική τους επιθετικότητα, εξωτερικούς παράγοντες, όπως η χρήση ναρκωτικών ή αλκοόλ, από στρες ή από δική τους θυματοποίηση κατά την παιδική τους ηλικία, καθώς και συμπεριφορές των γυναικών, όπως ότι τους αρέσει ή ακόμα και ότι προκαλούν τη βίαιη συμπεριφορά των ανδρών. Από την άλλη, άλλες ψευδείς αντιλήψεις που στο παρελθόν θεωρούνταν επαρκείς αιτίες για το γεγονός φάνηκε ότι σήμερα είναι λιγότερο ισχυρές (όπως ότι κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες επειδή «είναι απαραίτητο», «αυτό τους κάνει πιο ελκυστικούς στις γυναίκες», «αυτό περιμένουν οι άλλοι από εκείνους», «στις γυναίκες αρέσει», «έχουν στρες» και «οι γυναίκες δεν είναι αρκετά υπομονετικές ή τρυφερές μαζί τους»). Σημαντικό είναι ότι στην πλειονότητά τους μαθητές και μαθήτριες φάνηκε να συνειδητοποιούν ότι η βία των ανδρών κατά των γυναικών συμβαίνει επειδή *θέλουν να ελέγχουν τις γυναίκες*, *αυτό περιμένουν οι άλλοι από εκείνους* και *θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τις γυναίκες*.

Γενικά, το πρότυπο των απαντήσεων σχετικά με τις αιτιολογήσεις της βίας ήταν παρόμοιο για αγόρια και κορίτσια. Για παράδειγμα, και τα δύο φύλα συμφώνησαν με το ότι δεν πρέπει *ποτέ* κάποιοι άνδρες να είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες *επειδή είναι απαραίτητο* ή *επειδή αυτό τους κάνει πιο ελκυστικούς στις γυναίκες*, δύο

στερεοτυπικές αιτιολογήσεις της ανδρικής βίας κατά των γυναικών που φάνηκε πλέον να μην είναι ισχυρές. Επιπλέον, τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια θεώρησαν ότι οι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες επειδή δεν μπορούν να ελέγξουν το θυμό τους, επειδή ζηλεύουν, επειδή κάνουν χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών, επειδή αρνούνται να δεχτούν το «όχι» σαν απάντηση, επειδή δεν καταλαβαίνουν τις γυναίκες και επειδή οι γυναίκες τους προκαλούν. Τα αποτελέσματα αυτά έδειξαν ότι, αν και κάποιες στερεοτυπικές στάσεις δεν ήταν αποδεκτές ως αιτιολογήσεις της βίας των ανδρών κατά των γυναικών, αρκετά άλλα παρεμφερή στερεότυπα ήταν ευρέως αποδεκτά από αγόρια και κορίτσια.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι οι μαθητές/-ριες θεώρησαν πως –τουλάχιστον μερικές φορές– οι γυναίκες είναι υπεύθυνες για τη θυματοποίησή τους από τους άνδρες («επειδή τους προκαλούν», «επειδή δεν είναι αρκετά υπομονετικές μαζί τους», «επειδή τους αρέσει» ή «επειδή δεν είναι αρκετά τρυφερές μαζί τους»). Για όλες αυτές τις περιπτώσεις που αφορούσαν συμπεριφορές των γυναικών, τα αγόρια είχαν πιο στερεοτυπική στάση σε σύγκριση με τα κορίτσια. Τα υψηλά ποσοστά στις απαντήσεις των κοριτσιών, ιδίως στη δήλωση «οι γυναίκες τους προκαλούν» –τουλάχιστον μερικές φορές–, δείχνουν ότι αυτή η στερεοτυπική συμπεριφορά, δηλαδή η επίρριψη της ευθύνης στο θύμα, παραμένει ισχυρή.

Σε αντίθεση με τα αποτελέσματα που αναφέρθηκαν παραπάνω, οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών στη δήλωση *«κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες επειδή* είναι απαραίτητο», ακόμα και μερικές φορές, έδειξαν ότι αυτή δεν είναι πια αποδεκτή. Τέλος, είναι ενθαρρυντικό ότι οι μαθητές/-ριες –πέρα από τις στερεοτυπικές τους αντιλήψεις– έχουν συνειδητοποιήσει ότι οι λόγοι για τους οποίους *κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες* είναι εκείνοι που απορρέουν από τις αξίες της πατριαρχικής κοινωνίας· δηλαδή, *επειδή θέλουν να ελέγχουν τις γυναίκες*, *επειδή θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τις γυναίκες*, *επειδή κανείς δεν τους σταματά* και *επειδή αυτό περιμένουν οι άλλοι από εκείνους*.

Σχετικά με μια σειρά διαδεδομένων μύθων που σχετίζονται με τους στερεοτυπικούς έμφυλους ρόλους και συμπεριφορές στις συντροφικές σχέσεις, οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών έδειξαν ότι αν και ορισμένοι μύθοι δεν είναι πλέον αποδεκτοί, υπάρχουν άλλοι που παραμένουν ισχυροί. Για παράδειγμα, οι μαθητές/-ριες δεν συμφώνησαν ότι *σε ένα κορίτσι που είχε πολλούς σεξουαλικούς συντρόφους, του αξίζει να το κουτσομπολεύουν*, πως *οτιδήποτε συμβαίνει ανάμεσα σε παντρεμένα ή μη ζευγάρια είναι προσωπικό ζήτημα και δεν πρέπει οι άλλοι να παρεμβαίνουν, ακόμα*

κι αν υπάρχει σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας ή ότι *οι άνδρες χτυπούν τις γυναίκες απλώς γιατί τις αγαπάνε*. Από την άλλη, οι μαθητές/-ριες συμφώνησαν ότι *εάν ένα άτομο κακοποιείται σε μια σχέση, μπορεί πολύ απλά να φύγει από τη σχέση*, ότι *μερικές φορές με τον τρόπο που ντύνονται τα κορίτσια προκαλούν τη σεξουαλική επιθετικότητα των αγοριών* και ότι *όταν ένα αγόρι ζηλεύει πολύ την κοπέλα του, αυτό αποδεικνύει ότι ενδιαφέρεται πραγματικά για αυτήν*.

Γενικά, οι διαδεδομένοι μύθοι που συνδέονται με έμφυλα στερεότυπα και στερεοτυπικές συμπεριφορές ήταν περισσότερο αποδεκτοί από τα αγόρια παρά από τα κορίτσια. Για παράδειγμα, πάνω από τα μισά αγόρια συμφώνησαν με το ότι *οι γυναίκες αποκαλούν σεξουαλική παρενόχληση πράγματα που είναι απλώς αστεία*, ενώ τα κορίτσια δεν είχαν την ίδια γνώμη, όπως και σχεδόν τα μισά αγόρια συμφώνησαν ότι *όταν ένα κορίτσι λέει «όχι» στις σεξουαλικές απαιτήσεις του συντρόφου της συχνά εννοεί «ναι»*, ενώ τα κορίτσια θεώρησαν ότι κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου τα αγόρια και τα κορίτσια αποδέχτηκαν ή απέρριψαν στην πλειονότητά τους κάποιο μύθο (για παράδειγμα αποδέχτηκαν ότι *όταν ένα αγόρι ζηλεύει πολύ την κοπέλα του, αυτό αποδεικνύει ότι ενδιαφέρεται πραγματικά για αυτήν*, ενώ απέρριψαν το μύθο ότι *σε ένα κορίτσι που είχε πολλούς σεξουαλικούς συντρόφους, του αξίζει να το κουτσομπολεύουν*) και πάλι οι απαντήσεις των αγοριών φάνηκαν να είναι πιο στερεοτυπικές από εκείνες των κοριτσιών. Τέλος, υπήρξαν ζητήματα στα οποία η έλλειψη γνώσεων έκανε τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια να αποδεχτούν ψευδείς αντιλήψεις, όπως για παράδειγμα το μύθο ότι *οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να κακοποιηθούν σεξουαλικά από έναν άγνωστο παρά από κάποιον που γνωρίζουν*, ο οποίος φάνηκε να παραμένει διαδεδομένος μεταξύ των μαθητών/-ριών.

Συμπεράσματα και Προτάσεις για το Μέλλον

Συνολικά, οι στάσεις των μαθητών/-ριών απέναντι στους έμφυλους ρόλους, τις στερεοτυπικές συμπεριφορές ανδρών και γυναικών και τις βίαιες συμπεριφορές στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων θα μπορούσε να συμπεράνει κανείς ότι βρίσκονται υπό διαρκή *διαπραγμάτευση,* καθώς οι αντιλήψεις των νέων φάνηκε να είναι προς την επιθυμητή κατεύθυνση για αρκετά στερεότυπα, δηλαδή αυτή της απόρριψής τους, ενώ για άλλα να παραμένουν αρκετά συντηρητικές. Σε γενικές γραμμές, τα κορίτσια δείχνουν να έχουν τροποποιήσει τις πεποιθήσεις τους για τα έμφυλα στερεότυπα και τους ρόλους των δύο φύλων σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι τα αγόρια -σε σχέση με το παρελθόν- στα περισσότερα από τα ζητήματα για τα οποία ρωτήθηκαν, ενώ τα αγόρια δείχνουν να έχουν απορρίψει αρκετές εσφαλμένες πεποιθήσεις που θεωρούσαν έγκυρες στο παρελθόν.

Αν λάβουμε υπόψη ότι η ισχύς των έμφυλων στερεοτύπων σχετίζεται στενά με τις *συμπληρωματικές* στάσεις των δύο φύλων, τα αποτελέσματα επισημαίνουν ότι κυρίως τα κορίτσια, αλλά και τα αγόρια, μέσα από την αμφισβήτηση των στερεοτύπων, οδηγούνται σταδιακά προς την αποδόμηση αυτών και, κατά συνέπεια, προς την εγκαθίδρυση υγιέστερων σχέσεων ανάμεσα στα δύο φύλα, την ανάπτυξη μηδενικής ανοχής απέναντι στη βία στις συντροφικές σχέσεις, την προώθηση ίσων ευκαιριών για κοινωνική συμμετοχή και τελικά την προώθηση της ισότητας των φύλων. Προκειμένου, ωστόσο, να επιτευχθεί η ισότητα των φύλων, χρειάζεται δουλειά και χρόνος σε πολλά επίπεδα, από τη νομοθεσία μέχρι τη συστηματική ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού και τις στοχευμένες παρεμβάσεις σε διάφορα πλαίσια, όπως η εκπαίδευση και η εργασία. Ειδικά στο εκπαιδευτικό σύστημα, θα πρέπει να υπάρχει συνεχής προσπάθεια, εστιασμένη κυρίως σε μικρότερης ηλικίας παιδιά (όσο νωρίτερα γίνεται η παρέμβαση, τόσο το καλύτερο), καθώς η στερεοτυπικός τρόπος σκέψης και τα στερεοτυπικά συναισθήματα μπορούν ευκολότερα να αμφισβητηθούν και να τροποποιηθούν στα πιο πρώιμα στάδια ανάπτυξης παρά αργότερα, όταν τα στερεότυπα έχουν ισχυροποιηθεί και είναι επομένως πολύ πιο δύσκολο (αλλά όχι αδύνατο) να αποδομηθούν.

Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης υποστηρίζουν αυτή την προσπάθεια, επισημαίνοντας τα ζητήματα όπου οι στερεοτυπικές πεποιθήσεις σχετικά με τους ρόλους και τις συμπεριφορές και των δύο φύλων παραμένουν κυρίαρχες και αυτά που δεν είναι πια τόσο ισχυρές, ιδίως στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων. Επιπλέον, τα αποτελέσματα καταδεικνύουν τα πεδία όπου αγόρια και κορίτσια χωριστά

εξακολουθούν να έχουν συντηρητικές στάσεις. Αυτές ακριβώς είναι οι θεματικές που προτείνεται να αποτελέσουν τους στόχους μελλοντικών παρεμβάσεων οποιουδήποτε είδους (παρεμβάσεις σε σχολεία, ενημερωτικές εκστρατείες, κ.λπ.), είτε σε επιμέρους πληθυσμούς αγοριών ή κοριτσιών είτε σε μικτές ομάδες νέων, για την τελευταία περίπτωση.

Βιβλιογραφία

Bakardzieva, L. (2005). *Gender Issues in Youth Work: Report of the study session held by Youth Express Network* (DJS/EYCB/YEN/2006/3) in cooperation with the European Youth Centre of the Council of Europe European Youth Centre.

Burton, S., Kitzinger, J., Kelly, L. & Regan, L. (1998) *Young People's Attitudes towards Sex, Violence and Relationships*. Edinburgh: Zero Tolerance Trust.

Council of Europe. (2009) *Compasito: Manual on Human Rights Education for Children* (2nd Edition). Budapest: Council of Europe, Directorate of Youth and Sport European Youth Centre. Retrieved 2 July 2010 from: www.eycb.coe.int/compasito/pdf/Compasito%20EN.pdf

Dahlberg, L., Toal, S., Swahn, M. Behrens, C. (2005) *Measuring Violence-Related Attitudes, Behaviors, and Influences Among Youths: A Compendium of Assessment Tools* (2nd Edition). Atlanta, GA: Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.

Foshee, V. & Bauman, K. (1992) *Gender stereotyping and adolescent sexual behavior: a test of temporal order*. Journal of Applied Social Psychology, *22*, 1561–1579

Galambos, N. L., Petersen, A. C., Richards, M., & Gitelson, I. B. (1985) The Attitudes Toward Women Scale for Adolescents (AWSA): A Study of Reliability and Validity. Sex Roles, *13*, 5-6

Mediterannean Institute of Gender Studies (MIGS) (2008). *Date rape cases amongst young women and development of good practices for support and prevention* [Daphne project: 2005-1-041-WY]. (Available at: http://www.medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/date-rape-resource-book_final.pdf).

Papapetrou, P. (2007) *Education, labour market and wage differentials in Greece*, Economic Bulletin, *28* (Available at: www.bankofgreece.gr/publications/pdf/oikodelt200702.pdf)

Pentaraki, M. (2003). *Magnitude, forms and consequences of violence that adolescent female High School students suffer in their intimate relationships.* Unpublished Doctoral thesis, Athens: Department of Sociology, Panteion University

Petroulaki, K., Dinapogias, A., Morucci, S. (2006b). *Final Report: Improving the Response to Intimate Partner Violence (IPV) in Military Settings* [JAI/DAP/04-1/101/WY]. Athens: Center for Research and Prevention of Injuries, Dept. of Hygiene and Epidemiology, Medical School, National and Kapodistrian University of Athens. (Available at: www.euroipn.org/daphne_new/daphne2/CEREPRI_2004-_101_WY_Final%20Report_printing.doc).

Spinthourakis, J., Karatzia-Stavlioti, E., Lempesi, G. Papadimitriou, I., Giannaka, V. (2008b) *Country Report: Greece. Educational Policies that Address Social Inequality*. EACEA Action 6.2.1. London: IPSE (Available at http://www.epasi.eu)

United Nations (2001) Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. Article 7: Participation of Women in Political and Public Life of the Country: Greece.

Ελληνική Στατιστική Αρχή, Δ/νση Στατιστικών Πληθυσμού & Αγοράς Εργασίας, Τμήμα Έρευνας Εργατικού Δυναμικού. ΔελτίοΤύπου 7/6/2012. *Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Μάρτιος 2012* (available at: www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO02_DT_MM_03_2012_01_F_GR.pdf)

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (2003). *Ενδο-οικογενειακή Βία κατά των Γυναικών: πρώτη πανελλαδική επιδημιολογική έρευνα*. Αθήνα: ΚΕΘΙ.

Πετρουλάκη, Κ., Τσιριγώτη, Α., Ντιναπόγιας, Α., Βρυώνης, Μ. (2008). *Σειρά Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Επιπτώσεων στο Φύλο των Εκπαιδευτικών Πολιτικών*. Αθήνα: ΚΕΘΙ. (ISBN: 978-960-6737-18-3)

Τσιριγώτη, Α., Πετρουλάκη, Κ., & Ντιναπόγιας, Α. (2011). *Ελληνική Έκδοση GEAR against IPV. Τεύχος ΙΙΙ: Εγχειρίδιο Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας. (ISBN: 978-960-9569-00-2)